

Center RS za poklicno izobraževanje

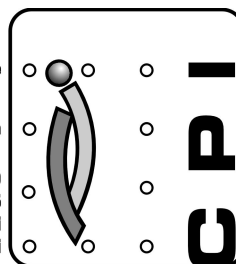
Ob železnici 16, 1000 Ljubljana

tel.: 01/ **5864 200**

faks: 01/ **5422 045**

e-pošta: **cpi@si**

<http://www.cpi.si>

VPLIV RECESIJE NA IZOBRAZBENO STRUKTURO BREZPOSELNIH IN PREDLAGANI UKREPI

Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje

Ljubljana, januar 2010

Avtorici: Marjana Komprej in mag. Tanja Čelebič

Sodelovanje zunanjih ustanov:

Zavod RS za zaposlovanje in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

Jezikovni pregled: Marjana Komprej

Raziskava je bila opravljena v okviru Centra RS za poklicno izobraževanje, Središča za povezovanje izobraževanja in trga dela

Odgovornost za vsebino nosita avtorici.

Ključne besede: gospodarska recesija, izobrazbena struktura brezposelnih, ukrepi za zniževanje ravni brezposelnosti, ohranjanje zaposlenosti.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

331.56:338.124.2(0.034.2)

KOMPREJ, Marjana

Vpliv recesije na izobrazbeno strukturo brezposelnih in predlagani ukrepi [Elektronski vir] / avtorici Marjana Komprej, Tanja Čelebič. - El. knjiga. - Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje, 2010

Način dostopa (URL): <http://www.cpi.si/razvojno-in-raziskovalno-delo/evalvacije-in-spremljanje/povezovanje-izobrazevanja-in-trga-dela/raziskave-in-strokovni-clanki.aspx>

ISBN 978-961-6246-77-4

1. Gl. stv. nasl. 2. Čelebič, Tanja,

1976-250730496

POVZETEK

Vpliv recesije na izobrazbeno strukturo brezposelnih in predlagani ukrepi osvetljuje razmere na trgu dela v času gospodarske recesije z vidika povečanja števila brezposelnih glede na njihovo izobrazbeno strukturo; izpostavlja nekatere premisleke o ukrepih, ki bi v danih razmerah lahko izboljšali stanje na trgu dela, pri tem poskuša ohranjati celostno podobo razmer in upoštevati temeljne strateške cilje države in Evropske skupnosti. V poglavju dve so predstavljeni podatki o številski in izobrazbeni strukturi registrirano brezposelnih oseb za zadnji deset let za vsako stopnjo izobrazbe posebej in opazovani z različnih zornih kotov. Tretje poglavje zgolj informativno ponuja podatke o ukrepih aktivne politike zaposlovanja, s katerimi država pomaga omiliti posledice, ki jih je gospodarska recesija povzročila na trgu dela. V poglavju štiri izpostavlja pomen dosežene izobrazbe in izobraževanja, izobrazbeno strukturo odraslega prebivalstva Slovenije, predstavlja podatke o vključenosti odraslih v izobraževanje in izsledke mednarodne raziskave o vključenosti ter premisleke s predlogi za spodbude odraslim za izobraževanje. Poglavje pet je premislek o izobrazbeni strukturi aktivnega prebivalstva Slovenije in brezposelnih, ki je postavljena v razmerje z ravno razvitosti slovenskega gospodarstva, pri tem pa upošteva nekatera priporočila Evropske skupnosti in njene napovedi za prihodnost glede strukture delovnih mest, zaposlenosti in izobrazbene strukture prebivalstva; temu sledijo rezultati analize s predlaganimi ukrepi, ki izhajajo iz teze, da ukrepov za zniževanje ravni brezposelnosti v času začetka gospodarske rasti ne moremo več reševati ločeno od reševanja težav, s katerimi se država in delodajalci srečujejo pri zaposlenih.

Ključne besede: gospodarska recesija, izobrazbena struktura brezposelnih, zniževanje ravni brezposelnosti, ohranjanje zaposlenosti, izobrazbena struktura prebivalstva, predlogi ukrepov.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	9
2 IZOBRAZBENA STRUKTURA BREZPOSELNIH OSEB PO RAZLIČNIH KAZALNIKIH	11
2.1 IZOBRAZBENA STRUKTURA BREZPOSELNIH OSEB PO STOPNJI STROKOVNE IZOBRAZBE	11
2.2 BREZPOSELNE OSEBE PO STOPNJI IZOBRAZBE, SPOLU IN STAROSTI.....	21
2.3 BREZPOSELNI PO VRSTI BREZPOSELNOSTI IN STOPNJI IZOBRAZBE.....	25
2.4 BREZPOSELNI PO STOPNJI IZOBRAZBE IN POSAMEZNIH KATEGORIJAH PO OBMOČNIH SLUŽBAH	26
2.5 MESEČNI PRIKAZ ŠTEVILA IN DELEŽA REGISTRIRANO BREZPOSELNIH PO STOPNJI IZOBRAZBE IN DELEŽIH	28
2.6 BREZPOSELNE OSEBE PO POKLICNEM SKLOPU.....	29
2.7 DOMAČE IN TUJE ZAPOSLENE OSEBE PO DEJAVNOSTI.....	29
3 UKREPI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA.....	31
4 VKLJUČENOST ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE (MAG. TANJA ČELEBIČ)	34
4.1 POMEN DOSEŽENE IZOBRAZBE IN IZOBRAŽEVANJE.....	34
4.2 IZOBRAZBENA STRUKTURA ODRASLEGA PREBIVALSTVA.....	34
4.3 VKLJUČENOST ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE, TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA, IZDATKI ZA IZOBRAŽEVANJE NA UDELEŽENCA IN OVIRE V IZOBRAŽEVANJU.....	35
4.4 SPODBUDE ODRASLIM ZA IZOBRAŽEVANJE	40
5 ZAKLJUČKI VPLIVA RECESIJE NA IZOBRAZBENO STRUKTURO BREZPOSELNIH IN PREDLAGANI UKREPI.....	41
5.1 PREMISLEK O RAVNI GOSPODARSKEGA RAZVOJA IN USPOSOBLJENOSTI AKTIVNEGA PREBIVALSTVA DRŽAVE.....	41
5.2 EVROPA O SKUPNI PRIHODNOSTI.....	43
5.2.1 SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO- SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ.....	44
5.2.2 POTREBNIH JE VEČ UKREPOV ZA VIŠJO PISMENOST	47
5.3 PREDLOGI RAZISKAVE.....	48
5.3.1 BREZPOSELNI IN ZAPOSLENI NA I., II. IN III. STOPNJI.....	48
5.3.2 BREZPOSELNI NA DRUGIH STOPNJAH	49
5.4 ŠE NEKATERI DRUGI PREMISLEKI.....	59
6 LITERATURA IN VIRI	62

KAZALO TABEL

TABELA 1: STRUKTURA REGISTRIRANO BREZPOSELNIH OSEB PO STOPNJAH IZOBRAZBE.....	11
TABELA 2: ŠTEVILO REGISTRIRANO BREZPOSELNIH V LETIH 1997–2009 (STANJE 31. DECEMBRA). BREZPOSELNI S I. ST. IZOBRAZBE	13
TABELA 3: ŠTEVILO REGISTRIRANO BREZPOSELNIH V LETIH 1997–2009 (STANJE 31. DECEMBRA). BREZPOSELNI Z II. ST. IZOBRAZBE	13
TABELA 4: ŠTEVILO IN STRUKTURA BREZPOSELNIH OSEB GLEDE NA STOPNJO DOSEŽENE IZOBRAZBE (1998, 2008 IN 2009) TER RAST ŠTEVILA BREZPOSELNIH V OBDOBJU 1998–2008	14
TABELA 5: IZOBRAZBENA STRUKTURA BREZPOSELNIH S STANJEM 31. 12. ZA LETI 2008 IN 2009	15
TABELA 6: PRIMERJAVA IZOBRAZBENE STRUKTURE BREZPOSELNIH, 2007–2009	15
TABELA 7: POVPREČNA REGISTRIRANA BREZPOSELNOST V OBDOBJU 2000–2009 PO STOPNJAH IZOBRAZBE.....	16
TABELA 8: POVPREČNI DELEŽI POSAMEZNIH KATEGORIJ V LETIH OD 1998 DO 2009.....	17
TABELA 9: ŠTEVILO REGISTRIRANO BREZPOSELNIH V LETIH 1997–2009 (STANJE 31. DECEMBRA). BREZPOSELNI Z 2-LETNO POKLICNO IZOBRAZBO.....	17
TABELA 10: ŠTEVILO REGISTRIRANO BREZPOSELNIH V LETIH 1997–2009 (STANJE 31. DECEMBRA). BREZPOSELNI S 3-LETNO SREDNJO POKLICNO IZOBRAZBO	18
TABELA 11: ŠTEVILO REGISTRIRANO BREZPOSELNIH V LETIH 1997–2009 (STANJE 31. DECEMBRA). BREZPOSELNI S 4-LETNO SREDNJO SPLOŠNO IN STROKOVNO IZOBRAZBO	19
TABELA 12: ŠTEVILO REGISTRIRANO BREZPOSELNIH V LETIH 1997–2009 (STANJE 31. DECEMBRA). BREZPOSELNI Z VIŠJO (STROKOVNO) IZOBRAZBO	20
TABELA 13: ŠTEVILO REGISTRIRANO BREZPOSELNIH V LETIH 1997–2009 (STANJE 31. DECEMBRA). BREZPOSELNI Z VISOKO IN UNIVERZITETNO IZOBRAZBO, SPECIALIZACIJO IN MAGISTERIJEM ZNANOSTI	20
TABELA 14: ŠTEVILO BREZPOSELNIH OSEB PO STOPNJI IZOBRAZBE SPOLU IN STAROSTI.....	22
TABELA 15: BREZPOSELNI, PRIJAVLJENI NA ZRSZ V OBDOBJU OD OKTOBRA 2008 DO SEPTEMBRA 2009.....	25
TABELA 16: BREZPOSELNI, PRIJAVLJENI V OBDOBJU OD OKTOBRA 2008 DO SEPTEMBRA 2009.	25
TABELA 17: REGISTRIRANE BREZPOSELNE OSEBE PO IZOBRAZBI PO OS, DECEMBER 2009.....	26
TABELA 18: REGISTRIRANE BREZPOSELNE OSEBE PO POSAMEZNIH KATEGORIJAH PO OS, DECEMBER 2009.....	26
TABELA 19: ŠTEVILO BREZPOSELNIH PO POSAMEZNIH KATEGORIJAH, DECEMBER 2009.....	27
TABELA 20: MESEČNI PODATKI REGISTRIRANO BREZPOSELNIH OSEB PO STOPNJAH IZOBRAZBE.....	28
TABELA 21: REGISTRIRANA BREZPOSELNOST PO POKLICNEM SKLOPU BREZPOSELNIH, PODATKI SO ZA DECEMBER 2009.....	29
TABELA 22: IZDANA DELOVNA DOVOLJENJA PO DEJAVNOSTI, OD 1. DO 31. JANUAR IN OD 1. DO 31. DECEMBER 2009.....	30
TABELA 23: ZAPOSLENE OSEBE PRI PRAVNIH OSEBAH PO STOPNJAH STROKOVNE USPOSOBLJENOSTI IN SPOLU, 31. 12. 2008.....	30
TABELA 24: ŠTEVILO NOVO SKLENJENIH POGODB Z OSEBO (OD 1. 1. 2009 DO 31. 1. 2009).....	32
TABELA 25: IZOBRAZBENA STRUKTURA PREBIVALSTVA, STAREGA 25–64 LET, SLOVENIJA, 2000–2008, V %	35

TABELA 26: DELEŽ PREBIVALSTVA Z NIZKO IZOBRAZBO, 2000–2008, V %.....	35
TABELA 27: VKLJUČENOST ODRASLIH, STARIH 25–64 LET V FORMALNO IN NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE, PO STAROSTI, IZOBRAZBI IN STATUSU AKTIVNOSTI, 2007, V %.....	37
TABELA 28: POVPREČNI IZDATKI ZA IZOBRAŽEVANJE NA UDELEŽENCA V FORMALNEM IN NEFORMALNEM IZOBRAŽEVANJU, 2007, V EVRIH	39
TABELA 29: PREBIVALSTVO, STARO 15 LET IN VEČ, PO STOPNJI DOSEŽENE IZOBRAZBE.....	41
TABELA 30: IZOBRAZBENA STRUKTURA PREBIVALSTVA, STAREGA 25–64 LET, SLOVENIJA, 2000–2008, V %	42

KAZALO VIROV

VIR 1 PODATKI PRIDOBLENI NA ZRSZ, 2009.....	11
VIR 2 HTTP://WWW.ZIMOND.INFO/CGI-BIN/BREZPOSELNI_ZBIRNIK.PL. (28. 1. 2010).....	13
VIR 3 HTTP://WWW.ZIMOND.INFO/CGI-BIN/BREZPOSELNI_ZBIRNIK.PL. (28. 1. 2010).....	13
VIR 4 PODATKI PRIDOBLENI NA ZRSZ, 2010.....	15
VIR 5 HTTP://WWW.ESS.GOV.SI/SLO/DEJAVNOST/STATISTICNIPODATKI/KAZALCI/STRUKTURNEZNACILNOSTIREGBP.HTM. (28. 1. 2010).....	16
VIR 6 HTTP://WWW.ESS.GOV.SI/SLO/DEJAVNOST/STATISTICNIPODATKI/KAZALCI/STRUKTURNEZNACILNOSTIREGBP.HTM. (28. 1. 2010).....	17
VIR 7 HTTP://WWW.ZIMOND.INFO/CGI-BIN/BREZPOSELNI_ZBIRNIK.PL. (28. 1. 2010).....	17
VIR 8 HTTP://WWW.ZIMOND.INFO/CGI-BIN/BREZPOSELNI_ZBIRNIK.P L. (28. 1. 2010).....	18
VIR 9 HTTP://WWW.ZIMOND.INFO/CGI-BIN/BREZPOSELNI_ZBIRNIK.PL. (28. 1. 2010).....	19
VIR 10 HTTP://WWW.ZIMOND.INFO/CGI-BIN/BREZPOSELNI_ZBIRNIK.PL. (28. 1. 2010).....	20
VIR 11 HTTP://WWW.ZIMOND.INFO/CGI-BIN/BREZPOSELNI_ZBIRNIK.PL. (28. 1. 2010).....	20
VIR 12 PODATKI O ŠTEVILU BREZPOSELNIH PO STOPNJI IZOBRAZBE, STAROSTI IN SPOLU PRIDOBLENI NA ZRSZ, 2009.....	24
VIR 13 PODATKI PRIDOBLENI NA ZRSZ, 2009. PRILIV BREZPOSELNIH PO VRSTI BREZPOSELNOSTI.....	25
VIR 14 PODATKI PRIDOBLENI NA ZRSZ, 2009. PRILIV BREZPOSELNI PO STAROSTI.....	25
VIR 15 HTTP://WWW.ESS.GOV.SI/SLO/DEJAVNOST/STATISTICNIPODATKI/MESECNEINFORMACIJE/MESECNEINFORMACIJE2009.HTM. (10. 12. 2009).	26
VIR 16 HTTP://WWW.ESS.GOV.SI/SLO/DEJAVNOST/STATISTICNIPODATKI/MESECNEINFORMACIJE/MESECNEINFORMACIJE2009.HTM. (10. 12. 2009).....	26
VIR 17 HTTP://WWW.ESS.GOV.SI/SLO/DEJAVNOST/STATISTICNIPODATKI/MESECNEINFORMACIJE/MESECNEINFORMACIJE2009.HTM. (10. 12. 2009).....	27
VIR 18 PODATKI PRIDOBLENI NA ZRSZ, 2009. STANJE OB KONCU LETA ALI TEKOČEGA MESECA.....	28
VIR 19 HTTP://E-UPRAVA.GOV.SI/ISPO/BREZPOSELNOST/ZACETNA.ISPO. (28. 1. 2010).	29

VIR 20	
HTTP://WWW.ESS.GOV.SI/SLO/DEJAVNOST/STATISTICNIPODATKI/MESECNEINFORMACIJE/MESECNEINFORMACIJE2009.HTM. (10. 12. 2009).....	30
VIR 21 HTTP://WWW.STAT.SI/LETOPIŠ/2009/12_09/12-06-09.HTM. OBLIKOVNO PRIREJENO (10. 12. 2009).....	30
VIR 22 MATEJA GRAJZAR, ZRSZ, 2010.....	31
VIR 23	
HTTP://WWW.ESS.GOV.SI/SLO/DEJAVNOST/STATISTICNIPODATKI/APZ/APZSKLENJENEPOGODBE.HTM. (10. 12. 2009).....	32
VIR 24 EUROSTAT – POPULATION AND SOCIAL CONDITIONS – LIVING CONDITIONS AND SOCIAL PROTECTION, 2010.....	34
VIR 25 IZOBRAZBENA STRUKTURA PREBIVALSTVA MED 25 IN 64 LET ..., SURS, ADS; PRERAČUNI UMAR.....	35
VIR 26 EUROSTAT, ADS; PRERAČUNI UMAR.....	35
VIR 27 EUROSTAT – POPULATION AND SOCIAL CONDITIONS – EDUCATION AND TRAINING, 2009.....	37
VIR 28 EUROSTAT – POPULATION AND SOCIAL CONDITIONS – EDUCATION AND TRAINING, 2009.	37
VIR 29 EUROSTAT – POPULATION AND SOCIAL CONDITIONS – EDUCATION AND TRAINING, 2009.	38
VIR 30 EUROSTAT – POPULATION AND SOCIAL CONDITIONS – EDUCATION AND TRAINING, 2009.	39
VIR 31 SURS.....	40
VIR 32 POPIS 2002. SURS. STATISTIČNI LETOPIS. SURS, 2008.	41
VIR 33 SURS, ADS; PRERAČUNI UMAR. KOPIJA TABELE IZ POGLAVJA T. ČELEBIČ, PRIREJENA Z DODATNIM STOLPCEM.....	42
VIR 34 EVROPSKI PARLAMENT EVROPSKI KOMISIJI, 2009.....	43
VIR 35 CEDEFOP, 2008.....	45
VIR 36 CEDEFOP, 2008.....	46
VIR 37 CEDEFOP, 2008.	46

KAZALO SLIK

SLIKA 1: STOPNJA TVEGANJA REVŠČINE PREBIVALSTVA, STAREGA 18 LET IN VEČ, SLOVENIJA, 2008, V %.....	34
SLIKA 2: VKLJUČENOST ODRASLIH, STARIH 25-64 LET V FORMALNO ALI NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE, PO STAROSTI, IZOBRAZBI IN STATUSU AKTIVNOSTI, 2007, V %.....	37
SLIKA 3: POVPREČNI IZDATKI ZA IZOBRAŽEVANJE NA UDELEŽENCA, 2007, V EVRIH.....	38
SLIKA 4: ŠTEVILO ODRASLIH, VPISANIH V SREDNJE ŠOLE, 2000/2001–2007/2008.....	40
SLIKA 5: GIBANJA STOPNJE ZAPOSLENOSTI V STORITVENEM SEKTORJU DO LETA 2015 ZA EU-25.....	45
SLIKA 6: PRETEKLA IN PRIHODNJA STRUKTURA DELOVNIH MEST PO RAVNI IZOBRAZBE ZA EU-25.....	46
SLIKA 7: PREDVIDENA STOPNJA ZAPOSLENOSTI LETA 2020 PO GLAVNIH SKUPINAH POKLICEV IN RAVNI IZOBRAZBE ZA EU-25	46

Seznam kratic:

ACS – Andragoški center Republike Slovenije
ADS – anketa o delovni sili
CPI – Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje
CIPS – Center za informiranje in poklicno svetovanje
CSD – center za socialno delo
NPK – nacionalne poklicne kvalifikacije
MIC – medpodjetniški izobraževalni center
ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

1 UVOD

Lizbonska strategija za rast delovnih mest in ustvarjanje na znanju temelječe družbe države članice spodbuja k zagotavljanju sistemskih in drugih podlag za uresničevanje zastavljenih ciljev. Ne samo to, za njo Bordojski sporazum prinaša spoznanje, da je nujno bolje povezati izobraževanje in delovna mesta. Sporazum državam nalaga, da opravijo premislek o tem, kako se bodo gospodarsko razvijale in s tem, katera delovna mesta bodo v bodoče aktualna in kakšne bodo zahteve po izobrazbi in usposobljenosti za uspešno opravljanje nalog.

Preprosto povedano: vedeti moramo, kaj imamo, s čim lahko računamo in kaj z materialnimi kot tudi človeškimi viri lahko načrtujemo in dosežemo. Za vsako strateško načrtovanje je potrebno razpolagati s podatki o tem, kaj od prebivalcev oz. od države pričakuje industrijski razvoj in kakšno imamo dano ponudbo delovne sile glede na izobrazbo in usposobljenost, ki nastaja na osnovi osebnih opredelitev, neodvisno od zahtev gospodarstva.

Poklicno izobraževanje in usposabljanje je najdaljši del vseživljenjskosti učenja. Pomeni nenehno izpopolnjevanje v stroki, za uspešnost posameznika v življenju pa se je poleg te vrste izobraževanja in usposabljanja treba učiti tudi drugih veščin, za osebno rast in družbeno vključenost. V poklicno izobraževanje in usposabljanje se vključujejo zaposleni in brezposelni. Uspešnost zaposlenega pri prenosu pridobljenih znanj in spretnosti ter izgrajenih sposobnosti v proces dela je pogoj za uspešnost obeh – podjetja in delavca. Ko pripravljamo ukrepe za izobraževanje in usposabljanje brezposelnih za povečanje njihove zaposljivosti, moramo s kar največjo gotovostjo vedeti, v katerih dejavnostih in na kako zahtevnih delih se bodo ti brezposelni zaposlovali. Za kar se da učinkovito izobraževanje in usposabljanje pa je potrebno vedeti, katera dela in naloge bo posameznik opravljal.

Recesija kot termin pomeni znižanje BDP ali negativno gospodarsko rast v dveh zaporednih četrtletjih. Z drugimi besedami bi recesiji lahko rekli tudi nazadovanje oz. upadanje gospodarske aktivnosti, kar pripelje do splošne krize v določeni državi ali svetu. Kadar je takšen gospodarski zastoj izrazito dolgotrajen in močan, govorimo o depresiji kot hujši različici recesije. Z recesijo pride tudi do povečane brezposelnosti, kar pripelje do manjše proizvodnje in posledično tudi do zaviranja gospodarske rasti. V mnogih primerih vidimo, da se v času recesije težave v podjetjih še pogosto izidejo s stečajem.

Cilji, ki smo jih v nalogi zasledovali, so bili: opredeliti, kako je gospodarska recesija vplivala na izobrazbeno strukturo brezposelnih v Sloveniji, na osnovi tega pa oblikovati predloge ukrepov za zmanjševanje te vrste brezposelnosti, ki izhaja iz težav zaradi recesije, pri predlogih ukrepov pa naj bo poudarek na formalnem izobraževanju.

Opredelili smo čas, ko so se v Sloveniji na trgu dela v brezposelnosti pojavili opazni znaki gospodarske recesije. V ta namen smo opazovali gibanje brezposelnosti v obdobju zadnjih deset let (1998–2008), nato pa še mesečni pregled podatkov za čas od oktobra 2008 do oktobra 2009. Brezposelnost kot posledica gospodarske recesije je nastopila nekoliko kasneje, kakor se je le-ta pokazala pri poslovanju podjetij, zato smo za naš namen opredelili čas, ko so se posledice gospodarske recesije pojavile na trgu dela s povečanim dotokom brezposelnih oseb. Osrednji kazalnik, ki smo ga opazovali, je izobrazbena struktura brezposelnih in spremembe, ki so se kazale na trgu dela v zvezi z izobrazbeno strukturo brezposelnih oseb, tudi glede na starost in spol. Odločili smo se opazovati podatke registrirane brezposelnosti, ki nam jih je za ta namen pripravil Zavod RS za zaposlovanje. Uporabili pa smo tudi druge vire – podatke s spletnih strani ZRSZ in SURS ter UMAR.

Ugotovitve tega dela raziskave so narekovale nekoliko natančnejšo opredelitev značilnosti skupin brezposelnih, saj upoštevanje teh značilnosti z večjo gotovostjo predvideva uspeh

predlaganih ukrepov. V raziskavo smo vključili kot samostojni del poglavje mag. Tanje Čelebič z Urada za makroekonomske analize in razvoj z naslovom Vključenost odraslih v izobraževanje, v katerem so med drugim zajeti tudi rezultati mednarodne ankete o vključenosti odraslih v izobraževanje, ki jo je za Slovenijo vodil Statistični urad RS. Tudi ta del potrjuje nekatere ugotovitve, ki smo jih izpostavili na osnovi opazovanih podatkov, hkrati pa že sam predlaga ukrepe in predvideva možne rešitve.

Pri primerjavi podatkov in informacij smo upoštevali ugotovitve mednarodne raziskave o funkcionalni pismenosti iz leta 2000, ki jo je za Slovenijo vodil Andragoški center RS in katere rezultati so v preveliki meri aktualni tudi danes, še posebej pri manj izobraženih odraslih, ki so tudi številsko pomembna skupina brezposelnih.

Pregledali smo tudi dosedanje ukrepe aktivne politike zaposlovanja in pridobili podatke o realizaciji teh. Pri premisleku smo se omejili na vrsto ukrepov in podatke o vključenosti. Pri tem pa smo opazovali skladnost ukrepov s predlogi, ki smo jih oblikovali v tej analizi.

V nalogi smo s pomočjo pregleda pridobljenih podatkov izpostavili nekatere značilnosti pri gibanju brezposelnosti v času recesije. Informacije, ki smo jo pridobili, pa so osnova za premislek o tem, kateri ukrepi bi bili potrebni za izboljšanje stanja na trgu dela. Pri tem smo zasledovali cilje Lizbonske strategije (Strategija za rast in delovna mesta) in Kopenhagenskega sporazuma ter Bordojskega komunikeja, v smislu izboljšanja povezav med poklicnim izobraževanjem in trgom dela, ter Strategije razvoja Slovenije (UMAR 2005) in Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013.

Zavedali smo se, da brezposelnosti ne moremo reševati ločeno od drugih dejavnikov družbenega dogajanja. Ko nam namreč grozijo nova in nova odpuščanja zaradi posledic gospodarske recesije, ni smiselno pričakovati, da bomo z zunanjimi ukrepi zmogli bistveno povečati zaposlovanje. Naš premislek v predlogih je zato zasnovan na nekaterih kratkoročno ukrepih, nekateri ukrepi pa temeljijo na doseganju srednjeročnih in dolgoročnih ciljev in zahtevajo tehten družbeni dogovor o nameri za ureditev sedanjega stanja.

Za to obravnavo smo pregledali ponudbe javno spletno dostopnih podatkov o izobrazbeni strukturi brezposelnih. Opravljen je bil premislek sodelujočih o tem, katere podatke uporabiti za osvetlitev problema – anketna brezposelnost ali registrirana brezposelnost. Izbrana je bila podatkovna baza ZRSZ, in sicer za registrirano brezposelne osebe po različnih kazalnikih, ki pa smo jih zaradi osvetlitve ponekod primerjali tudi s podatki anketne brezposelnosti SURS. Problematiko brezposelnosti smo s podatki poskušali osvetliti z različnih vidikov in pri tem uporabili tudi podatke, pridobljene po različnih metodah, da bi jih soočili tudi na tak način. Pri tem smo potrdili, da je podoba, ki jo ti podatki kažejo, pričakovana tudi po holistični oceni iz lastnih izkušenj, ki smo jo uporabili v oblikovanju ukrepov.

Za načrtovanje ukrepov zmanjševanja brezposelnosti kot posledice recesije je pomembna tudi informacija o tem, kako so odrasli motivirani za vključevanje v izobraževanje oz. podatki o njihovi vključenosti. To je pokazatelj, koliko pripravljenosti za vključevanje v izobraževanje in usposabljanje lahko predvidemo tudi v prihodnje. In ne samo to – pove nam tudi, kakšne so razmere v podjetjih glede na zahtevnost del, ki jih opravljajo zaposleni, saj ta informacija pri načrtovanju ukrepov nudi osnovo za poglobljeni, širši premislek o stopnji razvitosti slovenskega gospodarstva. Pri načrtovanju ukrepov je potrebno povezovanje različnih resorjev za uspešnost izvajanja le-teh. Kaže nam, koliko so bili odrasli doslej vključeni v izobraževanje in usposabljanje in kaj lahko ob nespremenjenih razmerah pričakujemo tudi v prihodnje. Namen izvajanja ukrepov pa je zagotovo čim večja vključenost brezposelnih v izobraževanje in usposabljanje. Zaključki in predlagani ukrepi povzemajo celostno podobo predstavljenih podatkov, upoštevajo vedenje o stanju slovenskega gospodarstva in razvite infrastrukturne možnosti države. Cilje, ki smo jih pri opredeljevanju zasledovali, smo pridobili iz aktualnih strategij razvoja države in Evropske skupnosti.

2 IZOBRAZBENA STRUKTURA BREZPOSELNIH OSEB PO RAZLIČNIH KAZALNIKIH

2.1 Izobrazbena struktura brezposelnih oseb po stopnji strokovne izobrazbe

Za opazovanje gibanja izobrazbene strukture brezposelnih smo izbrali obdobje 1998–2008. V času priprave podatkov, so bili ti na voljo le do novembra 2009, zato smo ilustrativno v tej tabeli uporabili tudi te. V nadaljevanju prikazujemo tudi podatke stanja na dan 31. 12. 2009.

Tabela 1: Struktura registrirano brezposelnih oseb po stopnjah izobrazbe*

Stopnja izobrazbe	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Nov. 2009
I.	51.069	46.371	42.631	42.048	39.130	35.531	32.262	32.184	26.957	23.662	23.478	31.262
II.	8.532	7.621	6.755	6.774	6.324	5.533	4.936	4.997	3.822	3.395	3.482	5.170
III.	2.168	1.865	1.625	1.518	1.393	1.185	1.037	1.061	768	643	642	870
IV.	32.594	29.316	26.520	25.987	24.810	22.471	20.995	21.504	17.637	15.138	15.307	23.186
V.	26.665	24.125	22.389	23.129	22.668	24.840	24.846	25.411	21.728	18.610	16.895	25.139
VI.	3.266	2.811	2.376	2.212	2.049	2.083	2.078	2.232	2.161	2.088	1.927	2.889
VII.+VIII.	2.331	2.239	2.287	2.648	3.233	4.350	4.574	5.186	5.230	4.875	4.479	6.819
bolonjski programi 1., 2. in 3. st.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29	111
Skupaj	126.625	114.348	104.583	104.316	99.607	95.993	90.728	92.575	78.303	68.411	66.239	95.446
Struktura (v %)												
I.	40,3	40,6	40,8	40,3	39,3	37,0	35,6	34,8	34,4	34,6	35,4	32,8
II.	6,7	6,7	6,5	6,5	6,3	5,8	5,4	5,4	4,9	5,0	5,3	5,4
III.	1,7	1,6	1,6	1,5	1,4	1,2	1,1	1,1	1,0	0,9	1,0	0,9
IV.	25,7	25,6	25,4	24,9	24,9	23,4	23,1	23,2	22,5	22,1	23,1	24,3
V.	21,1	21,1	21,4	22,2	22,8	25,9	27,4	27,4	27,7	27,2	25,5	26,3
VI.	2,6	2,5	2,3	2,1	2,1	2,2	2,3	2,4	2,8	3,1	2,9	3,0
VII.+VIII.	1,8	2,0	2,2	2,5	3,2	4,5	5,0	5,6	6,7	7,1	6,8	7,1
bolonjski programi 1., 2. in 3. st.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,0	0,1
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir 1 Podatki pridobljeni na ZRSZ, 2009.

* Stanje ob koncu leta ali tekočega meseca.

Prva splošna ugotovitev, ki jo predstavljajo podatki v tabeli, je, da je bila leta 1998 brezposelnost izredno visoka, veliko višja kot ob koncu opazovanega obdobja (november 2009). V letu 2009 se je brezposelnost kot posledica gospodarske krize močno povečala.

Od leta 1998 se je število brezposelnih vsako leto zmanjševalo, vključno z letom 2008, čeprav je oktober tega leta opredeljen kot začetek gospodarske recesije tudi v Sloveniji, in sicer je število brezposelnih od leta 1998 s 126.625 upadlo do leta 2008 na 66.239, nato pa leta 2009 ponovno naraslo na 95.445.

Če spremljamo gibanje brezposelnosti po stopnji strokovne izobrazbe v zadnjih deset letih, ugotovimo naslednje:

1. Število brezposelnih na I. st. se je nenehno zmanjševalo. Iz 51.096 leta 1998, kar je pomenilo 40,3 % vseh brezposelnih, se je število znižalo na 23.478 brezposelnih, kar je pomenilo 35,4 % vseh brezposelnih v letu 2008. To leto je v strukturi brezposelnih že opazen rahel porast števila brezposelnih s I. st. v strukturi brezposelnih. Odstotni delež v strukturi brezposelnih pa kaže drugačno sliko. V letih 2005, 2006 in 2007 je ta delež približno za odstotek nižji (34,8 %, 34,4 % in 34,6 %) kot leta 2008. V letu 2009

pa se je število brezposelnih na tej stopnji številčno povečalo na 31.262, vendar je bil delež v celotni strukturi brezposelnih manjši kot leto poprej, 32,8 %.

2. Število brezposelni na II. st. se je praviloma zmanjševalo z rahlimi medletnimi nihanji, vendar delež brezposelnih v strukturi brezposelnih niha zgolj za odstotek. V letih 2008 se je ta delež s 5 % iz leta 2007 povzpela na 5,3 % v letu 2009 pa na 5,4 %.
3. Število brezposelnih s III. st. se je od leta 1998 nenehno zmanjševalo, in sicer je z 2.168 padlo na 642 v letu 2008, nato pa se je leta 2009 ponovno povečalo na 870, čeprav pa se je leta 2009 v deležu brezposelnih odstotek teh brezposelnih zmanjšal z 1,7 % na 0,9 %.
4. Število brezposelnih na IV. st. se je prav tako kot pri prejšnjih iz leta v leto konstantno zmanjševalo, in sicer z 32.594 (leta 1998) na 15.138 (leta 2007) in poraslo na 15.307 (leta 2008), leta 2009 pa se je število brezposelni na tej stopnji bistveno povečalo, in sicer s 15.307 na 23.186. Delež v številu brezposelnih se je v letu 2008 povečal za 1 %, v letu 2009 pa še dodatno za 1,2 %.
5. Število brezposelnih s V. st. kaže nekoliko drugačno dinamiko. S 26.665 brezposelnih v letu 1998 se je število do leta 2002 večinoma zmanjševalo, in sicer do 22.668, delež v številu brezposelnih pa se je ta leta gibal od 21,1 % do 22,8 %. Leto 2003 pomeni pričetek zviševanja števila brezposelnih te stopnje do leta 2005 (tudi deleža: 25,9 %, 27,4 %, in 27,7 %), delež brezposelnih v skupnem številu brezposelni pa tudi v naslednjih letih ostaja dokaj visok – leta 2007 je ta 27,2 %, 2008 je 25,5 %, 2009 pa že 26,3 %, čeprav pa število brezposelnih razen leta 2005, 2008 in 2009, nenehno pada.
6. Število brezposelnih s VI. st. se od leta 1998 (3.266) znižuje do leta 2004 (2.078), od leta 2005 (2.232) kaže nadaljnje upadanje števila brezposelnih do 2008 (1.927). Ponovno to število naraste leta 2009, in sicer na 2.889. V skupnem številu brezposelnih pa se odstotek praviloma zvišuje od leta 2002, in sicer z 2,1 % na 3,1 %, nato leta 2008 upade na 2,9 % in leta 2009 na 3 %.
7. Število brezposelnih s VII.st. in več se od začetnega nihanja števila brezposelnih od 1998 do 2001 konstantno zvišuje do leta 2006, nato dve leti upada in se leta 2009 ponovno povzpne na najvišje število vseh let, to je 6.819. Razen te stopnje nobena druga stopnja strokovne izobrazbe z letom 2009 ne preseže števila brezposelni iz leta 1998. Tudi odstotni delež brezposelnih se nenehno viša med leti 1998 in 2007 (1,8 % do 7,1 %), nato se v letu 2008 nekoliko zmanjša (6,8 %) in leta 2009 ponovno doseže 7,1 % (kot leta 2007).

Vseh enajst let se je število brezposelnih zmanjševalo, z rahlimi medletnimi nihanji pri posameznih stopnjah strokovne izobrazbe. Razpon zmanjševanja števila brezposelnih se je v opazovanih dveh letih 1998 in 2008 gibal od 29,6 % zmanjšanja števila na III. stopnji strokovne izobrazbe do 63,4 % na V.st. (Tabela 2). Zmanjševanje števila brezposelnih je vidno na vseh stopnjah, razen na VII. st. in več. Samo na teh stopnjah se je število brezposelni vseh deset let nenehno zviševalo, in sicer z začetnih 2.331 se je številka v 2008 povzpela na 4.479, kar pomeni skoraj dvakratno povečanje števila brezposelni, decembra 2009 pa se je ta številka povzpela na 6.949, kar pomeni domala trikratno povečanje števila brezposelnih v primerjavi z letom 1998.

Gotovo bi bilo dobro na tem mestu poglobljeno proučiti vrsto poklicne izobrazbe na posamezni stopnji. Ta je bila zelo pregledno in podrobno prikazana na nedavno še stalni in javno objavljeni analizi brezposelni po posameznih poklicih za obdobje deset let, ki je bila dosegljiva na spletni strani MŠŠ, danes pa je na tem mestu ni več, sedanja dosegljivost je navedena pri navedbi vira pod tabelami, ki predstavljajo število registrirano brezposelnih (na primer tabeli 1 in 2).

Tabela 2: Število registrirano brezposelnih v letih 1997–2009 (stanje 31. decembra). Brezposelni s I. st. izobrazbe

Leto	SKUPAJ		do 18 let		nad 18-25		nad 25-30		nad 30-40		nad 40-50		nad 50-60		nad 60 let	
	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.
1997	51245	26150	873	330	10176	4763	4846	2591	10177	5475	15360	8738	9352	4216	461	37
1998	51069	26343	842	322	9746	4516	4426	2358	9118	4912	15446	8864	10972	5334	519	37
1999	46371	24323	548	200	8007	3554	3635	1974	7531	4178	14064	8155	11981	6204	605	58
2000	42631	21941	456	166	7002	3067	3306	1699	6824	3714	12356	6843	12020	6388	667	64
2001	42048	21340	475	187	7031	2970	3329	1689	6706	3662	12151	6748	11641	5999	715	85
2002	39130	19826	320	124	6668	2800	3277	1647	6668	3662	11481	6461	10089	5038	627	94
2003	35531	18038	260	117	6468	2720	3138	1540	6346	3442	10076	5797	8856	4369	387	53
2004	32262	16120	239	109	6098	2499	2865	1353	5830	3163	8736	5037	8145	3906	349	53
2005	32175	16235	257	111	5759	2365	2949	1383	5787	3115	8174	4717	8894	4488	355	56
2006	26942	13783	169	70	3900	1678	2223	1060	4619	2568	6775	3848	8838	4489	418	70
2007	23652	11832	89	33	2686	1162	1782	807	3814	2013	5774	3134	9002	4605	505	78
2008	23463	11171	108	45	2630	1018	1800	795	3811	1839	5780	3017	8743	4360	591	97
2009	31848	14348	120	40	3577	1265	2666	984	5403	2369	8102	4129	11304	5441	676	120

Vir 2 http://www.zizmond.info/cgi-bin/brezposelni_zbirnik.pl. (28. 1. 2010).

Tabela 3: Število registrirano brezposelnih v letih 1997–2009 (stanje 31. decembra). Brezposelni z II. st. izobrazbe

Leto	SKUPAJ		do 18 let		nad 18-25		nad 25-30		nad 30-40		nad 40-50		nad 50-60		nad 60 let	
	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.
1997	8985	3290	176	72	2626	1158	1101	463	1438	576	2068	710	1527	311	49	-
1998	8532	3181	155	53	2376	1051	1000	432	1261	525	1962	728	1703	390	75	2
1999	7621	2861	117	36	1922	852	857	401	1128	472	1722	627	1792	472	83	1
2000	6755	2472	10	6	1562	675	843	377	1049	446	1449	477	1742	487	100	4
2001	6774	2544	6	3	1612	696	915	451	1126	497	1389	461	1626	432	100	4
2002	6324	2436	6	2	1479	672	975	480	1168	487	1255	460	1356	329	85	6
2003	5533	2219	4	2	1239	527	921	442	1111	495	1084	478	1125	274	49	1
2004	4936	1988	1	-	1086	479	780	381	1112	494	889	371	1027	262	41	1
2005	4997	2065	-	-	987	439	852	419	1207	556	836	369	1077	281	38	1
2006	3822	1557	1	-	619	286	574	282	969	458	670	282	941	248	48	1
2007	3395	1326	1	-	486	228	475	231	838	378	630	242	910	240	55	7
2008	3482	1235	3	1	501	182	475	209	891	364	654	243	900	232	58	4
2009	5334	1828	2	1	744	219	744	264	1562	625	1060	424	1145	288	77	7

Vir 3 http://www.zizmond.info/cgi-bin/brezposelni_zbirnik.pl. (28. 1. 2010).

Tabela 2 nam prikazuje številsko stanje prebivalstva z nedokončano osnovno šolo. Skupno število brezposelnih z nedokončano osnovno šolo je leta 2009 močno poraslo, in sicer na 5334 (v letu 2008 pa 3482). Trend gibanja je glede na starostno strukturo dokaj ugoden – kar pomeni, da večina mladih osnovno šolo zaključijo uspešno in da se število brezposelnih s to stopnjo s starostjo povečuje. To pa pomeni tudi, da se številsko stanje brezposelnih večina zmanjšuje z upokojevanjem.

Število registrirano brezposelnih na I. stopnji je konec 2009 še vedno izjemno visoko. Brez končane OŠ je še vedno 31.848 odraslih prebivalcev Slovenije. Spodbudno pri tem pa je, da je med mladimi do 18 let le še 120 brezposelnih iz te skupine. Vendar je že naslednje starostno obdobje (18-24 let) po številu izredno visoko, kar 3.577. v primeru, da bi se država

odločila spodbujati vključitev v programe za pridobitev osnovnošolske izobrazbe, bi bilo po naši oceni smiselno te spodbude načrtovati do starosti 50 let. Številsko to pomeni spodbude za 19.868 registrirano brezposelnih. Seveda pa bi temu številu morali prišteti še vse tiste, ki so danes zaposleni, vendar so z vidika potencialne brezposelnosti ogrožena skupina zaposlenih. To pa pomeni po podatkih za leto 2008 76.000 prebivalcev Slovenije v starosti od 15 let in več.

Tudi II. stopnja (tabela 3) pomeni slabo napoved za to, da bo lahko delavec imel stalno zaposlitev. Pri tem moramo upoštevati, da se zanje z leti zmanjšuje in tudi zastara. Da sodijo tisti, ki končajo zgolj osnovno šolo med manj izobražene odrasle in da so zanje značilna vsa tveganja za večjo izpostavljenost brezposelnosti. Zgolj s končano osnovno šolo je po podatkih iz leta 2008 še 378.000 prebivalcev Slovenije, starih 15 let in več, število registriranih brezposelnih na tej stopnji pa je v letu 2008 še 23.463, v letu 2009 pa že 31.848. Največ brezposelnih na tej stopnji sodi v starostno obdobje od 30. do 60. leta, v času do 18. leta sta takšna le dva (leta 2008 pa trije od skupnega števila aktivnih prebivalcev).

Delež brezposelnih oseb s I. stopnjo (nedokončana osnovna šola) med vsemi brezposelnimi je konec leta 2009 znašal 33,9 %, z II. stopnjo (uspešno končana osnovna šola) pa 5,5 %.

Tabela 4: Število in struktura brezposelnih oseb glede na stopnjo dosežene izobrazbe (1998, 2008 in 2009) ter rast števila brezposelnih v obdobju 1998–2008

St. izobrazbe	1998	2008	Delež %, 1998 : 2008	31. 12. 2009
I.	51.069	23.478	- 54,1	37.208
II.	8.532	3.482	- 59,2	
III.	2.168	642	- 70,4	24.318
IV.	32.594	15.307	- 53,1	
V.	26.665	16.895	- 36,6	25.116
VI.	3.266	1.927	- 41,0	2.953
VII.+VIII.	2.331	4.479	+ 48,0	6.949
bolonjski programi 1., 2. in 3. st.	-	29		128
Skupaj	126.625	66.239	- 47,7	99.672
Struktura (v %)				
I.	40,3	35,4		38,5
II.	6,7	5,3		
III.	1,7	1,0		25,2
IV.	25,7	23,1		
V.	21,1	25,5		26,0
VI.	2,6	2,9		3,1
VII.+VIII.	1,8	6,8		7,2
bolonjski programi 1., 2. in 3. st.	-	0,0		0,1
Skupaj	100,0	100,0		100,0

Primerjava stanj iz tabele 1 z dodanim stanjem na dan 31. 12. 2009. Prilagojeno po podatkih ZRSZ, 2009.

V tabeli 4 smo za lažjo primerjavo začetnega in zaključnega opazovanega leta iz tabele 1 vzeli podatke za leti 1998 in 2008 in jim dodali še stanje brezposelnosti 31. 12. 2009. Tabela v tretjem stolpcu prikazuje, za kakšen odstotek se je med letoma 1998 in 2008 zmanjšalo število brezposelnih na posamezni stopnji strokovne izobrazbe.

Leta 1998 je bilo skupno število brezposelnih 126.625, leta 2008 je bilo to število 66.239, kar pomeni zmanjšanje za 47,7 %, leta 2009 pa je bilo po podatkih ZRSZ brezposelnih skupaj 99.692, kar pomeni za 21,3 % manj kot leta 1998 in za 33,5 % več kot leta 2008.

Pri teh podatkih posebej izstopa skoraj dvakratno povečanje števila brezposelnih na VII. st. in več do leta 2008 in skoraj trikratno povečanje tega števila do leta 2009. Pri vseh drugih

stopnjah se je do leta 2008 zmanjševalo število brezposelnih, kot kaže tabela, leta 2009 se je na vseh stopnjah sicer povečalo, a pri nobeni stopnji ni doseglo stanja iz leta 1998, le pri stopnji VII in več je bil porast brezposelnosti v obeh letih (2008 in 2009) neprimerljivo visok.

Za osvetlitev tega stanja bi bilo treba napraviti poglobljeno analizo in ugotoviti vzroke. Menimo, da bi bila preenostavna trditev, da je večina teh brezposelnih zaključila študij v stroki, v kateri je težje najti zaposlitev. O razlogih, o katerih lahko utemeljeno sklepamo brez nadaljnje analize pa bomo razmišljali tudi v zaključnem delu tega besedila.

Tabela 5: Izobrazbena struktura brezposelnih s stanjem 31. 12. za leti 2008 in 2009

St. strok. izobrazbe, število	I.-II.	III.-IV.	V.	VI.	VII.-VIII.	B. Š.	Skupaj
Število brezposelnih dec. 09	37.208	24.318	25.116	2.953	6.949	128	96.672
Število brezposelnih dec. 08	26.960	15.949	16.895	1.927	4.479	29	66.239

St. strok. izobrazbe, odstotek	I.-II.	III.-IV.	V.	VI.	VII.-VIII.	B. Š.	
Delež brezposelnih dec. 09	38,5	25,2	26,0	3,1	7,2	0,1	100,0
Delež brezposelnih dec. 08	40,7	24,1	25,5	2,9	6,8	0,0	100,0

Vir 4 Podatki pridobljeni na ZRSZ, 2010.

Če primerjamo samo leti 2008 in 2009 (stanje 31. 12.), se je delež brezposelnih:

1. na I. in II. st. zmanjšal s 40,7 % na 38,5 % ,
2. na III. in IV. st. se odstotek brezposelnih povečal s 24,1 % na 25,2 % ,
3. na V. st. se je delež v skupnem številu brezposelnih povečal s 25,5 % na 26,0 % ,
4. na VI. st. se je delež prav tako povečal, in to z 2,9 % na 3,1 % ,
5. na VII. st. in več pa s 6,8 % na 7,2 % .

Tabela 6: Primerjava izobrazbene strukture brezposelnih, 2007–2009

Stopnja izobr.	2007	2008	2009
I.	23.662	23.478	
II.	3.395	3.482	37.208
III.	643	642	
IV.	15.138	15.307	24.318
V.	18.610	16.895	25.116
VI.	2.088	1.927	2.953
VII.+VIII.	4.875	4.479	6.949
bolonjski programi 1., 2. in 3. stopnja	-	29	128
Skupaj	68.411	66.239	99.672
Struktura (v %)			
I.	34,6	35,4	
II.	5,0	5,3	38,5
III.	0,9	1,0	
IV.	22,1	23,1	25,2
V.	27,2	25,5	26,0
VI.	3,1	2,9	3,1
VII.+VIII.	7,1	6,8	7,2
bolonjski programi 1., 2. in 3. stopnja		0,0	0,1
Skupaj	100,0	100,0	100,0

Prilagojeno po podatkih ZRSZ iz tabel 1 in 5, 2010.

Natančnejše opazovanje tabele 6 nam nudi naslednje informacije.

Leta se je 2009 število brezposelnih na vseh stopnjah povečalo v primerjavi z letom 2008. Leta 2008 pa se je število brezposelnih povečevalo na II. in IV. st., na vseh drugih pa se je število brezposelnih zmanjševalo, največ na I., IV. in V. stopnji.

Tabela 7: Povprečna registrirana brezposelnost v obdobju 2000–2009 po stopnjah izobrazbe¹

		Skupaj	Stopnja izobrazbe							
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.+VIII.	B.Š.
2000	št.	106.601	43.454	6.903	1.705	27.328	22.421	2.592	2.199	
	%	100,0	40,8	6,5	1,6	25,6	21,0	2,4	2,1	
2001	št.	101.857	41.286	6.637	1.536	25.742	21.947	2.238	2.471	
	%	100,0	40,5	6,5	1,5	25,3	21,5	2,2	2,4	
2002	št.	102.635	41.542	6.679	1.482	25.533	22.424	2.118	2.858	
	%	100,0	40,5	6,5	1,4	24,9	21,8	2,1	2,8	
2003	št.	97.674	37.245	5.917	1.301	23.659	23.627	2.086	3.839	
	%	100,0	38,1	6,1	1,3	24,2	24,2	2,1	3,9	
2004	št.	92.826	33.493	5.127	1.076	21.817	24.598	2.134	4.582	
	%	100,0	36,1	5,5	1,2	23,5	26,5	2,3	4,9	
2005	št.	91.889	32.485	4.968	1.033	21.561	24.816	2.178	4.849	
	%	100,0	35,4	5,4	1,1	23,5	27,0	2,4	5,3	
2006	št.	85.836	29.375	4.337	888	19.932	23.743	2.278	5.283	
	%	100,0	32,0	4,7	1,0	21,7	25,8	2,5	5,7	
2007	št.	71.336	24.573	3.429	696	15.884	19.562	2.145	5.046	
	%	100,0	26,7	3,7	0,8	17,3	21,3	2,3	5,5	
2008	št.	63.216	22.213	3.155	631	14.295	16.444	1.957	4.502	18
	%	100,0	35,1	5,0	1,0	22,6	26,0	3,1	7,1	0,0
2009	št.	86.354	29.310	4.744	818	20.973	21.831	2.563	6.037	79
	%	100,0	33,9	5,5	0,9	24,3	25,3	3,0	7,0	0,1

Vir 5 <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/Kazalci/StrukturneZnacilnostiRegBP.htm>. (28. 1. 2010).

V tabeli 7 smo osenčili opazovane dele. Povprečna registrirana brezposelnost za obdobje od 2000 do 2009 kaže, da se je delež brezposelnih na I. stopnji nenehno nižal do vključno leta 2007. Leta 2008 se je število brezposelnih še vedno zmanjševalo, delež v strukturi pa se je močno povečal, močno pa se je to leto povečal delež brezposelnih na IV., V. in VII. stopnji in več. Leta 2009 se je število brezposelnih na I. stopnji ponovno močno povečalo, delež v strukturi brezposelnih pa se je celo zmanjšal glede na preteklo leto.

Ti podatki za naš namen predstavljajo zunanjo podobo. Pri tem bi bil dragocen podatek, za koliko se je znižal delež aktivnega prebivalstva Slovenije na I. stopnji. O tem bomo razmišljali tudi v nadaljevanju.

Tabela 8: Povprečni deleži posameznih kategorij v letih od 1998 do 2009

Leto/ obd.	Povprečno registrirano brezposelnih	št.	Stari do 26 let	Iščejo zaposlitev	prvo Ženske	Brezposelni nad 1 leto	Brez strok. izobr.	Stari 50 let in več	Invalidi
1998	126.080		26,3	18,1	49,9	61,7	46,9	21,8	9,9
1999	118.951		25,8	18,7	50,6	63,7	47,5	18,2	12,5
2000	106.601		23,4	17,9	50,7	62,9	47,2	27,5	16,1
2001	101.857		24,1	18,8	50,8	58,9	47,0	27,0	18,3
2002	102.635		24,0	19,6	51,2	54,4	47,0	25,4	18,3
2003	97.674		26,1	23,2	52,8	48,6	44,2	21,4	10,7
2004	92.826		26,2	25,2	53,1	46,2	41,6	21,0	9,2
2005	91.889		24,2	24,3	53,8	47,3	40,8	22,7	9,9
2006	85.836		21,2	22,3	54,8	48,8	39,3	25,4	10,9
2007	71.336		16,7	19,4	54,9	51,2	39,3	31,1	13,8
2008	63.216		14,4	16,9	52,8	51,1	40,1	30,6	16,8
2009	86.354		15,4	14,3	49,1	36,5	39,4	30,3	14,1

Vir 6 <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/Kazalci/StrukturneZnacilnostiRegBP.htm>. (28. 1. 2010).

V tabeli 8 smo z osenčenjem želeli poudariti številčno izredno obsežno kategorijo brezposelnih, ki ima zgolj nedokončano ali pa končano osnovno šolo. Odstotek te kategorije brezposelnih v strukturi brezposelnih je celotno opazovano obdobje izredno visok, večinoma nad 40 %, v letu 2009 pa pade na 39,4 %. To smo želeli še posebej izpostaviti zato, ker tudi delež aktivnega prebivalstva brez izobrazbe dosega visok odstotek. Zato bi bilo tej kategoriji brezposelnih treba posvetiti posebno pozornost še posebej glede na zastavljene cilje Izhodne strategije Slovenije in Lizbonske pogodbe.

**Tabela 9: Število registrirano brezposelnih v letih 1997–2009 (stanje 31. decembra).
Brezposelni z 2-letno poklicno izobrazbo**

Leto	SKUPAJ		do 18 let		nad 18-25		nad 25-30		nad 30-40		nad 40-50		nad 50-60		nad 60 let	
	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.
1997	2304	1414	12	2	426	132	349	171	528	369	594	482	389	258	6	-
1998	2168	1348	9	-	338	93	280	134	492	332	564	452	478	336	7	1
1999	1865	1174	1	-	224	67	235	98	409	262	456	346	537	401	3	-
2000	1625	1033	-	-	162	50	176	81	405	254	365	262	512	386	5	-
2001	1518	944	2	2	200	102	180	79	401	244	330	222	400	295	5	-
2002	1393	850	2	2	174	90	150	63	452	274	331	229	277	192	7	-
2003	1185	734	1	1	127	71	117	45	426	260	301	223	206	131	7	3
2004	1037	656	-	-	89	53	84	31	368	217	316	238	172	115	8	2
2005	1061	682	-	-	67	43	77	27	340	198	359	265	213	149	5	-
2006	768	476	-	-	32	23	47	20	233	116	267	187	182	130	7	-
2007	643	396	-	-	22	11	32	14	152	78	220	151	209	140	8	2
2008	642	369	-	-	14	5	23	9	148	62	239	152	210	138	8	3
2009	868	479	-	-	8	3	38	9	226	72	352	228	237	166	7	1

Vir 7 http://www.zizmond.info/cgi-bin/brezposelni_zbirnik.pl. (28. 1. 2010).

Število brezposelnih je s III. stopnjo izobrazbe v primerjavi z drugimi zelo nizko, saj je tudi delež aktivnega prebivalstva s to stopnjo zelo nizek. Programi formalnega izobraževanja za to stopnjo so v iztekanju. Število brezposelnih s tretjo stopnjo izobrazbe se je v obdobju 1997–2009 zmanjšalo v vseh starostnih skupinah prebivalstva. Najbolj se je zmanjšalo v starostni skupini 18–25 let, kar je posledica zmanjševanja števila vpisanih v programe nižjega poklicnega izobraževanja.

Delež brezposelnih oseb z dveletno poklicno izobrazbo med vsemi brezposelnimi je konec leta 2009 znašal 0,9 %.

Tabela 10: Število registrirano brezposelnih v letih 1997–2009 (stanje 31. decembra). Brezposelni s 3-letno srednjo poklicno izobrazbo

Leto	SKUPAJ		do 18 let		nad 18-25		nad 25-30		nad 30-40		nad 40-50		nad 50-60		nad 60 let	
	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.
1997	33678	13916	134	61	9538	4406	3204	1641	6815	3018	7629	3323	6254	1465	104	2
1998	32594	14024	99	54	8606	4170	2962	1562	5948	2785	7677	3523	7173	1927	129	3
1999	29316	13107	51	26	7254	3803	2472	1357	4977	2426	6784	3147	7601	2343	177	5
2000	26520	11898	39	26	6444	3356	2411	1331	4301	2167	6015	2675	7084	2339	226	4
2001	25987	12050	40	24	6369	3460	2601	1477	4124	2142	6076	2755	6505	2183	272	9
2002	24810	11873	31	19	6124	3393	2705	1577	4197	2290	6003	2788	5451	1796	299	10
2003	22471	10977	20	15	5688	3072	2591	1516	3905	2167	5368	2634	4681	1567	218	6
2004	20995	10533	30	20	4990	2800	2628	1531	3600	2076	4957	2519	4586	1582	204	5
2005	21504	11130	16	10	4629	2624	2634	1590	3733	2253	5063	2678	5210	1967	219	8
2006	17637	9098	8	5	2723	1567	2102	1341	2944	1800	4259	2291	5330	2080	271	14
2007	15138	7595	6	3	1802	1010	1550	982	2358	1384	3541	1845	5545	2358	336	13
2008	15307	7113	6	3	1804	867	1629	939	2512	1411	3425	1673	5557	2207	374	13
2009	23450	9956	7	3	2845	1104	2571	1248	4445	2255	5701	2594	7391	2730	490	22

Vir 8 http://www.zizmond.info/cgi-bin/brezposelni_zbirnik.p.l. (28. 1. 2010).

Brezposelnost na IV. stopnji je od vseh doslej najvišja, hkrati pa je oseb z nižjo ali srednjo poklicno izobrazbo v skupnem številu prebivalstva manj kot oseb s 4-letno srednjo splošno in strokovno izobrazbo. V skupnem številu brezposelnih brezposelnost na IV. stopnji kaže enak trend zniževanja števila brezposelnih od začetega leta 1997 pa vse do leta 2007. V letu 2008 se trend padanj tega števila ustavi in obrne nekoliko v porast števila brezposelnih, in sicer s 15.138 brezposelnih na 15.307 brezposelnih, v letu 2009 pa število brezposelnih poskoči kar na 23.450, kar je podobno stanju v letih 2002 in 2003. Natančnejši podatki znotraj tabele nudijo informacijo, da je bilo leta 1997 izredno veliko število brezposelnih mladih, ki so končali šolanje (med 18 in 25 letom). Trend zelo opaznega zaposlovanja je trajal vsa leta do 2007. V tem času se je največ zaposlovalo brezposelnih te starostne kategorije, medtem ko pri drugih starostnih kategorijah zmanjševanje števila brezposelnih ni tako veliko. Ta kategorija brezposelnih je številsko izredno močna. Pred njo so po številu brezposelnih samo še brezposelni na I. stopnji in na V. stopnji. Pri nadaljnji primerjavi teh dveh stopenj se lepo vidi, da so povečanja števila brezposelnih po starosti razporejena zelo podobno. Lahko bi rekli preprosto, da se načeloma zmanjšuje število mladih brezposelnih, izrazito pa se število brezposelnih poveča v starostnem obdobju po 40. letu, še bolj pa po 50. letu.

Ob opazovanju teh rezultatov se nam ponuja vprašanje, zakaj je toliko brezposelnosti na IV. stopnji, saj vendar tukaj ne moremo govoriti o t. i. preizobraženosti, poleg tega poklicno svetovanje mladim poteka v smeri čim večjega vključevanja v izobraževanje za poklic. Glede na to, da se vrsta proizvodnih dejavnosti v naši državi ni bistveno spremenila, ne moremo zaključiti, da gre za neustreznost smeri poklicne izobrazbe brezposelnih, seveda, če poklicno svetovanje in ne nazadnje tudi štipendiranje sledita realnim potrebam trga dela. Morda bi

morali razmišljati tudi v tej smeri, da trg dela potrebuje drugačne vrste poklicno oz. strokovno izobrazbo. Se zapirajo stara, neperspektivna delovna mesta, se odpirajo nova, za katere nimamo ustrezno izobraženega kadra? O potrebi po tovrstnih raziskavah v našem prostoru bomo razmišljali še na koncu tega besedila.

Delež brezposelnih oseb s triletno srednjo poklicno izobrazbo med vsemi brezposelnimi je konec leta 2009 znašal 24,3 %.

Tabela 11: Število registrirano brezposelnih v letih 1997–2009 (stanje 31. decembra). Brezposelni s 4-letno srednjo splošno in strokovno izobrazbo

Leto	SKUPAJ		do 18 let		nad 18-25		nad 25-30		nad 30-40		nad 40-50		nad 50-60		nad 60 let	
	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.
1997	26677	15217	1	1	8469	5285	4152	2543	5166	3196	4767	2675	4069	1516	53	1
1998	26665	15471	-	-	7938	5047	4019	2454	4972	3161	4856	2852	4812	1955	68	2
1999	24125	13937	-	-	7049	4433	3737	2312	4112	2598	4056	2315	5103	2277	68	2
2000	22389	12892	-	-	6721	4113	3610	2228	3847	2477	3405	1857	4721	2216	85	1
2001	23129	13422	-	-	7339	4401	4201	2614	3957	2578	3440	1936	4095	1889	97	4
2002	22668	13360	-	-	7008	4344	4617	2878	4009	2651	3557	2044	3352	1438	125	5
2003	24840	14494	-	-	8167	4787	5421	3306	4412	2949	3552	2110	3143	1338	145	4
2004	24846	14523	-	-	7700	4510	5934	3555	4421	2934	3562	2213	3058	1309	171	2
2005	25411	14982	-	-	7070	4095	6411	3922	4681	3124	3629	2307	3428	1526	192	8
2006	21728	13029	-	-	4720	2803	5611	3511	4187	2832	3295	2163	3662	1709	253	11
2007	18610	11188	-	-	3707	2172	4494	2844	3380	2292	2829	1832	3879	2028	321	20
2008	16895	9799	-	-	3068	1737	3983	2473	3213	2066	2624	1633	3637	1859	370	31
2009	25116	13693	-	-	4287	2150	6210	3539	5255	3203	4028	2447	4892	2324	444	30

Vir 9 http://www.zizmond.info/cgi-bin/brezposelni_zbirnik.pl. (28. 1. 2010).

Leta 2008 je število brezposelnih na V. stopnji doseglo najnižjo vrednost v zadnji desetih letih, in to je 16.895 brezposelnih. Leta 2009 pa število brezposelnih skokovito naraste, in to na 25.116. najbolj izpostavljene starostne skupine pri tem povečanju sodijo me dleta 25 in 40, čeprav je porast kar pri vseh starostnih skupinah zelo velik.

Nekatere značilnosti brezposelnosti na V. stopnji se kažejo podobno kot na IV. stopnji. Leta 2008 je število brezposelnih na V. stopnji doseglo najnižjo vrednost v zadnji desetih letih, in to je 16.895 brezposelnih. Leta 2009 pa je število brezposelnih skokovito naraslo, in to na 25.116, pri tem pa še vedno ne doseže stanja iz let 1997 in 1998. Najbolj izpostavljene starostne skupine pri povečanju brezposelnosti leta 2009 sodijo med leta od 25 do 40, nato nad 50. Najnižje število brezposelni te stopnje sodi v starostno obdobje med leta 40 in 50, če seveda ne upoštevamo tudi sicer številsko manjše kategorije nad 60 let starosti. Število brezposelnih v starosti od 1 do 25 let kaže na izrazita medletna nihanja, česar pri drugih starostnih kategorijah na tej stopnji ne opažamo v toliki meri.

Delež brezposelnih oseb s štiriletno srednjo splošno in strokovno izobrazbo med vsemi brezposelnimi je konec leta 2009 znašal 25,3 %.

**Tabela 12: Število registrirano brezposelnih v letih 1997–2009 (stanje 31. decembra).
Brezposelni z višjo (strokovno) izobrazbo**

Leto	SKUPAJ		do 18 let		nad 18-25		nad 25-30		nad 30-40		nad 40-50		nad 50-60		nad 60 let	
	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.
1997	3389	1758	-	-	343	252	666	463	690	441	797	352	876	250	17	-
1998	3266	1696	-	-	256	183	559	389	674	438	766	392	991	294	20	-
1999	2811	1336	-	-	154	101	430	268	486	309	648	318	1064	340	29	-
2000	2376	1123	-	-	105	71	358	211	439	278	514	258	928	305	32	-
2001	2212	1106	-	-	47	31	370	241	450	312	497	261	819	260	29	1
2002	2049	1032	-	-	73	50	308	206	453	306	477	247	708	223	30	-
2003	2083	1095	-	-	120	91	228	167	519	353	521	272	654	211	41	1
2004	2078	1087	-	-	135	105	227	166	498	341	518	263	643	212	57	-
2005	2232	1238	-	-	152	112	267	206	484	358	563	321	702	239	64	-
2006	2161	1149	-	-	126	99	246	180	456	323	511	289	728	256	94	2
2007	2088	1116	-	-	114	77	268	205	364	257	471	271	760	301	111	5
2008	1927	1040	-	-	90	60	272	210	332	221	424	253	692	291	117	5
2009	2953	1607	-	-	165	97	494	345	580	389	626	351	943	417	145	8

Vir 10 http://www.zizmond.info/cgi-bin/brezposelni_zbirnik.pl. (28. 1. 2010).

Brezposelnost na VI. stopnji je številsko manjša. Tudi na tej stopnji je trend v gibanju brezposelnosti podoben doslej obravnavanim stopnjam: izrazito padanje tega števila od leta 1997 do 2008 (z vmesnimi nihanji), najbolj izpostavljena je starostna skupina med leti od 50 do 60 (943), nato pa še od 40 do 50 (626).

Delež brezposelnih oseb z višjo strokovno izobrazbo med vsemi brezposelnimi je konec leta 2009 znašal 3 %.

**Tabela 13: Število registrirano brezposelnih v letih 1997–2009 (stanje 31. decembra).
Brezposelni z visoko in univerzitetno izobr., specializacijo in magisterijem znanosti**

Leto	SKUPAJ		do 18 let		nad 18-25		nad 25-30		nad 30-40		nad 40-50		nad 50-60		nad 60 let	
	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.	VSI	Žen.
1997	2277	1159	-	-	125	97	641	467	558	329	437	164	495	102	21	-
1998	2315	1196	-	-	109	92	717	494	536	305	412	176	509	129	32	-
1999	2222	1159	-	-	149	131	655	438	487	287	384	164	508	139	39	-
2000	2269	1215	-	-	197	149	756	503	487	292	346	138	439	132	44	1
2001	2615	1538	-	-	326	256	979	676	510	309	361	161	406	134	33	2
2002	3204	1990	-	-	302	245	1429	995	684	457	346	164	395	126	48	3
2003	4327	2762	-	-	397	329	2102	1502	972	625	419	183	385	119	52	4
2004	4535	2890	-	-	339	259	2220	1611	1074	694	425	201	422	124	55	1
2005	5140	3343	-	-	335	265	2549	1848	1267	841	466	243	469	145	54	1
2006	5192	3474	-	-	257	209	2365	1748	1430	1004	536	314	530	192	74	7
2007	4830	3228	-	-	227	204	1973	1495	1422	988	559	335	547	195	102	11
2008	4429	2895	-	-	161	133	1622	1217	1453	1008	541	319	522	199	130	19
2009	7003	4506	1	-	296	233	2622	1935	2389	1601	778	445	761	276	156	16

Vir 11 http://www.zizmond.info/cgi-bin/brezposelni_zbirnik.pl. (28. 1. 2010).

Dinamika brezposelnosti na VII. stopnji kaže povsem drugačno podobo od drugih. Vsa opazovana leta od 1997 do 2006 je število brezposelnih nenehno naraščalo. In sicer z 2.277 (1997) na 5.192 (2006) v letih 2007 in 2008 se je to število znižalo na 4.830 in celo na 4.429, vendar je leta 2009 ponovno skokovito naraslo, in sicer na 7.003. Če se pri tem ozremo na tabelo 22 in 22a, lahko vidimo, da je bilo leta 2008 zaposlenih oseb pri pravnih osebah s to stopnjo izobrazbe 49.949, brezposelnih pa 4.429, kar pomeni razmerje 1 : 11,3. to razmerje se leta 2009 spremeni na slabše. Če bi lahko upoštevali razpoložljivi podatek za leto 2008, bi bilo razmerje 1 : 7,1.

Delež brezposelnih oseb z visoko in univerzitetno izobrazbo med vsemi brezposelnimi je konec leta 2009 znašal 7 %.

2.2 Brezposelne osebe po stopnji izobrazbe, spolu in starosti

Tabela 14 prikazuje mesečne podatke o gibanju brezposelnosti po stopnjah strokovne izobrazbe, starosti in spolu za čas od oktobra 2008, ko ugotavljamo pojav gospodarske recesije tudi pri nas, pa do oktobra 2009. Kljub temu da ne bomo opravili podrobnega opisa značilnosti, smo tabelo vključili v to besedilo, saj je dokument o gibanju brezposelnosti kriznega časa in je kot tak na voljo bralcu za njegove analize, primerjave ali zgolj podatke.

Tabela 14: Število brezposelnih oseb po stopnji izobrazbe spolu in starosti

Stop. Izobr.	Starost	okt. 08		nov. 08		dec. 08		jan. 09		feb. 09		mar. 09		apr. 09		maj. 09		jun. 09		jul. 09		avg. 09		sep. 09		okt. 09	
		Vsi	ženski	Vsi	ženski	Vsi	ženski	Vsi	ženski	Vsi	ženski	Vsi	ženski	Vsi	ženski	Vsi	ženski	Vsi	ženski	Vsi	ženski	Vsi	ženski	Vsi	ženski	Vsi	ženski
Skupaj	do 18	132	65	122	61	117	49	127	50	116	46	133	52	130	48	119	47	111	44	120	42	121	44	153	58	166	59
	18 do 25	7915	4015	7990	3976	8282	4012	9469	4380	9970	4481	10257	4532	10595	4669	10507	4623	10423	4576	10396	4611	9987	4421	9794	4263	12547	5475
	25 do 30	9349	5800	9340	5705	9824	5869	11284	6608	11918	6854	12390	6959	13020	7230	13184	7282	13561	7508	14001	7749	13841	7631	13712	7542	15143	8390
	30 do 40	11266	6588	11527	6632	12388	6985	14216	7905	15086	8254	15908	8606	16777	8995	17314	9264	18078	9718	18660	10103	18693	10151	18778	10180	19181	10413
	40 do 50	12557	6878	12862	6974	13705	7299	15263	8104	15962	8444	16445	8714	17213	9113	17726	9369	18221	9619	18655	9830	18669	9794	18792	9746	19753	10399
	50 do 60	19739	9174	19847	9127	20274	9289	21843	9993	22385	10245	22786	10440	23337	10609	23879	10786	24264	10857	24739	11022	24855	10952	25161	11061	25819	11373
	60 in več	1663	180	1675	172	1649	172	1709	180	1745	182	1763	188	1760	170	1790	166	1823	163	1886	169	1940	180	1976	184	1982	190
I	do 18	115	55	108	52	108	45	123	50	113	46	125	48	122	44	113	43	106	41	113	38	115	41	144	53	137	48
	18 do 25	2494	1018	2527	1018	2636	1020	3080	1129	3320	1206	3417	1210	3505	1223	3495	1245	3507	1257	3570	1294	3484	1264	3586	1291	3741	1347
	25 do 30	1656	771	1653	756	1801	795	2082	865	2230	911	2334	924	2454	966	2450	958	2530	995	2568	992	2593	997	2629	1028	2638	1035
	30 do 40	3344	1696	3485	1726	3814	1841	4337	2055	4588	2148	4737	2193	4882	2254	4969	2299	5076	2309	5173	2363	5165	2383	5166	2381	5210	2412
	40 do 50	5165	2770	5365	2858	5783	3018	6433	3350	6632	3438	6738	3525	6939	3655	7071	3752	7207	3820	7315	3891	7280	3839	7304	3791	7709	4055
	50 do 60	8483	4310	8557	4289	8745	4361	9436	4684	9691	4806	9792	4858	9927	4935	10166	5031	10310	5066	10482	5176	10559	5207	10654	5242	10942	5393
	60 in več	608	105	601	100	591	97	609	103	610	103	624	111	608	102	607	94	609	93	641	102	646	109	664	114	654	114
II	do 18	3	1	2	1	3	1	3		3		8	4	8	4	5	3	5	3	6	4	5	3	4	1	2	1
	18 do 25	415	164	461	178	501	182	602	202	652	212	666	225	701	242	713	235	714	225	703	225	682	222	706	228	734	234
	25 do 30	393	194	424	194	475	209	583	241	626	260	663	271	687	281	699	277	710	280	737	286	722	279	723	274	710	270
	30 do 40	759	331	794	348	891	364	1068	417	1150	446	1207	494	1269	511	1295	507	1384	546	1363	549	1338	536	1337	542	1441	606
	40 do 50	560	222	591	223	654	243	734	274	771	292	810	310	848	336	852	332	891	347	922	371	929	376	948	371	1004	422
	50 do 60	864	237	885	232	900	232	968	238	1002	252	1004	258	1024	258	1046	263	1060	265	1072	272	1069	263	1089	265	1117	280
	60 in več	55	3	60	3	58	4	61	4	57	4	60	5	60	3	61	4	58	5	62	6	69	7	67	7	70	6

III	do 18																										
	18 do 25	15	7	16	6	14	5	15	5	14	3	13	2	12	2	12	2	11	2	8	1	9	2	7	2	6	2
	25 do 30	22	11	21	10	23	9	26	10	34	12	35	13	35	11	31	9	31	7	33	9	32	11	36	14	32	10
	30 do 40	137	70	143	67	148	62	170	71	182	73	192	78	208	84	210	81	207	84	214	86	217	84	218	77	223	72
	40 do 50	212	139	223	144	239	152	260	168	274	180	298	189	302	196	312	203	331	219	349	227	347	227	352	231	354	233
	50 do 60	208	142	214	144	210	138	228	149	235	158	242	162	241	164	242	166	240	162	233	159	232	158	228	155	233	162
	60 in več	6	2	7	2	8	3	7	2	6	2	6	2	7	2	8	3	8	3	7	3	7	2	7	2	7	2
IV	do 18	14	9	12	8	6	3	1								1	1			1		1		5	4	27	10
	18 do 25	1583	821	1644	822	1804	867	2188	982	2381	1033	2437	1035	2498	1054	2459	1026	2445	1016	2385	1003	2326	981	2366	1001	2978	1216
	25 do 30	1407	841	1453	876	1629	939	1996	1127	2171	1204	2330	1252	2475	1297	2548	1327	2580	1329	2610	1319	2579	1316	2565	1307	2550	1263
	30 do 40	2156	1223	2268	1285	2512	1411	2969	1643	3236	1757	3496	1843	3759	1939	3908	2012	4076	2112	4157	2159	4160	2145	4191	2142	4298	2227
	40 do 50	3093	1555	3176	1588	3425	1673	3875	1874	4166	2012	4344	2093	4593	2172	4744	2227	4878	2289	4994	2311	5032	2312	5046	2294	5403	2538
	50 do 60	5373	2187	5403	2169	5557	2207	5943	2365	6127	2448	6283	2517	6500	2554	6674	2588	6798	2591	6917	2605	6951	2574	7009	2600	7166	2673
	60 in več	370	15	373	13	374	13	387	15	411	17	415	15	421	15	436	13	452	13	459	13	484	15	489	16	493	16
V	do 18																										
	18 do 25	3158	1816	3075	1749	3068	1737	3299	1836	3313	1804	3413	1824	3550	1904	3487	1860	3358	1790	3275	1746	3095	1657	2746	1454	4639	2340
	25 do 30	4015	2578	3974	2497	3983	2473	4448	2755	4628	2813	4721	2805	5013	2953	5028	2947	5077	2990	5110	2986	5053	2949	4967	2901	6222	3645
	30 do 40	3137	2079	3080	2012	3213	2066	3644	2338	3852	2443	4075	2540	4302	2646	4454	2721	4651	2850	4857	2969	4939	3019	5025	3091	5093	3122
	40 do 50	2531	1593	2535	1581	2624	1633	2890	1812	3023	1881	3129	1934	3340	2065	3508	2140	3634	2208	3741	2276	3747	2289	3801	2306	3912	2384
	50 do 60	3583	1803	3566	1807	3637	1859	3962	2022	4018	2048	4124	2094	4250	2136	4341	2163	4390	2174	4512	2186	4507	2141	4614	2179	4741	2221
	60 in več	376	30	385	30	370	31	394	30	399	29	396	28	401	26	410	27	418	25	431	22	441	23	450	24	455	29
VI	do 18																										
	18 do 25	83	58	88	55	90	60	97	65	97	63	102	65	116	75	120	74	124	74	145	88	140	89	142	95	156	101
	25 do 30	248	204	259	209	272	210	338	258	352	265	359	265	378	269	402	291	420	299	432	314	420	300	437	319	473	343
	30 do 40	314	213	332	220	332	221	384	261	396	268	421	281	442	298	478	317	517	350	529	363	538	386	537	383	569	394
	40 do 50	442	267	428	256	424	253	475	272	483	278	499	293	522	302	544	316	555	325	574	338	573	336	581	330	587	322
	50 do 60	688	292	679	285	692	291	745	317	748	322	764	334	791	341	802	353	832	365	859	379	868	369	867	370	895	382
	60 in več	123	5	121	5	117	5	110	4	113	4	113	4	121	4	127	6	131	5	138	6	141	7	145	7	144	9
VII. In VIII.	do 18																										
	18 do 25	164	128	172	141	161	133	180	153	184	152	198	161	201	159	207	170	249	200	289	236	228	186	221	174	267	212

	25 do 30	1595	1188	1544	1151	1631	1224	1796	1337	1859	1371	1924	1407	1954	1432	2002	1452	2183	1587	2478	1819	2402	1751	2314	1668	2482	1797
	30 do 40	1416	974	1421	972	1475	1019	1638	1118	1677	1117	1773	1173	1905	1257	1988	1320	2152	1458	2351	1604	2321	1589	2287	1555	2327	1569
	40 do 50	552	332	542	324	552	327	592	354	609	363	622	369	664	386	686	396	716	408	749	412	751	412	749	418	770	438
	50 do 60	536	202	539	200	529	200	556	216	559	209	572	215	599	219	604	221	629	233	659	244	663	239	693	249	718	262
	60 in več	125	20	128	19	131	19	140	22	149	23	149	23	142	18	141	19	147	19	148	17	152	17	154	14	159	14
B.Š.	do 18																										
	18 do 25	3	3	7	7	8	8	8	8	9	8	11	10	12	10	14	11	15	12	21	18	23	20	20	18	26	23
	25 do 30	13	13	12	12	10	10	15	15	18	18	24	22	24	21	24	21	30	21	33	24	40	28	41	31	36	27
	30 do 40	3	2	4	2	3	1	6	2	5	2	7	4	10	6	12	7	15	9	16	10	15	9	17	9	20	11
	40 do 50	2		2		4		4		4		5	1	5	1	9	3	9	3	11	4	10	3	11	5	14	7
	50 do 60	4	1	4	1	4	1	5	2	5	2	5	2	5	2	4	1	5	1	5	1	6	1	7	1	7	
	60 in več							1																			

Vir 12 Podatki o številu brezposelnih po stopnji izobrazbe, starosti in spolu pridobljeni na ZRSZ, 2009.

2.3 Brezposelni po vrsti brezposelnosti in stopnji izobrazbe

Tabela 15: Brezposelni, prijavljeni na ZRSZ v obdobju od oktobra 2008 do septembra 2009

	I. stopnja		II. stopnja		III. stopnja		IV. stopnja		V. stopnja		VI. stopnja		VII. + VIII.	Bolonjski programi		
	Vsi	Ženski	Vsi	Ž	Vsi	Ž	si	Ž	si	Ž	si	Ž	Vsi	Ž	Vsi	Ž
Iskalci prve zaposlitve	4247	1961	375	162	15	7	1846	804	6487	3647	262	165	2153	1509	65	48
Iztek zaposlitve za določen čas	11786	5036	2797	938	356	189	12042	5735	11471	6819	1184	736	4478	3364	37	24
Stečaj podjetja	2080	1051	324	131	77	43	1902	746	1367	627	209	89	291	133	3	2
Trajni presežki	5726	2396	1005	264	215	108	5872	1957	5075	2424	782	384	1445	764	12	7

Vir 13 Podatki pridobljeni na ZRSZ, 2009. Priliv brezposelnih po vrsti brezposelnosti.

Tabela 16: Brezposelni, prijavljeni v obdobju od oktobra 2008 do septembra 2009

	do 18		18 do 25		25 do 30		30 do 40		40 do 50		50 do 60		60 in več			
	Vsi	Ženski	Vsi	Ž	Vsi	Ž	Vsi	Ž	Vsi	Z	Vsi	Ž	Vsi	Ž	Vsi	Ž
Iskalci prve zaposlitve	303	119	8391	4082	4969	3046	1246	743	326	200	192	104	23	9		
Iztek zaposlitve za določen čas	23	7	8198	3392	10594	6208	11992	6886	7897	4214	5213	2119	234	15		
Stečaj podjetja			136	34	388	166	1425	710	2182	1144	2037	757	85	11		
Trajni presežki	1		997	229	2372	936	5302	2469	5061	2343	6014	2315	385	12		

Vir 14 Podatki pridobljeni na ZRSZ, 2009. Priliv brezposelni po starosti.

Tabeli 15 in 16 prikazujeta podatke o brezposelnosti po posameznih kategorijah, stopnji strokovne izobrazbe, starosti in spolu.

a) Največ iskalcev prve zaposlitve ima I. st. izobrazbe oz. je brez nje, v tej kategoriji pa je največ starih me 18 in 25 let (8.198) in med 25 do 30 let (4.969).

b) Zaradi stečajev podjetij je največ brezposelnih ponovno s I. stopnjo (2.080), nato pa še s IV. (1.902) in V. stopnjo (1.367). Največje število teh sodi v starostno skupino od 50 do 60 let (2.037) in v skupino 40 do 50 let (2.184).

c) Trajno presežnih delavcev je največ na IV. (5872), na I. (5.726) in na V. (5.075) stopnji. Največje štiri stopnje pa dosegajo starostne skupine med 50 in 60 leti (6.014), med 30 in 40 leti (5.302) in med 40 in 50 leti (5.061) ter med 25 in 30 leti (2.372).

č) Izredno visoko je število brezposelnih zaradi prenehanja zaposlitve za določen čas, še posebej na I., IV. in V. stopnji. Po starostni kategoriji jih največ sodi v leta med 30 in 40 (11.992), nato med 25 in 30 leti (10.594), sledijo leta med 18 in 25 (8.198), nato med 40 in 50 (7.897) ter med 50 in 60 (5.213). Ker sodi ta kategorija brezposelnih k posebnim zakonitostim na trgu dela, jo je težko obravnavati kot celoto, saj pogosto to prenehanje pomeni tudi nadaljevanje v nekem določenem času. Zato smo menili, da to sicer so osebe na prepihu, vendar jih njihova specifična sili v izredno aktivnost pri razreševanju svojega zaposlitvenega statusa. Znano je tudi dejstvo, da višja izobrazba pomeni tudi večjo fleksibilnost v zaposlovanju in usvojene višje ravni prečnih kompetenc pomenijo boljše podlago za lažje doseganje življenjske uspešnosti – pri zaposlovanju in na delovnem mestu, v družini in družbi.

2.4 Brezposelni po stopnji izobrazbe in posameznih kategorijah po območnih službah

Tabele 17, 18 in 19 so s spletne podatkovne baze ZRSZ Kategorije registriranih brezposelnih oseb, december 2009. Podatki iz tabele sodijo v ugotovljeno obdobje gospodarske recesije in gibanje brezposelnosti zato upravičeno lahko pripisujemo posledicam recesije.

Tabela 17: Registrirane brezposelne osebe po izobrazbi po OS, december 2009

Območna sl.	SKUPAJ	Stopnja izobrazbe										B. Š.	
		I.-II.		III.-IV.		V.		VI.		VII.-VIII.			
		Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
SLOVENIJA	96.672	37.208	38,5	24.318	25,2	25.116	26,0	2.953	3,1	6.949	7,2	128	0,1
OS Celje	10.518	3.708	35,3	2.739	26,0	3.007	28,6	346	3,3	697	6,6	21	0,2
OS Koper	5.157	1.900	36,8	1.286	24,9	1.354	26,3	173	3,4	434	8,4	10	0,2
OS Kranj	6.818	2.632	38,6	1.671	24,5	1.767	25,9	202	3,0	537	7,9	9	0,1
OS Ljubljana	21.142	7.406	35,0	4.911	23,2	5.758	27,2	764	3,6	2.276	10,8	27	0,1
OS Maribor	14.438	4.780	33,1	3.983	27,6	4.227	29,3	494	3,4	932	6,5	22	0,2
OS Mur. Sob.	11.094	5.668	51,1	2.750	24,8	2.079	18,7	207	1,9	386	3,5	4	0,0
OS Nova Gor.	3.850	1.438	37,4	987	25,6	944	24,5	126	3,3	353	9,2	2	0,1
OS Novo m.	4.486	2.376	53,0	875	19,5	860	19,2	111	2,5	257	5,7	7	0,2
OS Ptuj	4.845	1.742	36,0	1.303	26,9	1.430	29,5	96	2,0	268	5,5	6	0,1
OS Sevnica	3.830	1.652	43,1	987	25,8	857	22,4	108	2,8	222	5,8	4	0,1
OS Trbovlje	3.267	1.326	40,6	876	26,8	831	25,4	83	2,5	144	4,4	7	0,2
OS Velenje	7.227	2.580	35,7	1.950	27,0	2.002	27,7	243	3,4	443	6,1	9	0,1

Vir 15

<http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatistichniPodatki/MesecneInformacije/MesecneInformacije2009.htm>. (10. 12. 2009).

Tabela 18: Registrirane brezposelne osebe po posameznih kategorijah po OS, december 2009

Območna služba	Vsi	Ženske		Iščejo prvo zaposlitev		Stari do 26 let		Stari 50 let in več		Dolgotrajno brezposelni		Trajnopresežni delavci in stečaj		Invalidi	
	št.	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
SLOVENIJA	96.672	46.468	48,1	14.778	15,3	14.846	15,4	28.687	29,7	34.445	35,6	28.122	29,1	13.132	13,6
OS Celje	10.518	5.257	50,0	1.713	16,3	1.862	17,7	2.772	26,4	3.937	37,4	2.805	26,7	1.130	10,7
OS Koper	5.157	2.358	45,7	609	11,8	678	13,1	1.753	34,0	1.632	31,6	1.542	29,9	772	15,0
OS Kranj	6.818	3.252	47,7	714	10,5	841	12,3	2.456	36,0	1.735	25,4	2.241	32,9	791	11,6
OS Ljubljana	21.142	9.525	45,1	3.194	15,1	2.575	12,2	6.607	31,3	7.223	34,2	6.768	32,0	2.733	12,9
OS Maribor	14.438	7.028	48,7	2.507	17,4	2.400	16,6	4.068	28,2	5.619	38,9	3.395	23,5	1.671	11,6
OS Murska S.	11.094	5.713	51,5	1.619	14,6	1.614	14,5	3.409	30,7	4.184	37,7	3.565	32,1	1.990	17,9
OS Nova G.	3.850	1.747	45,4	469	12,2	458	11,9	1.226	31,8	1.241	32,2	1.397	36,3	497	12,9
OS Novo m.	4.486	2.207	49,2	900	20,1	734	16,4	1.360	30,3	1.909	42,6	1.301	29,0	741	16,5
OS Ptuj	4.845	2.361	48,7	809	16,7	980	20,2	1.221	25,2	1.483	30,6	1.102	22,7	679	14,0
OS Sevnica	3.830	1.888	49,3	560	14,6	561	14,6	1.219	31,8	1.659	43,3	1.097	28,6	694	18,1
OS Trbovlje	3.267	1.591	48,7	485	14,8	593	18,2	831	25,4	1.167	35,7	981	30,0	325	9,9
OS Velenje	7.227	3.541	49,0	1.199	16,6	1.550	21,4	1.765	24,4	2.656	36,8	1.928	26,7	1.109	15,3

Vir 16

<http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatistichniPodatki/MesecneInformacije/MesecneInformacije2009.htm>. (10. 12. 2009).

Tabela 19: Število brezposelnih po posameznih kategorijah, december 2009

	Invalidi	Trajno presežni delavci in stečajniki	Dolgotrajno brezposelni	Stari 50 let in več	Stari do 26 let	Iščejo prvo zaposlitev	Ženske
Dec. 08	11.025	14.979	30.751	21.923	10.245	10.945	33.675
Dec. 09	13.132	28.122	34.445	28.687	14.846	14.778	46.468

Vir 17

<http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/MesecneInformacije/MesecneInformacije2009.htm>. (10. 12. 2009).

Skupne značilnosti prikazanih podatkov:

- V skupnem številu brezposelnih je delež žensk kar 48,1 %, in je od leta 2008 do 2009 narasel za 27,6 %. Najvišji delež brezposelnih žensk ima OS Murska Sobota (51,5 %), nato OS Celje (50,0 %), sledijo pa ji druge in vse presegajo 45 % delež.
- Tudi število trajno presežnih delavcev je zelo visoko in v skupnem deležu brezposelnih predstavlja 29,1 %, kar je približno enako kot pri starih 50 in več let, pri katerih je 29,7 %. V zadnjih dveh letih se je tudi delež trajnopresežnih brezposelnih zelo povišal, in sicer za 46,7 %, delež starih 50 let in več pa za 23,6 %.
- Iskalci prve zaposlitve in stari do 26 let sta kategoriji, ki imata precej enake deleže (15,3 % in 15,4 %) tako na ravni države kot tudi na ravni OS, z redkimi izjemami.
- Dolgotrajno brezposelni imajo zelo visok delež v strukturi brezposelnih, in sicer 35,6 %. Samo v OS Kranj ta delež pade pod 30 % (25,4 %), povsod drugod je nad to mejo. V opazovanih dveh letih se je delež te kategorije brezposelnih dvignil za 10,7 %.
- Invalidi so posebno občutljiva kategorija brezposelnih. Čeprav v deležu brezposelnih obsegajo najnižji odstotek (13,6 %), je reševanje njihove brezposelnosti še posebej oteženo, ker imajo običajno določene omejitve za opravljanje del. Njihov delež je v zadnjih dveh letih narasel za 16 %.

2.5 Mesečni prikaz števila in deleža registrirano brezposelnih po stopnji izobrazbe in deležih

Tabela 20: Mesečni podatki registrirano brezposelnih oseb po stopnjah izobrazbe*

Stopnja izobrazbe	okt. 08	nov. 08	dec. 08	jan. 09	feb. 09	mar. 09	apr. 09	maj. 09	jun. 09	jul. 09	avg. 09	sep. 09	okt. 09	nov. 09	dec. 09
I.	21.865	22.296	23.478	26.100	27.184	27.767	28.437	28.871	29.345	29.862	29.842	30.147	31.031	31.262	37.208
II.	3.049	3.217	3.482	4.019	4.261	4.418	4.597	4.671	4.822	4.865	4.814	4.874	5.078	5.170	
III.	600	624	642	706	745	786	805	815	828	844	844	848	855	870	24.318
IV.	13.996	14.329	15.307	17.359	18.492	19.305	20.246	20.770	21.229	21.523	21.533	21.671	22.915	23.186	
V.	16.800	16.615	16.895	18.637	19.233	19.858	20.856	21.228	21.528	21.926	21.782	21.603	25.062	25.139	25.116
VI.	1.898	1.907	1.927	2.149	2.189	2.258	2.370	2.473	2.579	2.677	2.680	2.709	2.824	2.889	2.953
VII.+VIII.	4.388	4.346	4.479	4.902	5.037	5.238	5.465	5.628	6.076	6.674	6.517	6.418	6.723	6.819	6.949
bolonjski programi 1., 2. in 3. st.	25	29	29	39	41	52	56	63	74	86	94	96	103	111	128
Skupaj	62.621	63.363	66.239	73.911	77.182	79.682	82.832	84.519	86.481	88.457	88.106	88.366	94.591	95.446	99.672
Skupaj %															
I.	34,9	35,2	35,4	35,3	35,2	34,8	34,3	34,2	33,9	33,8	33,9	34,1	32,8	32,8	38,5
II.	4,9	5,1	5,3	5,4	5,5	5,5	5,5	5,5	5,6	5,5	5,5	5,5	5,4	5,4	
III.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	25,2
IV.	22,4	22,6	23,1	23,5	24,0	24,2	24,4	24,6	24,5	24,3	24,4	24,5	24,2	24,3	
V.	26,8	26,2	25,5	25,2	24,9	24,9	25,2	25,1	24,9	24,8	24,7	24,4	26,5	26,3	26,0
VI.	3,0	3,0	2,9	2,9	2,8	2,8	2,9	2,9	3,0	3,0	3,0	3,1	3,0	3,0	3,1
VII.+VIII.	7,0	6,9	6,8	6,6	6,5	6,6	6,6	6,7	7,0	7,5	7,4	7,3	7,1	7,1	7,2
bolonjski pr. 1., 2. in 3. st.	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir 18 Podatki pridobljeni na ZRSZ, 2009. * Stanje ob koncu leta ali tekočega meseca.

V tabeli 20 so predstavljeni mesečni podatki o brezposelnosti po stopnji strokovne izobrazbe in strukturi v odstotkih. Pregledati smo želeli, kako se mesečno s povečanjem brezposelnosti kažejo spremembe v obdobju recesije. Pri tem smo bili posebej pozorni na stečaje večjih podjetij, ki bi nedvomno pomenili večji dotok brezposelnih. Pri tem smo bili pozorni predvsem na dve podjetji – IUV in Mura.

29. 12. 2008 je bil stečaj IUV. V januarju 2009 se je število brezposelnih izredno povečalo, kar za ca. 7.500. Pri tem vsi brezposelni niso iz IUV, kaže pa se val odpuščanja iz decembra 2008 s prilivom na ZRSZ v januarju.

Februarja 2008 se je brezposelnost povečala za naslednjih ca. 3.500 brezposelnih. Nato do julija vsak mesec za dodatnih ca. 2.000, iz septembra na oktober za ca. 6.000, novembra znova za ca. 1.000, decembra 2009 pa za nadaljnjih ca. 4.000, kar gotovo vključuje tudi povečano brezposelnost zaradi stečaja Mure, objavljenega 7. 10. 2009.

2.6 Brezposelne osebe po poklicnem sklopu

Tabela 21: Registrirana brezposelnost po poklicnem sklopu brezposelnih, podatki so za december 2009

Poklicni sklop	Število	Število pr. mesec	Mesečni indeks	Število pr. leto	Letni indeks
Skupaj	96.672	95.446	101,28	66.239	145,94
Pridobivanje in predelava hrane	3.968	3.878	102,32	2.736	145,03
Pridobivanje, obdelava in predelava lesa	2.390	2.363	101,14	1.451	164,71
Geologija, rudarstvo in predel. Rud	446	445	100,22	323	138,08
Kovinarstvo in strojništvo	9.508	9.323	101,98	5.501	172,84
Elektrotehnika	3.561	3.470	102,62	2.134	166,87
Kemija in nekovine	975	978	99,69	682	142,96
Predel. Tekst., kož, usnja in krzna	4.888	4.989	97,98	3.003	162,77
Druga proizvodnja in storitve	2.473	2.459	100,57	1.638	150,98
Geodezija, gradbeništvo in komunala	2.889	2.638	109,51	1.853	155,91
Promet	2.056	2.050	100,29	1.473	139,58
Trgovina, gostinstvo in turizem	10.400	10.411	99,89	7.519	138,32
Ekonomija, organizac. In administr.	12.171	11.986	101,54	8.152	149,30
Izobraževanje in znanost	2.726	2.709	100,63	2.108	129,32
Kultura in umetnost	833	826	100,85	585	142,39
Zdravstvo in sociala	1.823	1.809	100,77	1.266	144,00
Ostalo	35.565	35.112	101,29	25.815	137,77

Vir 19 <http://e-uprava.gov.si/ispo/brezposelnost/zacetna.ispo>. (28. 1. 2010).

2.7 Domače in tuje zaposlene osebe po dejavnosti

Kljub težavam zaradi gospodarske recesije in posledično povečane brezposelnosti je še vedno podeljenih ogromno delovnih dovoljenj tujcem. Zelo čudne so okoliščine, da 29.554 tujcev v gradbeništvu ne more zamenjati domača brezposelna delovna sila, ki je je, če gre predvidoma za zaposlitev nekvalificirane delovne sile, pri nas toliko, da bi številsko lahko pokrili ves primanjkljaj. Tudi geografske razmere pri tem ne bi smele biti ovira, saj je s tujci glede bivanja še veliko več neugodnosti. Pri tem se sprašujemo, če so sankcije za odklonitev ponujenega dela, morda premalo stroge. To je samo naše razmišljanje glede na gole podatke, problem v gradbeništvu je gotovo večplasten in tukaj predstavljen preveč enostavno.

Če opazujemo zgolj podatke v tabeli 22 in jih primerjamo s podatki iz drugih tabel, je število izdanih delovnih dovoljenj tujcem večje od polovice števila vseh brezposelnih aktivnih državljanov Slovenije. Ta podatek bi resno potreboval natančnejšo obravnavo in utemeljitev razlogov za takšne okoliščine. Veliko dodatnih vprašanj, se nam pojavi, če ta podatek primerjamo s podatki o zaposlenosti oseb pri pravnih osebah (podatki pod Skupaj), vendar ta raziskava ni usmerjena v obravnavo tega problema. Podatki so nas pa presenetili. Če analize te problematike ne obstajajo, predlagamo njihovo pripravo.

Tabela 22: Izdana delovna dovoljenja po dejavnosti, od 1. do 31. januar in od 1. do 31. december 2009

	Jan. 2009 Skupaj	Jan.-dec. 2009 Skupaj
SLOVENIJA	5.821	58.750
00.000 neznana dejavnost	483	6.041
A kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo	40	1.372
B rudarstvo	1	37
C predelovalne dejavnosti	512	5.521
D oskrba z električno energijo, plinom in paro	0	38
E oskrba z vodo; ravnanje z odpadki; saniranje okolja	7	94
F gradbeništvo	3.418	29.554
G trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil	291	2.240
H promet in skladiščenje	389	4.516
I gostinstvo	286	3.785
J informacijske in komunikacijske dejavnosti	17	333
K finančne in zavarovalniške dejavnosti	2	16
L poslovanje z nepremičninami	14	190
M strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti	128	1.805
N druge raznovrstne poslovne dejavnosti	173	1.963
O dejavnost javne uprave in obrambe; dejavnost obvezne socialne varnosti	0	8
P izobraževanje	5	171
Q zdravstvo in socialno varstvo	21	185
R kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti	20	652
S druge dejavnosti	13	222
T dejavnost gospodinjstev z zaposlenim hišnim osebjem; proizvodnja za lastno rabo	0	3
U dejavnost eksteritorialnih organizacij in teles	1	4

Vir 20

<http://www.ess.gov.si/slo/dejavnost/StatisticniPodatki/MesecneInformacije/MesecneInformacije2009.htm>. (10. 12. 2009).

Tabela 23: Zaposlene osebe pri pravnih osebah po stopnjah strokovne usposobljenosti in spolu, 31. 12. 2008

Leto	Stopnja strokovne usposobljenosti											
	Skupaj	Visoka			Višja	Srednja	Nižja	VKV	KV	PKV	NKV	Drugo
		Dr.	Mag.	Drugi								
2004	659344	2845	3336	106570	50221	185077	6682	6186	180836	34556	80803	2232
2005	666706	288913	233132	113214	48184	188855	7109	5922	180808	32444	81658	2091
2006	681746	3104	3781	116962	47968	195199	7210	5830	188449	31403	79985	1855
2007	705884	3226	3991	122807	48630	202892	7644	5739	192469	31089	85797	1600
2008	718060	3449	4299	128083	49949	208683	7924	5485	191112	29230	88382	1464
SKUPAJ	718060	3449	4299	128083	49949	208683	7924	5485	191112	29230	88382	1464
moški	387250	2273	2288	52928	23610	99894	4498	4083	131943	15617	49382	734
ženske	330810	1176	2011	75155	26339	108789	3426	1402	59169	13613	39000	730

Vir 21 http://www.stat.si/letopis/2009/12_09/12-06-09.htm. Oblikovno prirejeno (10. 12. 2009).

3 UKREPI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA

Štirje ukrepi Vladnega programa APZ:

1. Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve:

- Poklicno in zaposlitveno informiranje, svetovanje, motiviranje
- Pomoč pri iskanju zaposlitve (klub za iskanje zaposlitve, delavnice, drugače o poklicih itd).

2. Usposabljanje in izobraževanje:

- Programi praktičnega usposabljanja: usposabljanje na delovnem mestu, Absolvent - aktiviraj se, delovni preizkus,
- Programi izobraževanja: formalno izobraževanje, Projektno učenje za mlade (PUM),
- Programi institucionalnega usposabljanja in priprave na postopke ugotavljanja in potrjevanja nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK).

3. Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja:

- Spodbujanje samozaposlovanja (delavnica in subvencija),
- Subvencije za zaposlitev težje zaposljivih skupin,
- Povračilo stroškov dela (prispevkov delodajalca).

4. Programi za povečevanje socialne vključenosti:

- Subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu ter osebna asistenca,
- Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih,
- Javna dela,
- Socialno podjetništvo.

Vir 22 Mateja Grajzar, ZRSZ, 2010.

Tabela 24: Število novo sklenjenih pogodb z osebo (od 1. 1. 2009 do 31. 1. 2009)

UAPA	Skupaj		Leta starosti													
			do 18		18 do 25		25 do 30		30 do 40		40 do 50		50 do 60		60 +	
	Vsi	Žen.	Vsi	Ž.	Vsi	Ž.	Vsi	Ž.	Vsi	Ž.	Vsi	Ž.	Vsi	Ž.	Vsi	Ž.
CIPS – centri za informiranje in poklicno svetovanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ugotavljanje sposobnosti učencev z multifaktorsko baterijo testov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tabori za Zoisove štipendiste	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Drugeče o poklicih	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zdravstveno-zaposlitveno svetovanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve – delavnice	58	37	0	0	18	11	25	17	10	6	2	1	3	2	0	0
UŽU	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Klubi za iskanje zaposlitve	40	31	0	0	7	5	16	14	4	2	9	8	4	2	0	0
Razvoj in testiranje nove delavnice - Svetovalnica za uspešen nastop na trgu dela	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zaposlitveni sejmi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vključitev brezposelnih oseb v nove in razvojne projekte	25	13	0	0	3	3	3	2	6	0	10	8	3	0	0	0
Promocija poklicev	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Promocija aktivnosti APZ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKUPAJ UKREP 1	124	82	0	0	29	20	44	33	20	8	21	17	10	4	0	0
Programi institucionalnega usposabljanja	462	242	0	0	67	21	93	54	161	96	93	51	47	20	1	0
Priprava za potrjevanje NPK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Potrjevanje NPK	20	5	0	0	6	1	2	1	2	0	4	3	5	0	1	0
Delovni preizkus	56	36	0	0	14	7	19	17	11	8	8	3	4	1	0	0
Usposabljanje na delovnem mestu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Usposabljanje na delovnem mestu 2007/2008	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Usposabljanje na delovnem mestu za leto 2008	9	6	0	0	0	0	3	2	3	1	2	2	1	1	0	0
Formalno izobraževanje	157	108	2	1	51	26	48	38	36	28	18	13	2	2	0	0
PUM	38	16	4	1	33	14	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Sofinanciranje izobraž. in usposabljanja za konkurenčnost in zaposljivost	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKUPAJ UKREP 2	742	413	6	2	171	69	166	113	213	133	125	72	59	24	2	0
Pomoč pri samozaposlitvi	127	60	0	0	12	4	25	16	60	24	21	13	9	3	0	0
Subvencije za samozaposlitev	169	68	0	0	7	0	46	17	61	26	40	17	15	8	0	0
Spodbujanje novega zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb – prejemnikov DSP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spodbujanje novega zaposlovanja starejših v l. 2007	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spodbujanje zaposlovanja starejših brezposelnih oseb	28	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28	13	0	0
Spodbujanje zaposlovanja mladih brezposelnih oseb	12	6	1	0	8	4	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb - prejemnikov DSP za leto 2008	26	14	0	0	4	3	7	3	9	5	4	2	2	1	0	0
Pomoč pri zaposlovanju dolgotrajno brezposelnih žensk 2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Povračila prispevkov delodajalca	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKUPAJ UKREP 3	362	161	1	0	31	11	81	38	130	55	65	32	54	25	0	0
Javna dela	1789	1150	0	0	70	58	338	269	383	274	299	211	627	335	72	3
Projekti zaposlitvenih programov pri neprofitnih delodajalcih	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb	22	12	1	0	0	0	5	5	8	5	3	1	4	1	1	0
Subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu ter osebne asistencije	15	12	0	0	0	0	2	1	3	2	6	6	4	3	0	0
SKUPAJ UKREP 4	1826	1174	1	0	70	58	345	275	394	281	308	218	635	339	73	3
SKUPAJ UKREPI 1 - 4	3054	1830	8	2	301	158	636	459	757	477	519	339	758	392	75	3

Vir 23 <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/APZ/APZSklenjenePogodbe.htm>. (10. 12. 2009).

Podatki v zgornji tabeli kažejo pregled ukrepov aktivne politike zaposlovanja in število na novo sklenjenih pogodb v letu 2009 (od 1. januarja do 31. decembra).

V ukrep 1 – Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve je bilo vključenih 124 brezposelnih, od tega največ v programe Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve – delavnice: 58 brezposelnih, v Klube za iskanje zaposlitve 40 in v Vključitev brezposelnih oseb v nove in razvojne projekte 25 ter v program Usposabljanje za življenjsko uspešnost ena brezposelna oseba. Največ vključenih v skupnem številu je v starostni skupini od 25 do 30 let.

V ukrep 2 je bilo vključenih 742 brezposelnih, največ v starosti od 30 do 40 let, veliko pa tudi že kar od nad 18 let naprej. Največje število brezposelnih je bilo vključenih v Programe institucionalnega usposabljanja, in sicer 462 oseb, sledijo pa Formalno izobraževanje, Delovni preizkus (največ od 25 do 50 let) in program Projektno učenje mladih (največ od 18 do 25 let) ter Potrjevanje NPK.

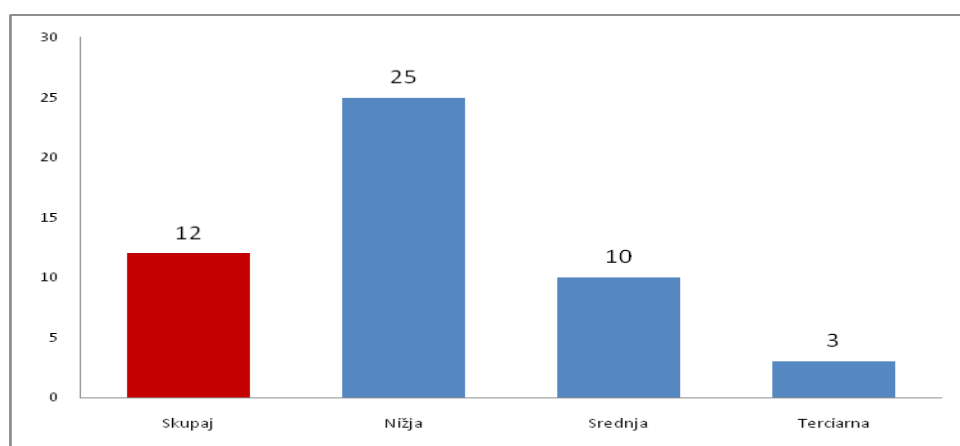
V ukrep 3 je bilo vključenih 362 brezposelnih oseb. Največ se jih je vključilo v ukrep Subvencioniranje za samozaposlitev (169, največ v letih od 25 do 50 let) in v Pomoč za samozaposlitev (127 tudi največ v obdobju od 25 do 50 let), nato še v Spodbujanje zaposlovanja starejših brezposelnih oseb (28), Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb - prejemnikov DSP (denarne socialne pomoči) za leto 2008 (26) in Spodbujanje zaposlovanja mladih brezposelnih oseb (12).

Največ brezposelnih je bilo v okviru UAPZ vključenih ukrep 4 – Programi za povečevanje socialne vključenosti, od tega zdaleč največ v javna dela. Od 1826 vključenih brezposelnih jih je bilo kar 1789 vključenih v javna dela, in sicer iz starostne skupine od 50 do 60 let, nato od 30 do 40 let, najmanj pa v skupini od 18 do 25 let in nad 60 let. Drugi ukrep je Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb, vključenih 22 oseb in Subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu ter osebne asistencije, vključenih 15 brezposelnih oseb.

4 VKLJUČENOST ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE (mag. Tanja Čelebič)

4.1 Pomen dosežene izobrazbe in izobraževanje

Vključenost odraslih v izobraževanje in dosežena formalna izobrazba lahko na ravni posameznika pomembno vplivajo na verjetnost brezposelnosti. Stopnja brezposelnosti je pri terciarno in srednješolsko izobraženih v povprečju nižja kot pri nizko izobraženih, bolje izobraženi imajo v povprečju tudi višje dohodke. Višja dosežena izobrazba posredno vpliva na stopnjo tveganja revščine, ki je najvišja pri nizko izobraženih. Kaže se tudi povezanost med doseženo izobrazbo in zdravstvenim stanjem prebivalstva, delovnimi pogoji (Temple, 2001, str. 63; Woessmann in Schultz, 2006, str. 1, 3; Vossensteyn, 2007), življenjsko dobo, stopnjo kriminalitete (Santiago, Tremblay, Basri, Arnal, 2008, str. 36). Vključenost v izobraževanje in dosežena izobrazba pozitivno vplivata na socialno vključenost in družbeno kohezijo. Poleg vključenosti v formalnega izobraževanja je pomembna tudi vključenost v neformalno izobraževanje, vendar pa se dosedanje empirične analize večinoma osredotočajo na formalno izobraževanje.

Slika 1: Stopnja tveganja revščine prebivalstva, starega 18 let in več, Slovenija, 2008, v %

Vir 24 Eurostat – Population and social conditions – Living conditions and social protection, 2010.

Opomba: Prikazana je stopnja tveganja revščine za 60 % mediane ekvivalentnega dohodka, po socialnih transferih.

4.2 Izobrazbena struktura odraslega prebivalstva

Izobrazbena struktura odraslih v Sloveniji se postopoma izboljšuje. Delež prebivalstva, starega 25-64 let, z nizko izobrazbo (največ končano osnovno šolo)¹ je v letu 2008 znašal 17,9 % in se je v primerjavi z letom 2000 zmanjšal za 7,0 o.t. delež prebivalstva s srednješolsko izobrazbo² je znašal 59,4 % in se je ohranil na približno enaki ravni. Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo³ je znašal 22,7 % in se je povečal za 6,7 o.t.

¹ Brez šolske izobrazbe, nepopolna osnovna izobrazba (1-3 razrede), nepopolna osnovna izobrazba (4-7 razredov) in osnovna izobrazba.

² Nižja ali srednja poklicna izobrazba, srednja strokovna izobrazba in srednja splošna izobrazba.

³ Višja strokovna, višješolska izobrazba, specialistična povišješolska izobrazba, visoka strokovna izobrazba, visoka univerzitetna izobrazba in specialistična povisokošolska izobrazba, magisterij, doktorat.

Tabela 25: Izobrazbena struktura prebivalstva, starega 25–64 let, Slovenija, 2000–2008, v %

	2000	2005	2006	2007	2008
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Brez šolske izobrazbe, nepopolna osnovna izobrazba (1-3 razrede)	0,7	0,4	0,4	0,5	0,5
Nepopolna osnovna izobrazba (4-7 razredov)	3,3	2,1	2,0	1,7	1,8
Osnovna izobrazba	20,8	17,2	16,0	16,0	15,7
Nižja ali srednja poklicna izobrazba	28,2	28,3	28,2	28,2	27,9
Srednja strokovna izobrazba	25,5	27,9	27,8	27,6	27,5
Srednja splošna izobrazba	5,5	4,0	4,1	3,7	4,1
Višja strokovna, višješolska izobrazba, specialistična povišješolska izobrazba	7,3	6,4	6,5	6,4	6,4
Visoka strokovna izobrazba	2,1	3,2	3,9	4,1	4,4
Visoka univerzitetna izobrazba	5,6	9,1	9,4	10,0	10,2
Specialistična povišokošolska izobrazba, magisterij, doktorat	0,9	1,4	1,6	1,6	1,6

Vir 25 Izobrazbena struktura prebivalstva med 25 in 64 let ..., SURS, ADS; preračuni UMAR.

Delež prebivalstva z nizko izobrazbo se je v obdobju 2000–2008 zmanjšal pri vseh starostnih skupinah, vendar je v starejših starostnih skupinah še precej visok. Izobrazbena struktura odraslega prebivalstva se izboljšuje pri mlajših in starejših starostnih skupinah prebivalstva. V obdobju 2000–2008 se je najbolj zmanjšal delež prebivalstva z nizko izobrazbo v najstarejši obravnavani starostni skupini (55–64 let), razlika v deležu prebivalstva z nizko izobrazbo med to starostno skupino in najmlajšo starostno skupino (25–34 let) pa se je zmanjšala. V letu 2000 je znašala 24,4 o.t., v letu 2008 20,9 o.t. Vendar pa je v višjih starostnih skupinah delež prebivalstva z nizko izobrazbo še vedno precej visok.

Tabela 26: Delež prebivalstva z nizko izobrazbo, 2000–2008, v %

	2000	2005	2006	2007	2008
25-64	25,2	19,7	18,4	18,2	18,0
25-34	14,6	8,8	8,6	7,7	7,6
35-44	21,7	16,4	15,1	15,5	15,2
45-54	29,3	25,2	22,9	22,4	22,1
55-64	39,0	30,7	29,0	28,9	28,5

Vir 26 Eurostat, ADS; preračuni UMAR.

4.3 Vključenost odraslih v izobraževanje, trajanje izobraževanja, izdatki za izobraževanje na udeleženca in ovire v izobraževanju

V nadaljevanju prikazujemo na osnovi podatkov Ankete o izobraževanju odraslih (Adult education survey) za leto 2007 vključenost brezposelnih, starejših, nizko izobraženih v izobraževanje. Poleg vključenosti v izobraževanje dodatno informacijo nudijo podatki o povprečnem trajanju (ur) izobraževanja na udeleženca in izdatkih za izobraževanje na udeleženca. Z vidika predlaganja ukrepov je pomembno tudi poznavanje ovir v izobraževanju. Ker so na osnovi podatkov Ankete o izobraževanju odraslih podatki na voljo le za leto 2007, jih dopolnjujemo s podatki o vključenosti odraslih v formalno ali neformalno izobraževanje na podlagi Ankete o delovni sili. Podatki na osnovi obeh ankete med seboj niso metodološko primerljivi.

Metodološke značilnosti Ankete o izobraževanju odraslih

Glavni namen Ankete o izobraževanju odraslih (ang. Adult education survey) je pridobiti podatke o izbranih spremenljivkah vseživljenjskega učenja. V Anketo o izobraževanju odraslih je bila zajeta populacija v starosti 25–64 let. Anketiranci so poročali o izobraževalnih dejavnostih v obdobju v zadnjih 12 mesecih ali v zadnjem koledarskem letu. V Sloveniji so anketiranci poročali o izobraževalnih dejavnostih v obdobju zadnjih 12 mesecev pred anketiranjem. V anketo so bile zajete posamezne osebe, ki živijo v individualnih gospodinjstvih in so stare 25–64 let, v vzorec je bilo izbranih 7200 oseb. V okviru Ankete o izobraževanju odraslih so posameznike spraševali po vključenosti v formalno in neformalno izobraževanje ter priložnostno učenje.

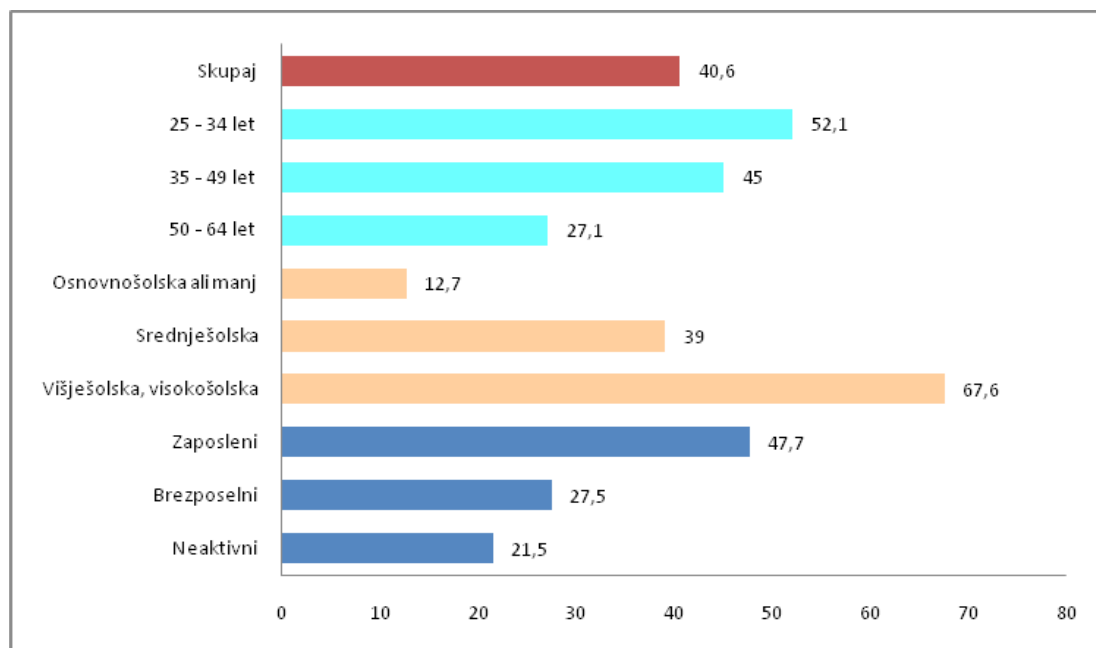
Formalno izobraževanje je namensko, organizirano in institucionalizirano izobraževanje. Odvija se v izobraževalnih institucijah (šole, fakultete), ki sestavljajo izobraževalni sistem neke države. S programi formalnega izobraževanja se pridobi višja stopnja izobrazbe. Zajema osnovnošolsko, srednješolsko, višješolsko in visokošolsko izobraževanje odraslih. Neformalno izobraževanje so namenske in organizirane učne aktivnosti, ki se odvijajo v institucijah ali izven njih. Sem spadajo programi za pridobivanje, obnavljanje, razširjanje, posodabljanje ali poglobljanje znanja, s katerimi pa javno veljavne izobrazbe ni mogoče pridobiti.

Priložnostno učenje so učne aktivnosti, ki niso organizirane a še vedno namenske. Sami si izberemo način in sredstvo s katerim si pridobimo določeno znanje (Anketa o izobraževanju odraslih, Slovenija, metodološka pojasnila, 2009).

Indikator vključenost v vseživljenjsko učenje – metodološke značilnosti

Vir podatkov je Anketa o delovni sili. Indikator meri vključenost prebivalstva, starega 25–64 let v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Izračunan je na osnovi podatkov za drugo četrtletje v letu, ker v času priprave poročila podatki na letni ravni (letno povprečje) še niso bili dosegljivi. Strokovnjaki Evropske komisije opozarjajo, da je indikator metodološko pomanjkljiv. Problematično je predvsem merjenje udeležbe v izobraževanju in usposabljanju v zadnjih tednih pred izvajanjem ankete, saj tako čas anketiranja vpliva na rezultat. V letu 2003 je prišlo do spremembe metodologije izračunavanja indikatorja, zato so vrednosti za Slovenijo primerljive od tega leta.

Vključenost brezposelnih v formalno ali neformalno izobraževanje močno zaostaja za vključenostjo zaposlenih v izobraževanje, povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca pa je daljše kot pri zaposlenih. V letu 2007 je bilo po podatkih Ankete o izobraževanju odraslih v formalno ali neformalno izobraževanje vključenih 27,5% brezposelnih, starih 25–64 let, vključenost brezposelnih pa je veliko manjša od vključenosti zaposlenih v izobraževanje (glej Sliko). Vključenost brezposelnih v formalno izobraževanje rahlo zaostaja za vključenostjo zaposlenih, medtem ko je zaostanek pri vključenosti v neformalno izobraževanje veliko večji. Vključenost brezposelnih v neformalno izobraževanje je približno dvakrat manjša kot pri zaposlenih (glej Tabelo). Povprečno trajanje izobraževanja (v urah) na udeleženca izobraževanja pri brezposelnih precej daljše kot pri zaposlenih (brezposelni: 175 ur; zaposleni: 85 ur). Povprečno trajanje formalnega izobraževanja pri brezposelnih precej odstopa od povprečnega trajanja izobraževanja pri zaposlenih (385 ur; zaposleni: 260 ur), kar pa je predvsem posledica razlik v vključenosti v izobraževanje glede na vrsto izobraževalnega programa. Pri brezposelnih je za približno dvakrat daljše povprečno trajanje neformalnega izobraževanja (brezposelni: 85 ur; zaposleni: 44 ur). Tudi povprečni izdatki za formalno ali neformalno izobraževanje na udeleženca so pri brezposelnih višji kot pri zaposlenih. Pri brezposelnih so na ravni neformalnega izobraževanja veliko višji kot pri zaposlenih, kar pa je povezano predvsem z daljšim povprečnim trajanjem izobraževanja na udeleženca.

Slika 2: Vključenost odraslih, starih 25-64 let v formalno ali neformalno izobraževanje, po starosti, izobrazbi in statusu aktivnosti, 2007, v %

Vir 27 Eurostat – Population and social conditions – Education and training, 2009.

Tabela 27: Vključenost odraslih, starih 25–64 let v formalno in neformalno izobraževanje, po starosti, izobrazbi in statusu aktivnosti, 2007, v %

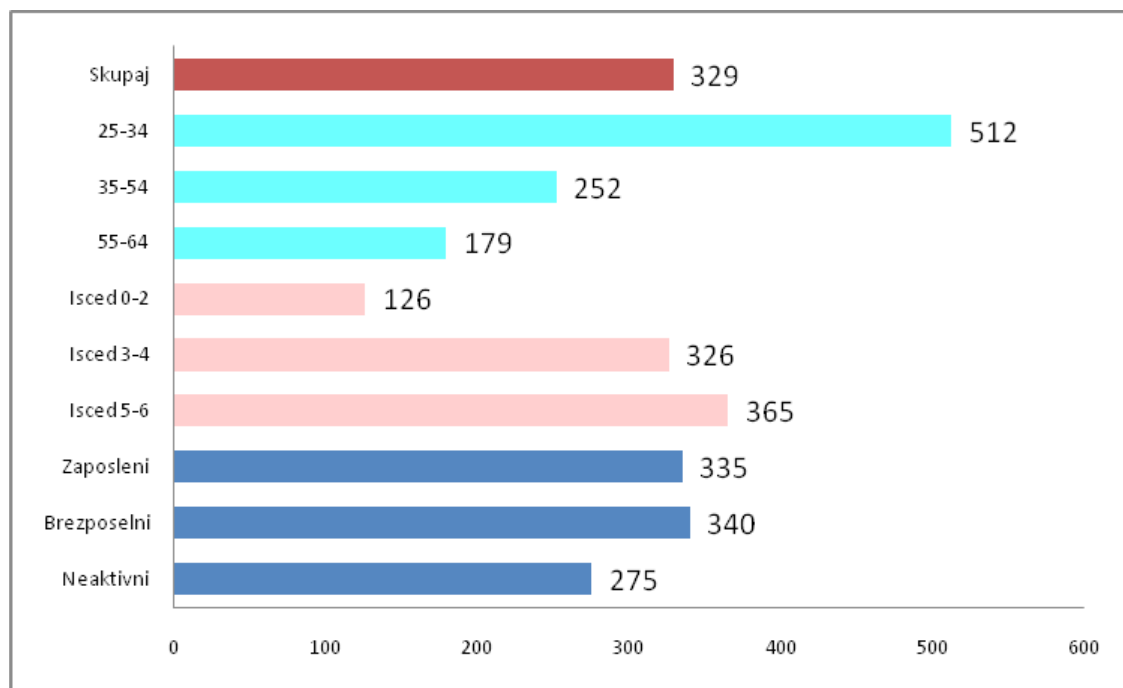
	Formalno izobraževanje	Neformalno izobraževanje
Skupaj	8,7	36,2
Po starosti:		
25-34	22,3	40
35-54	5,5	40,2
55-64	0,5	22
Po izobrazbi:		
Nizka	2,1	10,9
Srednja	8,9	33,7
Terciarna	13,6	63,4
Po statusu aktivnosti:		
Zaposleni	9,1	43,6
Brezposelni	8,7	22,1
Neaktivni	7,2	16,5

Vir 28 Eurostat – Population and social conditions – Education and training, 2009.

Vključenost starejših v izobraževanje je nizka, pomembna ovira pri izobraževanju starejših pa je starost ali zdravstveni razlogi. Vključenost starejših v izobraževanje je lahko pomemben dejavnik zaposljivosti starejših. V letu 2007 je bilo po podatkih Ankete o izobraževanju odraslih vključenost odraslih, starih 55–64 let v formalno ali neformalno izobraževanje znašala 22,2 % in je močno zaostajala za vključenostjo starostne skupine 35–54 let in starostne skupine 25–34 let (glej Sliko). V formalno izobraževanje se po pričakovanju starejši praktično ne vključujejo. Vključenost starejših v neformalno izobraževanje pa je približno dvakrat nižja od vključenosti starostne skupine 25–34 let in 35–

54 let. S starostjo se zmanjšuje tudi povprečno število ur izobraževanja na udeleženca (25–34 let: 179 ur; 35–54 let: 72 ur; 55–64 let: 56 ur), kar je posledica manjšega povprečnega števila ur izobraževanja v formalnem izobraževanju, ki s starostjo upada, medtem ko je povprečno število ur neformalnega izobraževanja pri starostni skupini s 54-i urami največje. Tudi povprečni izdatki za neformalno izobraževanje na udeleženca so pri starejših višji kot pri srednji in mlajši starostni skupini. Pri izobraževanju starejših so prisotne tudi določene ovire. Pri starejših, ki se niso izobraževali, pa so si to želeli, je pomembna ovira pri izobraževanju starost ali zdravstveni razlogi. To oviro je navedlo 20,6 % anketirancev, najpomembnejša ovira je izobraževanje se ni ujemalo z urnikom dela (21,3 %). Pomembna ovira so tudi družinske obveznosti (18,4 %).

Vključenost odraslih, starih 55–64 let v vseživljenjsko učenje se je v letu 2009 povečala, vendar je nizka. V drugem kvartalu leta 2009 je bilo po podatkih Ankete o delovni sili v formalno ali neformalno izobraževanje vključenih 8,2 % prebivalcev, starih 55–64 let, kar je za 1,7 o.t. več kot v predhodnem letu. V obdobju 2003–2008 se je vključenost prebivalcev, starih 55–64 let, v vseživljenjsko učenje povečala za 4,1 o.t. Zaostanek za starostnima skupinama 25–39 let in 40–54 let se je zmanjšal, vendar je bil v letu 2009 še sorazmerno visok.

Slika 3: Povprečni izdatki za izobraževanje na udeleženca, 2007, v evrih

Vir 29 Eurostat – Population and social conditions – Education and training, 2009.

Tabela 28: Povprečni izdatki za izobraževanje na udeleženca v formalnem in neformalnem izobraževanju, 2007, v evrih

	Formalno izobraževanje	Neformalno izobraževanje
Skupaj	329	1.015
Po starosti:		
25-34	512	972
35-54	252	1.130
55-64	179	258
Po izobrazbi:		
Nizka	126	397
Srednješolska	326	948
Terciarna	365	1.209
Po statusu aktivnosti:		
Zaposleni	335	1.207
Brezposelni	340	459
Neaktivni	275	459

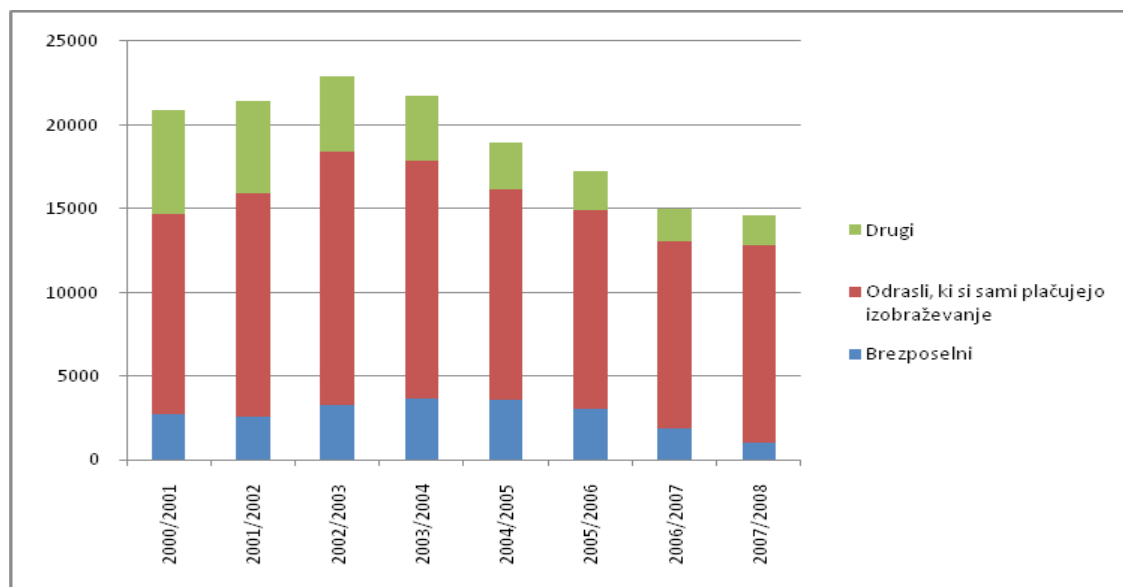
Vir 30 Eurostat – Population and social conditions – Education and training, 2009.

Vključenost nizko izobraženih v formalno ali neformalno izobraževanje je nizka, pomembna ovira pri izobraževanju je predrago izobraževanje ali posameznik si izobraževanja ni mogel privoščiti. Vključenost nizko izobraženih (z največ končano osnovno šolo) je v letu 2007 znašala 12,7 % in je močno zaostajala za vključenostjo srednješolsko in terciarno izobraženih v izobraževanje. Vključenost nizko izobraženih v izobraževanje je nizka tako na ravni formalnega kot na ravni neformalnega izobraževanja. Tudi povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca je pri nizko izobraženih krajše (76 ur; srednješolsko izobraženi: 115 ur; terciarno izobraženi: 94 ur). Povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca v neformalnem izobraževanju je pri nizko izobraženih krajše kot pri srednješolsko in terciarno izobraženih. Tudi povprečni izdatki na udeleženca so tako na ravni formalnega kot neformalnega izobraževanja pri nizko izobraženih veliko nižji kot pri srednješolsko in terciarno izobraženih. Pri nizko izobraženih, ki se niso izobraževali, pa so si to želeli, je pomembna ovira pri izobraževanju izobraževanje je bilo predrago ali posameznik si izobraževanja ni mogel privoščiti. To oviro je navedlo 68,1 % anketirancev, medtem ko je pri srednješolsko in terciarno izobraženih ta delež nižji, čeprav še vedno precej visok (srednješolsko izobraženi: 48,9 %; terciarno izobraženi: 33,2 %). Pri nizko izobraženih je med ovirami na drugem mestu izobraževanje se ni ujemalo z urnikom (44,5 %) in na tretjem mestu starost ali zdravstveni razlogi (36,8 %).

Vključenost nizko izobraženih v vseživljenjsko učenje se je v letu 2008 zmanjšala. Vključenost nizko izobraženih v vseživljenjsko učenje je v letu 2008 znašala 2,9 %, kar je za 0,9 o.t. manj kot v predhodnem letu in enako kot v letu 2003. Vključenost nizko izobraženih močno zaostaja za vključenostjo srednješolsko (13,1 %) in terciarno izobraženih (24,6 %) v izobraževanje. Zaostanek v vključenosti nizko izobraženih za terciarno izobraženimi se je v obdobju 2003–2008 zmanjšal zaradi zmanjšanja vključenosti terciarno izobraževanih v izobraževanje, zaostanek za srednješolsko izobraženimi pa se je povečal.

Število odraslih, vpisanih v srednje šole se zmanjšuje, v strukturi vpisanih v srednje šole se povečuje delež oseb, ki si sami plačujejo izobraževanje. V letu 2007/2008 je bilo v srednje šole vpisanih 14.568 odraslih, v primerjavi z letom 2000/2001 pa se je njihovo število zmanjšalo za 30,2 %. Ob tem pa je bilo, kot smo že omenili, v letu 2008 še 17,9 % oseb v starosti 25–64 let z nizko izobrazbo. V strukturi vpisanih v srednje šole se je v obdobju 2000/2001–2007/2008 močno povečal delež oseb, ki si same plačujejo

izobraževanje. V letu 2007/2008 je znašal 80,8 %, kar je 23,7 o.t. več kot leta 2000/2001. Delež brezposelnih se je zmanjšal za 6,2 o.t. in v letu 2007/2008 znašal 7,0 %.

Slika 4: Število odraslih, vpisanih v srednje šole, 2000/2001–2007/2008

Vir 31 SURS.

4.4 Spodbude odraslim za izobraževanje

Država lahko z raznimi spodbudami pomembno prispeva k povečanju vključenosti odraslih v izobraževanje. Te spodbude so praviloma namenjene izbranim ciljnim skupinam prebivalcev, praviloma ranljivim skupinam prebivalstva (starejši zaposleni, nizko izobraženi, upokojenci in drugi), ki se redkeje vključujejo v izobraževanje. V ta namen obstajajo različne oblike spodbud (vavčerji za izobraževanje, individualni izobraževalni računi, štipendije, razne podpore in dodatki k izobraževanju).

Vavčerji se lahko neposredno izplačuje posamezniku, ki se namerava vključiti v izobraževanje, lahko pa posameznik izbere izobraževalni program, v katerega se bo vključil in finančna sredstva v vrednosti vavčerja prejme neposredno izvajalec izobraževalnega programa (Fretwell, Columbano, 2000, str. 16). V Sloveniji so vavčerje kot ukrep politike zaposlovanja predvideni v okviru Ukrepov države za zaposlovanje ter transferji in subvencije posameznikom in družinam (2009), vendar na način, da bi z zaposlenim povrnili sredstva, porabljenega za krajše usposabljanje na področjih, ki prispevajo k večji zaposljivosti.

V Sloveniji je bilo v letu 2009 objavljeno Javno povabilo k prijavi za sofinanciranje šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2007/2008, 2008/2009 in 2009/2010. Cilj je s sofinanciranjem šolnin spodbuditi najmanj 5000 odraslih oseb k dokončanju programov formalnega izobraževanja do srednješolske ravni izobrazbe (do 5. stopnje izobrazbe in s tem k dvigu njihovega izobrazbenega nivoja). Razpis med pogoji za kandidiranje med drugim določa, da mora fizična oseba, ki se prijavi na razpis, iz lastnih sredstev plačati šolnino za izobraževanje, sredstva pa bodo vlagateljem izplačana na podlagi dokazil o upravičenih stroških. Vendar pa, kot smo že omenili, je bilo pri nizko izobraženih pomembna ovira izobraževanje predrago ali posameznik si izobraževanja ni mogel privoščiti. Način sofinanciranja na način povrnitve stroškov izobraževanja lahko predstavlja za posameznika pomembno oviro pri vključevanju v izobraževanje.

5 ZAKLJUČKI VPLIVA RECESIJE NA IZOBRAZBENO STRUKTURO BREZPOSELNIH IN PREDLAGANI UKREPI

5.1 Premislek o ravni gospodarskega razvoja in usposobljenosti aktivnega prebivalstva države

Brezposelnost je bila v začetnem opazovanem letu (1998) veliko višja kakor v letih 2008 in 2009. Kljub tej ugotovitvi moramo poudariti, da pomena povečane brezposelnosti zaradi gospodarske recesije ne moremo zmanjševati, saj brezposelnost v družbo vnaša velike osebne in družbene travme. Cilj vsake družbe je čim večja zaposlenost in zaposljivost, zato je negativni trend znak za alarm in načrtovanje ukrepov zmanjševanja brezposelnosti.

Analize gospodarske razvitosti družbe kažejo na dokaj neugodno sliko stopnje razvitosti slovenskega gospodarstva, ki v svoje izdelke in storitve kar praviloma vgrajuje premalo dodane vrednosti, temelječe na več znanju in višji usposobljenosti zaposlenih.

Število brezposelnih in delež brezposelnih v strukturi brezposelnih od I. do IV. stopnje od 1998 do 2008 nenehno pada. To lahko pomeni vsaj dvojje:

- da je slovensko gospodarstvo zaposlovalo več manj izobražene delovne sile, kar je utemeljeno v prejšnjem odstavku o slabši razvitosti slovenskega gospodarstva;
- da je do te stopnje izobražene delovne sile v skupnem deležu prebivalstva vedno manj zaradi višanja izobrazbene strukture prebivalstva in tudi staranja le-tega.

Primerjava podatkov o stopnji izobrazbe aktivnega dela prebivalstva iz Popisa 2002 in podatkov iz Statističnega letopisa iz leta 2008 iz podatkov po anketi o delovni sili, dobimo naslednjo sliko:

Tabela 29: Prebivalstvo, staro 15 let in več, po stopnji dosežene izobrazbe

Leto	2002	2008
1. Brez izobrazbe, nepopolna OŠ	115.488	76.000
2. Osnovnošolska	433.910	378.000
3. Nižja, srednja poklicna		435.000
4. Srednja strokovna, splošna (3+4)	899.341	546.000
5. Višješolska, visokošolska	215.062	306.000
Skupaj	1,663.869	1,751.000

Vir 32 Popis 2002. SURS. Statistični letopis. SURS, 2008.

Metodološko so podatki pridobljeni na različne načine. Statistični letopis izhaja iz ankete o delovni sili, Popis 2002 pa podatke črpa iz registrov RS, zato je to število večje za vse starejše nad 64 let, kar številčno pomeni tudi do 100.000 razlike. O podatkih bomo razmišljali v nadaljevanju.

Tabela 30: Izobrazbena struktura prebivalstva, starega 25–64 let, Slovenija, 2000–2008, v %

	2000	2005	2006	2007	2008	2008
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Brez šolske izobrazbe, nepopolna osnovna izobrazba (1-3 razrede)	0,7	0,4	0,4	0,5	0,5	45,9
Nepopolna osnovna izobrazba (4-7 razredov)	3,3	2,1	2,0	1,7	1,8	
Osnovna izobrazba	20,8	17,2	16,0	16,0	15,7	
Nižja ali srednja poklicna izobrazba	28,2	28,3	28,2	28,2	27,9	
Srednja strokovna izobrazba	25,5	27,9	27,8	27,6	27,5	31,6
Srednja splošna izobrazba	5,5	4,0	4,1	3,7	4,1	
Višja strokovna, višješolska izobrazba, specialistična povišješolska izobrazba	7,3	6,4	6,5	6,4	6,4	6,4
Visoka strokovna izobrazba	2,1	3,2	3,9	4,1	4,4	4,4
Visoka univerzitetna izobrazba	5,6	9,1	9,4	10,0	10,2	10,2
Specialistična povisokošolska izobrazba, magisterij, doktorat	0,9	1,4	1,6	1,6	1,6	1,6

Vir 33 SURS, ADS; preračuni UMAR. Kopija tabele iz poglavja T. Čelebič, prirejena z dodatnim stolpcem.

Če upoštevamo opombo pod tabelo, nam tudi ti podatki povedo, da se je izobrazbena struktura zaposlenih v opazovanih letih spreminjala na bolje, vendar je slika še vedno izredno neugodna za ustvarjalni in inovativni preboj slovenskega gospodarstva. Za natančnejše opredelitve bi morali pridobiti neposredno primerljive podatke (pridobljene po isti metodi). Pri tem pa moramo vedeti, da je odraslih z manj kot štiriletno srednješolsko izobrazbo še vedno skoraj polovica prebivalstva – 45,9 %. To pa je izredno veliko. Še posebej če vemo, da slovensko gospodarstvo dodatno praviloma uvaža manj izobraženo delovno silo. Delovno aktivno prebivalstvo (zaposleni in brezposelni) s I., II. In III. stopnjo, ki jih je bilo v letu 2008 še 18 %, so izjemno ozko usposobljeni - za opravljanje najenostavnejših del v podjetjih. Ker so ozko usposobljeni, so znotraj podjetja težko mobilni, zato so ob prvem pojavu krize najbolj izpostavljeni nevarnosti prehoda v brezposelnost. Kot brezposelni imajo manjše možnosti za zaposlitev od tistih, ki so bolje usposobljeni. Zaradi težje zaposljivosti od tistih z višjo izobrazbo, prehajajo v daljšo ali celo dolgotrajno brezposelnost. Ko pa preidejo v zaposlenost, je stopnja tveganja za to, da bodo ponovno izgubili delo, veliko večja kot pri višje izobraženih, meja velikega tveganja po mednarodnih kriterijih pomeni V. stopnja izobrazbe. Brezposelni z izobraževanjem, usposabljanjem, izpopolnjevanjem vzdržujejo ali celo povečujejo svojo zaposljivost.

Tudi naša razmišljanja vodijo v smer, ki jo v svojih priporočilih za reševanje sedanjega neugodnega stanja v državah Evropske unije Evropski parlament naroča Evropski komisiji. Ker jih sami ne bi mogli zapisati jasneje in tako celovito, jih v odlomku navajamo v celoti.

Če država resnično želi prestrukturiranje gospodarstva, potem mora nemudoma začeti vlagati v zaposlene. Za določen čas bi morala selektivno ohraniti tudi predvidene oblike pomoči podjetjem. Pri tem so še posebej na udaru samostojni podjetniki ter mala in srednje velika podjetja.

Evropska komisija naj zato:

1) v okviru Kopenhagenskega procesa in sodelovanja v visokošolskem izobraževanju analizira potrebo po svetovalnem mehanizmu dodane vrednosti, da bi spodbudili prepoznavanje novih delovnih mest in potreb po strokovni usposobljenosti na evropski ravni ter v politikah vseživljenjskega učenja, podjetništva in socialnega dialoga uporabili obstoječe dejavnosti in projekte za razvoj usposobljenosti v posameznih sektorjih. Cilj teh mehanizmov bi moral biti razvoj sistema za redno predvidevanje srednjeročnih

potreb po strokovni usposobljenosti in prepoznavanje kratkoročnih vrzeli pri poklicih, opredeljenih v smislu poklicnih nalog, referenčni ravni evropskega okvira kvalifikacij (EOK) in ključne usposobljenosti.

Mehanizmi bi morali nadgrajevati:

— *strokovno znanje, med drugim v podjetjih, izobraževalnih ustanovah in institucijah za usposabljanje, službah za zaposlovanje in pri raziskovalcih; in*
— *obstoječe napovedi za trg dela in rezultate sektorskih strategij za usposabljanje na regionalni, nacionalni in evropski ravni ter rezultate obširnih študij o prihodnjih potrebah po strokovni usposobljenosti na nacionalni in evropski ravni; in*

2) okrepi evropsko mrežo za zgodnje prepoznavanje in napovedovanje potreb po strokovni usposobljenosti (Skillsnet v okviru Cedefop) in evropskih sistemov za napovedovanje trendov v zaposlovanju;

3) poroča o nadaljnjih ukrepih na podlagi te resolucije na evropski in nacionalni ravni v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje, ob upoštevanju dvoletnih nacionalnih poročil držav članic.

Vir 34 *Evropski parlament Evropski komisiji, 2009.*

Dejstvo je, da se z manj izobraženimi iskalci zaposlitve in zaposlenimi lažje manipulira. Narava kapitala teži k izkoriščanju. Zoperstavi se ji lahko samo širša razgledanost in izobraženost širših slojev prebivalstva. Te ljudi je treba naučiti, kako si bodo najlažje pomagali sami, se znašli v novih, nepredvidljivih situacijah tako, da bodo znali oceniti te okoliščine, nanje reagirati, jih obrniti sebi v prid. Takih ljudi delodajalci ne morejo kar tako izkoriščati. In tak človeški kapital sili lastnike proizvodnih sredstev, da svojo dejavnost širijo, razvijajo in omogočijo zaposlenim uživati pravice, ki jim gredo iz dela, saj se jih le-ti dobro zavedajo. Neuko prebivalstvo je potencialna baza za izkoriščanje in za bogatenje kapitala, ne doprinese pa k razvoju.

5.2 Evropa o skupni prihodnosti

Na državni ravni bi moral biti sprejet dogovor o minimalno potrebnem osnovnem znanju, spretnostih in razvitih sposobnostih, ki bi jih morali dosegati vsi aktivni prebivalci Slovenije za dejavno vključevanje v vse pore osebnega, poklicnega in družbenega življenja. Ta dogovor naj upošteva že sprejete ukrepe v okviru Nacionalne strategije za razvoj pismenosti in Strategije vseživljenjskosti učenja po doseganju minimalne štiriletno srednješolske izobrazbe, ki tudi po mednarodnih ugotovitvah šele zagotavlja posamezniku dovolj visoko raven funkcionalne pismenosti in pogojev za življenjsko uspešnost, da je samostojen, inovativen, aktiven na vseh področjih življenja – pri iskanju zaposlitve in v procesu dela, v družini in v prostočasnih ter/ali družbenih aktivnostih. Raziskava o funkcionalni pismenosti Slovencev in raziskava o vključenosti odraslih v izobraževanje sta prav tako pokazali, da se manj izobraženi manj ali sploh ne vključujejo v izobraževanje. Najpogostejši razlog, ki ga za to neaktivnost navajajo, pa je, da tega za opravljanje svojega dela ne potrebujejo.

Pridnost v rokah kot tradicionalna vrednota Slovencev danes ni in tudi v prihodnje ne sme biti več edina vrednota. Vrednota za napredek je znanje in splošna usposobljenost za samostojno reševanje življenjskih težav. (Kranjc, 2009).

5.2.1 Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij

Nova znanja in spretnosti za nova delovna mesta

Napovedovanje in usklajevanje potreb trga dela ter znanja in spretnosti

»Cedefopova analiza kaže, da bi se v letih od 2006 do 2020 v EU-25 lahko odprlo približno 100 milijonov delovnih mest⁴. Poleg 19,6 milijona dodatnih delovnih mest bi bilo na voljo še 80,4 milijona nadomestnih delovnih mest zaradi upokojitve ali umika delavcev s trga dela.

Počasen, vendar stalen premik v sektorski porazdelitvi zaposlovanja v EU od kmetijstva in tradicionalnih proizvodnih panog k storitvam se bo verjetno nadaljeval ne glede na nedaven upad. Leta 2020 bo skoraj tri četrtine delovnih mest v sektorju storitev.

Do leta 2020 bo v storitvenem sektorju, zlasti v poslovnih storitvah, verjetno odprtih veliko novih delovnih mest. Primarni sektor bi lahko izgubil 2,9 milijona delovnih mest, gradbeništvo pa naj bi se ustalilo. V proizvodnih panogah naj bi neto zmanjšanje znašalo 800 000 delovnih mest kljub porastu v strojni industriji, vendar pa se bo zaradi velikega povpraševanja po nadomestnih delavcih v proizvodnih panogah še vedno odpiralo veliko delovnih mest, tako da bodo te še naprej bistven sektor v gospodarstvih EU.

Za krajše obdobje je mogoče pripraviti podrobnejše napovedi gibanj v storitvenem sektorju. Pričakuje se, da bodo do leta 2015 najboljše možnosti za odpiranje delovnih mest v sektorju poslovnih storitev (kot so IT, zavarovanje in svetovalne storitve), zdravstvenem varstvu in socialnem delu, distribuciji, osebnih storitvah, hotelirstvu in gostinstvu ter v manjšem obsegu izobraževanju (slika 5). Pričakovanja za poslovne storitve in druge sektorje pa bo morda treba prilagoditi glede na finančno krizo.

Prehod na gospodarstvo z nizko emisijo ogljika bo prav tako pomembno vplival na zaposlovanje, zlasti v energetiki, čiščenju voda in predelavi odpadkov, gradbeništvu, transportu, industriji, kmetijstvu in gozdarstvu. Po napovedih Mednarodne organizacije dela se bo svetovni trg za ekološke storitve in izdelke podvojil in leta 2020 znašal 2. 740 milijard evrov⁵.

Višje zahteve glede znanja in spretnosti v vseh poklicih

Povpraševanje po boljšem in prilagojenem znanju in spretnostih bo spodbudilo več soodnosnih dejavnikov: globalizacija in večja mednarodna trgovina, prehod v gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika, uporaba tehnologije, zlasti IKT, ter spremembe v organizaciji dela, ki so same delno posledica tehnoloških sprememb in izpopolnjevanja znanja in spretnosti⁶.

Naslednje desetletje bo priča povečanemu povpraševanju po visoko usposobljeni in prilagodljivi delovni sili ter večjem številu delovnih mest, odvisnih od znanja in spretnosti. Splošno težnjo po večjem povpraševanju po znanju in spretnostih je mogoče ponazoriti z zahtevanimi ravni izobrazbe, čeprav so te le zelo približna spremenljivka ravni znanja in spretnosti.

Od leta 2006 do 2020 naj bi se delež delovnih mest v EU-25, za katera se bo zahtevala visoka raven izobrazbe, zvišal s 25,1 % na 31,3 % vseh delovnih mest, število delovnih mest, za katera se zahteva srednja izobrazba, pa se bo prav tako nekoliko zvišalo, in sicer z 48,3 % na 50,1 %. To bi pomenilo 38,8 oziroma 52,4 milijona prostih delovnih mest za srednjo in visoko izobrazbo. Obenem pa naj bi delež delovnih mest, za katera se zahtevajo nižje stopnje izobrazbe, kljub 10 milijonom novih delovnih mest zmanjšal s 26,2 % na 18,5 % (slika 6). (Podčrtano– pisec).

⁴Ta predhodna ocena ne vključuje Bolgarije in Romunije, ki bosta vključeni v prvo posodobitev projekcij.

⁵ILO, Zelena delovna mesta: dejstva in številke, 2008.

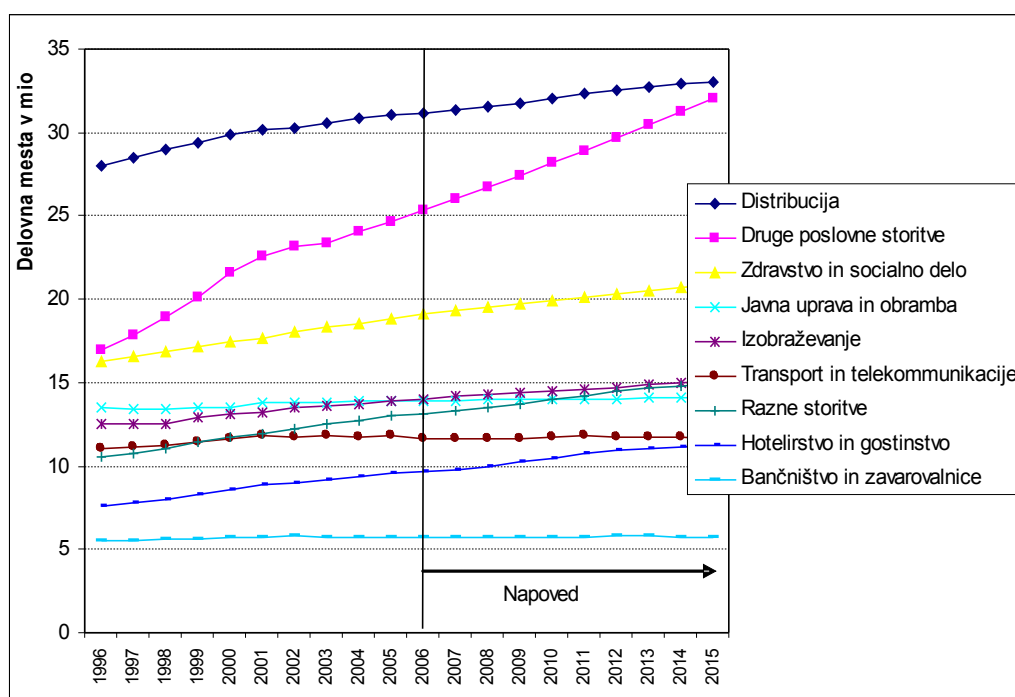
⁶SWD, stran 18.

Za večino nefizičnih poklicev, za katere se zahteva kvalifikacija, bodo potrebni visoko kvalificirani delavci. V teh poklicih se bodo vse pogostejše zaposlovali delavci s srednjo izobrazbo. Ker se splošna raven izobrazbe zvišuje hitreje, kot se spreminja trg dela, bodo samo polovico najnižjih delovnih mest zasedali delavci z nizko izobrazbo (slika 7). (Podčrtano – pisec).

V storitvenem sektorju obstaja nedvomna težnja po širitvi zahtevanega svežnja znanja in spretnosti, povezanih z nerutinskimi nalogami, na vseh poklicnih ravneh. Tako morajo na primer strokovnjaki za IKT razviti znanje in spretnosti iz trženja ali poslovanja, delavci v storitvenih dejavnostih pa spretnosti za usmerjanje strank in digitalno pismenost. V mnogih sektorjih z intenzivno uporabo znanja je potrebno menedžersko znanje in spretnosti ter znanstveno vedenje. Tudi v socialnem delu in izobraževanju je potrebna nadaljnja izpopolnitev znanja in spretnosti za izboljšanje kakovosti storitev.

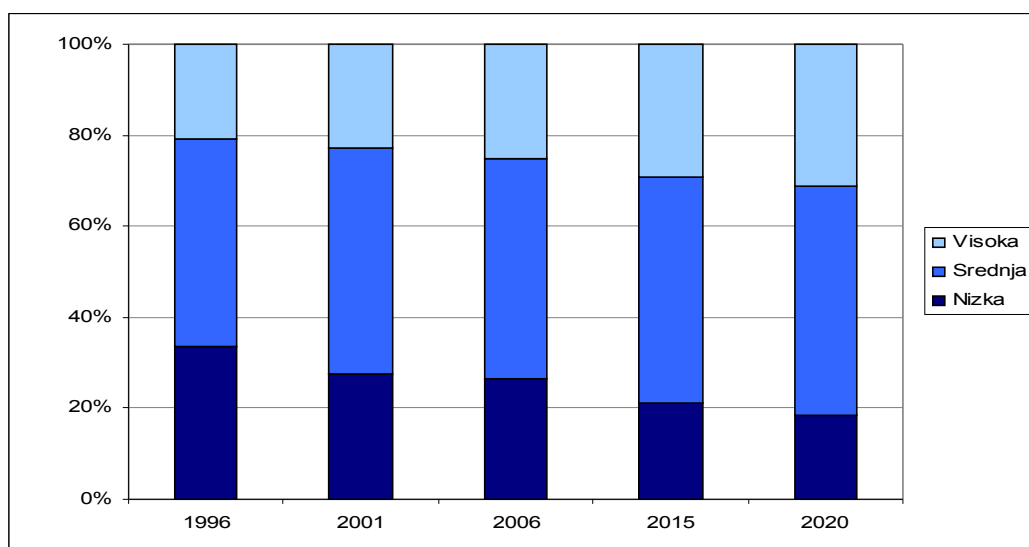
To je posledica vse večjega povpraševanja delodajalcev po delavcih s prečnimi ključnimi kompetencami, kot so sposobnost za reševanje problemov in analitične sposobnosti, samoorganiziranost, sposobnost sporazumevanja in izražanja ter nasploh nerutinske sposobnosti. (Komisija evropskih skupnosti. Bruselj: 16. 12. 2008.)

Veliko novih delovnih mest, za katera se zahteva visoka usposobljenost in tveganje polarizacije trga dela

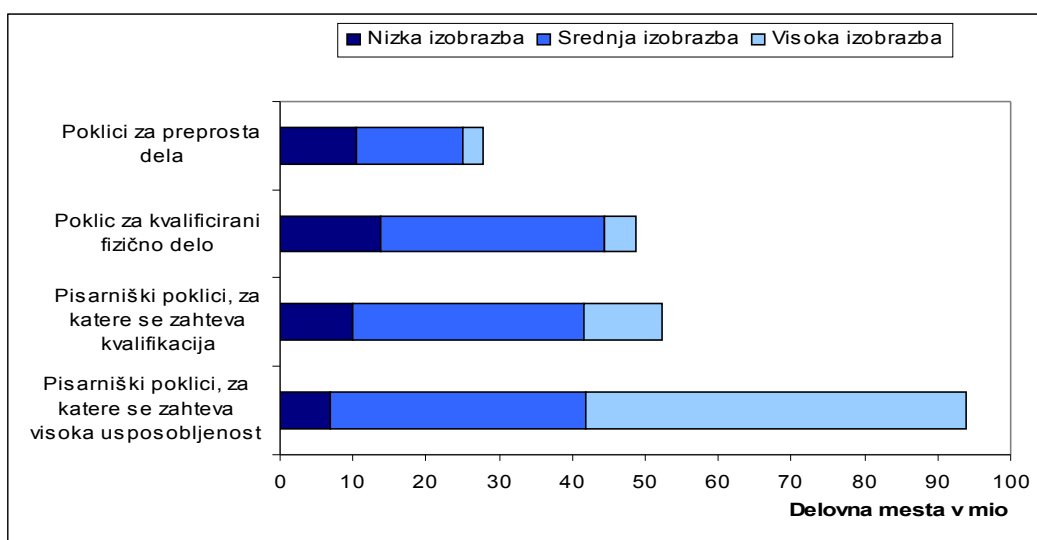
Slika 5: Gibanja stopnje zaposlenosti v storitvenem sektorju do leta 2015 za EU-25

Vir 35 Cedefop, 2008.

Slika 6: Pretekla in prihodnja struktura delovnih mest po ravni izobrazbe za EU-25

Vir 36 Cedefop, 2008.

Slika 7: Predvidena stopnja zaposlenosti leta 2020 po glavnih skupinah poklicev in ravni izobrazbe za EU-25

Vir 37 Cedefop, 2008.

Glede na napovedi razvoja v EU, bi morali načrtovati ukrepe za izobraževanje in usposabljanje za hitrejši in skladnejši razvoj gospodarstva in družbe kot celote. Po teh napovedih sodeč in po že dosedanjih trendih rasti oz. zviševanja izobrazbene strukture prebivalcev v naši državi lahko utemeljeno pritrdimo napovedim, ki so izražene v citiranem besedilu. Zato tudi predlogi ukrepov v nadaljevanju poleg iz podatkov in informacij iz prvega dela besedila temeljijo na teh napovedih.

Tudi ukrepe aktivne politike zaposlovanja bi bilo treba načrtovati na osnovi vizije razvoja družbe in gospodarstva, pri tem pa seveda ne bi smeli popolnoma opustiti že obstoječih in načrtovanih novih ukrepov. Menimo, da je APZ doslej zelo dobro odigrala svojo vlogo in z izvedenimi ukrepi nedvomno prispevala velik delež pri reševanju problema brezposelnosti.

Sedaj je čas za nov premislek in nadaljevanje z novimi, strateškimi ukrepi. Ukrepi naj bodo sistemski in zastavljeni dolgoročno vsaj za tiste izobrazbene strukture brezposelnih in tudi zaposlenih, ki imajo v znanju spretnostih in razvitih sposobnostih največje primanjkljaje.

5.2.2 Potrebni je več ukrepov za višjo pismenost

V tej točki predstavljamo izsek besedila, ki ga je sprejel Svet Evropske unije na osnovi Skupnega poročila Sveta in Komisije o napredku pri izvajanju delovnega programa »Izobraževanje in usposabljanje 2010«. Namenjen je utemeljitvi našega razmišljanja v nadaljevanju o potrebi po zviševanju ravni pismenosti, ki naj bo del vseh programov izobraževanja in usposabljanja mladine in odraslih, vendar ne sama sebi namen, ampak vključena v pridobivanje t. i. generičnih kompetenc in v funkciji kvalitete izobraževanja in usposabljanja v poklicnem in splošnem izobraževanju kot ključni del vseživljenjskosti učenja.

Visoka raven pismenosti je osnova za usvajanje ključnih kompetenc in za vseživljenjsko učenje in jo je treba zagotoviti že v rani mladosti. Zato je vse slabši uspeh pri branju glede na merilo uspešnosti EU za leto 2010 eden najpomembnejših stalnih razlogov za zaskrbljenost. Neustrezne ravni pismenosti, zlasti pri fantih in migrantih, so huda ovira za zaposlitev in doseganje blaginje.

Večina držav je sicer uvedla posebne ukrepe za podporo opismenjevanju, vendar pa je nedvomno potrebnih več učinkovitih nacionalnih ukrepov.

Programi za zgodnje usvajanje temeljnih spretnosti, zlasti pismenosti in računstva, postajajo del strategije v večini držav. V nekaterih primerih jih dopolnjujejo s sistematičnim zgodnjim odkrivanjem učnih problemov in naknadno podporo, da učenci ne bi zaostajali, ali s programi za povečanje zanimanja na področjih, kot so tuji jeziki ali matematika in naravoslovje. Medtem ko so posebni ukrepi za obravnavanje potreb prikrajšanih skupin običajni, pa so nekatere države uvedle splošne zakonodajne okvire za učence v rednem izobraževanju in posebne ciljne skupine, ki vključujejo zakonodajo za varstvo pravic vseh državljanov.

Poklicno izobraževanje in usposabljanje že po tradiciji bolj poudarja kompetence kot splošno izobraževanje. Vendar pa v sistemih poklicnega izobraževanja in usposabljanja večine držav manj sistematično obravnavajo vse ključne kompetence, opredeljene v evropskem okviru, kot v splošnem izobraževanju. Več pozornosti bi bilo treba posvečati zlasti sporazumevanju v tujih jezikih in vsem medpredmetnim kompetencam, ki so vse pomembnejše zaradi razvijajočega se trga dela in družbenih potreb. Izziv se nanaša na izobraževalne programe, metode poučevanja in učenja ter izobraževanje učiteljev in vodij izobraževanja v poklicnem izobraževanju in usposabljanju. (Podčrtano – pisec.)

Večina držav poudarja pomen učinkovitih sistemov učenja odraslih. Cilj je zagotoviti odraslim boljše spretnosti za trg dela, socialno vključenost in pripravo na aktivno staranje. (Podčrtano – pisec.)

Ukrepi za podporo zagotavljanju usvajanja ključnih kompetenc za odrasle vključujejo novo in spremenjeno zakonodajo, izboljšano izvajanje in upravljanje ter posebne ukrepe financiranja. V skladu z Akcijskim načrtom za učenje odraslih se zlasti posveča pozornost opismenjevanju, učenju jezikov in usvajanju digitalnih kompetenc med nizkokvalificiranimi in/ali brezposelnimi odraslimi in priseljenci. Pogosti so programi, ki odraslim ponujajo še eno možnost za pridobitev srednješolske izobrazbe. Prav tako je opismenjevanje in računstvo včasih vključeno v poklicne programe. Kombiniranje teh ukrepov z usmerjanjem in priznavanjem formalnega in neformalnega ter priložnostnega učenja štejejo za ključ do uspeha. Vendar pa je za učenje odraslih pomembno tudi, da izvajanje vključuje cel spekter ključnih kompetenc, ne pa da se osredotoča na posamezne kompetence, kot so pismenost

ali posebne poklicne spretnosti. Poleg tega bi moralo biti namenjeno odraslim z vsemi stopnjami kvalifikacij, vključno z nizkokvalificiranimi posamezniki, odraslimi s posebnimi učnimi potrebami in ostarelimi. Ustrezno bi bilo treba izboljšati kompetence delavcev v izobraževanju odraslih. (Svet Evropske unije, 18. januar 2010).

„Človeški kapital, ustvarjen z izobrazbo, usposobljenostjo, izkušnjami in neformalnim učenjem, ima pomemben pozitiven vpliv na ekonomski razvoj. Poleg materialnih vplivov kot so pospeševanje trajne gospodarske rasti, produktivnosti in dohodkov, so še nematerialni vplivi kot na primer večja socialna vključenost, zmanjšanje kriminalitete, izboljšanje zdravja. Pogosto se teh pridobitev ne zavedamo v dovolj veliki meri.

Wilson (2004) povzema raziskavo o vplivu pridobljenih znanj spretnosti in razvitih sposobnosti ter kvalifikacij na gospodarsko rast: investicije v zviševanje ravni izobrazbe so imele doslej velik vpliv na ustvarjeno raven rasti narodnega dohodka. Podatki kažejo, da en odstotek porasta ravni vključenosti v šole vodi do povečanja letne ravni BDP za od 1 do 3 odstotke. Dodatno leto nadaljnjega izobraževanja, ki poveča raven vrednosti človeškega kapitala, vodi k več kot enemu odstotku gospodarske rasti na leto. Študija (Columbe et. al., 2004), ki temelji na podatkih IALS, zaključuje, da 1 % rasti v pismenosti doprinese k 2,5 % rasti produktivnosti in 1,5 % rast BDP na prebivalca. Te ugotovitve kažejo, da gospodarske rasti ne moremo učinkovito pospešiti, če investiramo zgolj v privilegirane skupine.“ (CEDEFOP 2004)

5.3 Predlogi raziskave

5.3.1 Brezposelni in zaposleni na I., II. In III. stopnji

Velik odstotek manj izobraženih v strukturi aktivnega prebivalstva je zelo zaskrbljujoč. Še bolj skrb zbujajoči pa so primerjalni podatki o registrirani brezposelnosti, ki nam kažejo na ekstenzivno zaposlovanje velikega števila manj izobraženih v času od 1998 do vključno 2007. Vzporejanje teh podatkov kaže na nizko raven razvitosti slovenskega gospodarstva.

To so brezposelni, ki jim tudi na osnovi raznih raziskav utemeljeno pripisujemo najmanj znanj, pridobljenih spretnosti in razvitih sposobnosti. Ti brezposelni

- bi se morali vključiti v zanje brezplačne programe za pridobitev izobrazbe, sicer bi na primer lahko izgubili ugodnosti iz določenih socialnih transferov (opredeliti je treba izjeme) ali pa jim nuditi toliko ugodnosti, da bi jih to pritegnilo, in sicer za pridobitev od osnovnošolske do srednješolske (do vključno V. stopnja) izobrazbe vsakdo najmanj za eno stopnjo, seveda v določenem nekajletnem časovnem obdobju kot roku za vključitev; s pridobljeno izobrazbo bi sebi zvišali samopodobo, ki bi jih motivirala za aktivnejše iskanje vseh življenjskih priložnosti in zanje ugodnejše odločitve pri tem, tudi zaposlitve, in za razreševanje življenjskih težav; pridobili bi višjo raven pismenosti prebivalstva in s tem tudi višjo raven splošne življenjske uspešnosti prebivalstva;
- bi, če so Neslovenci, morali imeti možnost brezplačne vključitve v njim namenjene programe, ki bi obsegali znanje slovenskega jezika na osnovni ravni in znanje iz slovenske tradicionalne in sodobne kulture;
- enako kot je predlagano v prejšnjih alinejah, bi moralo veljati tudi za zaposlene, kar smo izrazili že v tem naslovu, le pogoje odsotnosti z dela bi bilo treba natančneje definirati.

Navedeni ukrepi so vsebinsko skladi s cilji in ukrepi Izhodne strategije Slovenije 2010-2013, katere temeljni cilj je prestrukturiranje gospodarstva na raven, na kateri bodo v izdelke in storitve vgrajeni visokotehnološko znanje ter razvite spretnosti in sposobnosti delovne sile, kakor to z vizijo družbe znanja in razvoja opredeljuje tudi Lizbonska strategija. Veljali pa naj bi tako za brezposelne kot tudi zaposlene, ki so na teh stopnjah izobrazbe pravzaprav potencialno brezposelne osebe. V tej situaciji bi prebivalci ob prepričljivi in dobro vodeni družbeni aktivnosti za dvig izobrazbene strukture prebivalcev bili pripravljeni sodelovati v veliko večji meri kot v času blaginje. V tem družbenem prizadevanju bi si izoblikovali tudi svoj cilj in našli svoje mesto. In to prinaša uspeh načrtovanega ukrepa, ki seveda odločno ne sme izzveneti kot prisila.

Predlagani ukrepi na področju izobraževanja in usposabljanja zasledujejo isti cilj in so po pričakovanih učinkih primerljivi z ukrepom, ki uzakonja višino minimalne plače. Oboje bo/bi nedvomno na strani delodajalcev zahtevalo temeljit premislek, kakšne izdelke in storitve bodo v prihodnje razvijali, da bodo v novih razmerah ustvarili dobiček. Država pa naj bi v času gospodarske obnove denarna sredstva, namenjena APZ (vsaj delno) in iz drugih virov (osnovnošolsko izobraževanje je brezplačno) vložila v dolgoročne rešitve, in sicer za spodbujanje razvoja gospodarstva in reševanje širše problematike manj izobraženih odraslih. Zdaj ali nikoli! Takšno priložnost, orodja in sredstva ima država samo zdaj, v času krize in načrtovanja izhoda iz nje, krize kot nove možnosti in nove priložnosti. V takšni meri in s takšno predvideno družbeno sprejemljivostjo morda nikoli več.

5.3.2 Brezposelni na drugih stopnjah

Nedvomno je z vidika splošne življenjske usposobljenosti izobrazba, pridobljena na teh stopnjah, ustrezna podlaga za uspešnost posameznika ne glede na status zaposlitve. Znano je dejstvo, da se višje izobraženi, tudi če postanejo brezposelni, lažje znajdejo na trgu dela in si tudi sami hitreje najdejo zaposlitev. Med drugimi je tudi to dejstvo politikom in načrtovalcem izobraževanja vodilo za vlaganje družbenih sredstev v zviševanje izobrazbene ravni prebivalcev.

Na V. stopnji smo leta 2008 imeli 31,6 % aktivnega prebivalstva (od tega je zgolj 4,1 % prebivalcev s splošno izobrazbo), na stopnji VI 6,4 %, na stopnji VII 10,2 %, magisterij in doktorat pa 1,6 % prebivalcev v starosti med 25 in 64 let. Primerjava brezposelnosti po ravneh izobrazbe kaže, da je bila leta 2008 na stopnji V brezposelnost 25,5 %, 2009 pa že 26,0 %. Stopnja V (pet) pomeni naslednji najvišji odstotek brezposelnosti v strukturi brezposelnih (na prvem mesu so brezposelni brez izobrazbe). Za poglobljeno analizo vzrokov takšnega stanja bi morali imeti vsaj podatke o poklicni izobrazbi brezposelnih in o tem, kakšne so zahteve delodajalcev po poklicni izobrazbi na V. stopnji (seveda tudi na drugih). Teh zadnji podatkov Slovenija nima za nobeno stopnjo izobrazbe. Za načrtovanje programov izobraževanja in ustreznega poklicnega svetovanja tem brezposelnim, in tudi zaposlenim, za nadaljevanje študija na strokovnih in univezitetnih programih nam manjka prav ta podatek – o sedanjih in bodočih potrebah delodajalcev. Če tega ni, je vsako načrtovanje in svetovanje zgolj približek, ki nima trdnih temeljev. Ta podatek potrebujemo tudi za vodenje ustrezne štipendijske politike, ki poleg potreb delodajalcev upošteva tudi predvidene zahtevane kadrovske potrebe gospodarstva.

Izredno visok odstotek povečanja brezposelnosti na VII. stopnji v primerjalnem času (1998–2009), torej tudi v času recesije, kaže na več možnih razlogov. Iz splošnega gospodarskega stanja, ki ga označujemo kot recesija, zagotovo izhaja, da gospodarstvo v tem času ni uspelo sprejeti novih izzivov in ni bilo pripravljeno sprejemati odločitev za nov zagon razvoja. Dokončujejo se večinoma že sprejete naloge, novih je malo ali nič, in še pri realizaciji teh so težave.

Visoko izobraženi delavci so za delodajalce finančno zahtevna delovna sila. Ob vedno širše sprejetem spoznanju, da so delodajalci sami odgovorni za uspešnost dejavnosti, so zanje nove zaposlitve veliko tveganje, za katerega se bodo odločili, ko bodo sami ocenili, da je razvoj dejavnosti spet v porastu, preprosto – ko si bodo to spet lahko privoščili.

Kot tretji premislek o vzrokih za tako visok porast brezposelnosti na VII. stopnji izpostavljamo trditev, da so visoko izobraženi iskalci zaposlitve dosegli smeri in stopnje, ki jih velik del gospodarstva ne potrebuje (družboslovne usmeritve, mladi raziskovalci ...) in bodo morebiti iskani šele v času gospodarske obnove. Zadnji in ne najmanj pomemben premislek, ki ga v želim izpostaviti, pa je trditev, da je porast števila brezposelnih na VII. stopnji rezultat težav slovenskega gospodarstva, ki sega še v čas osamosvojitve, zdaj pa ga je aktualna globalna gospodarska kriza dodatno poglobila. V negotovih časih se pogosto kaže rezultat gospodarske krize tudi v tem, da ljudje zaradi negotovosti zaposlitve in s tem v boju za eksistenco bežijo v študij, katerega diplomantov pa potem gospodarstvo ni sposobno sprejeti, ker jih na tej stopnji razvoja ne potrebuje, če bi jih pa (moralo) sprejelo(-ti), bi mu bili v pretežno breme.

Preizobraženost (kot eden od vzrokov za povečano brezposelnost), ki je za naše slabše razvito gospodarstvo pomembna težava, se po sedanjih podatkih kaže predvsem na V. ter VII. stopnji in več, bi lahko reševali z različnimi ukrepi aktivne politike zaposlovanja, ki so krajše oblike izobraževanja in usposabljanja ter izpopolnjevanja in so vezane na posamezna delovna mesta, za nova delovna mesta, za zahtevnejša dela, za razvojne naloge ... Zanimiv je podatek, da je brezposelnost manjša na VI. stopnji, kar je po drugi strani tudi razumljivo, če vemo, da so to stopnjo delavci najpogosteje dosegli z izobraževanjem v času zaposlitve in je običajno vezana na delo, ki ga že ali ga bodo delavci opravljali v podjetju. Na teh ravneh izobrazbe bi morali načrtovati izobraževanje za večjo fleksibilnost zaposlenih in brezposelnih in za njihovo čim večjo samoiniciativnost. Na osnovi sprejetih ukrepov države bi to vlogo morale prevzeti razvojne inštitucije za izobraževanje in usposabljanje zaposlenih in organizacije za izobraževanje in usposabljanje odraslih. Te zadnje lahko vlogo za ponudbo ustreznih programov prevzamejo samo, če bodo imele možnost pridobiti kvalitetne informacije o tem, po katerih znanjih, spretnostih in sposobnostih delodajalci povprašujejo, katera so znanja ..., ki nas bodo popeljala v razvoj gospodarskih dejavnosti in v družbo blaginje, kakšen je razkorak v znanjih spretnostih in usposobljenosti slovenskega človeškega kapitala v primerjavi s povpraševanjem gospodarstva po teh znanjih, spretnostih in razvitih sposobnostih.

Za načrtovanje kvalitetnega izobraževanja in usposabljanja v posameznih strokah in izobraževalnih organizacijah potrebujejo kakovostno bazo podatkov o načrtih delodajalcev za razvoj podjetij in ustanov, kako se bodo v prihodnjih letih razvijale posamezne panoge in podjetja, kakšne so potrebe po znanjih iz novih znanosti za nove tehnologije. Prav tako potrebujemo prave informacije o tem, kakšen je že danes razkorak med znanji ..., ki obstajajo kot ponudba na trgu dela in po katerih znanjih ... obstaja povpraševanje s strani delodajalcev. Vedenje o tem, kakšen je razkorak, s kakšnimi človeškimi viri razpolagamo in kakšne so v resnici potrebe dela, je tista kvalitetna informacija, ki jo potrebujejo politiki za odločanje, snovalci izobraževalnih programov, svetovalci za zaposlovanje in izbiro izobraževanja, snovalci ukrepov APZ, in nenazadnje tudi podjetja sama za uvid lastne umestitve v dane širše okoliščine in spodbujanje njihove zdrave tekmovalnosti za hitrejši razvoj in s tem rast delovnih mest.

Delodajalci kakršnega koli porasta izobraženosti svojih zaposlenih ne sprejemajo, če ni nujno potrebno, tudi zaradi sedaj veljavne zakonodaje na področju plač, ki predvideva dodatek na izobrazbo. V rastočem gospodarstvu bi sicer tudi plačilo za delo kmalu doseglo raven, ko to zanje morda spet ne bo več težava. Da bo delodajalec zaposlil za določeno delovno mesto tudi preizobraženo osebo, mu mora zakonodaja dovoljevati, da bo temu svojemu

zaposlenemu zagotovil plačo, ki ustreza zahtevnosti nalog delovnega mesta in ne stopnji izobrazbe zaposlenega (z v zakonu vgrajenimi varovalkami zaradi možnega izkoriščanja). Magister ali doktor ekonomije, ki je zaposlen kot računovodja, naj bo tudi plačan kot računovodja, brez dodatkov za (pre)izobraženost.

Delo mladih raziskovalcev, ki so vključeni v podiplomski študij, bi moralo biti pogojeno z delom za podjetja in ustanove, za razvoj posamezne dejavnosti. To naj bi bil kriterij za dodelitev statusa mladega raziskovalca. Povezavo s prakso naj vzpostavi diplomant sam ali pa njegov mentor, seveda pa lahko tudi podjetje samo. Raziskava mladega raziskovalca naj bi prinesla pozitiven rezultat v npr. proizvodni program ali zgolj proces dela, posodobitve, predloge razvojnih načrtov ... Ni namreč nerazumljivo, da podjetja in ustanove težko sprejmejo mlade magistre v zaposlitev, saj jim očitajo zgolj znanje teorije. S tako zasnovanimi raziskavami bi omogočili povezavo izobraževanja z delom.

Vsi navedeni sklopi ukrepov in aktivnosti bi poleg dviga ravni izobrazbene strukture prebivalcev zagotavljali tudi možnosti za večjo fleksibilnost delovne sile, z višanjem izobrazbe bi se povečala samoiniciativnost posameznikov in njihova motivacija za nadaljnje vključevanje v proces vseživljenjskega učenja in izobraževanja, povečala bi se ustvarjalnost in inovativnost v podjetjih, kar bi pripomoglo k hitrejšemu razvoju le-teh. Hkrati bi z večanjem števila vključenih v izobraževanje ohranili tudi veliko število delovnih mest v šolstvu.

Pomemben pogoj za uspeh takšnega sklopa ukrepov in aktivnosti je prepoved zaposlovanja tujcev, če je doma dovolj povpraševanju ustrezne delovne sile. Če pa že moramo zaposliti tujce, pa mora zanje veljati vse enako kot za prebivalce Slovenije in še obvezno dodatno usposabljanje za znanje jezika ter kulture naše države. Neselektivno zaposlovanje tujcev pomeni tiho podporo delodajalcem za nadaljevanje proizvodne dejavnosti na sedanji ravni razvitosti, to pa bi še upočasnilo nerazvojno naravnost tistih podjetij, ki so že sedaj bolj naravnana k doseganju količine kot pa kvalitete.

Takšne strateške določitve so sistemsko zelo široke in posegajo na različna sektorska področja in prizadenejo celotno prebivalstvo, zato je treba ustvariti prepričljive podlage za njihov uspeh, pri čemer je izredno pomembno ustrezno pozitivno družbeno ozračje. Nenehno moramo sporočati vsem državljanom, da je znanje pogoj za vsak nadaljnji razvoj in blaginjo, načrtno uzaveščati prepričanje, da je znanje največja vrednota za vse starostne skupine. To prepričanje mora poleg dobrih zgledov soustvarjati ustrezno medijsko in drugače podprta propagandna aktivnost, ki bi prebivalcem nenehno (TV, radio, časopisi, video filmi v skrbno izbranih in dobro obiskanih ustanovah, kratko pisno in slikovno propagandno gradivo ...), predstavljala/prikazovala pomen znanja za njihov osebni in tudi za družbeni razvoj, jih prijazno vabila, da izkoristijo vse obstoječe infrastrukturne, institucionalne, finančne in druge možnosti (CVŽU, CIPS, ISSIO, LU ...), ki se jih prav manj izobraženi danes tudi najmanj poslužujejo, pa naj bodo brezposelni ali pa drugi. Pomemben del celotne akcije mora biti tudi ta, da ljudje spoznajo, da država vlaga v njihov razvoj, da njihov razvoj pomeni družbeni razvoj in vsesplošno boljšo prihodnost, še posebej pa boljšo prihodnost njihovih otrok. Država za svoje ljudi!

Brezposelni in zaposleni na teh stopnjah bi morali imeti možnost izpopolnjevati svoje strokovno znanje, spretnosti in sposobnosti za večjo inovativnost, fleksibilnost za nove zaposlitve in za osebno rast ter razvoj. Samo zadovoljen delavec je dober delavec! Pri pregledu ponudbe izobraževanja in usposabljanja prek spleta in po objavljenih katalogih se nedvomno kaže, da imajo izobraževalne organizacije večino svoje izobraževalne ponudbe zasnovane na t. i. mehkih vsebinah, ki pomenijo predvsem pridobivanje znanj in spretnosti ter razvijanje sposobnosti za osebni razvoj in izpopolnjevanje znanj za pridobivanje nekaterih prečnih kompetenc (znanje jezikov, komunikacija, IKT, podjetništvo medkulturne kompetence, učenje učiti se ...). To je vsekakor dobro in nujno potrebno, vendar še zdaleč

ne pokriva vseh potreb, ki jih zahteva usposobljenost za uspešno opravljanje dela pri delodajalcih.

1. Da bi zapolnili vrzel, ki jo predstavljajo dosedanje podlage in možnosti za strokovno načrtovanje in izvajanje izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja v strokah, predlagamo:
 - Odločitev, katero izobraževanje in usposabljanje potrebujemo, bomo lahko ustrezno sprejeli in le-to načrtovali ter izvajali šele, ko bomo vedeli, katera znanja potrebujejo delodajalci za svoje zaposlene. To vedenje je potrebno tako za načrtovanje ustreznega formalnega kakor tudi neformalnega izobraževanja in usposabljanja. Te informacije potrebujejo tako politika za odločanje, izobraževalne ustanove za izdelavo in izpeljavo potrebam dela ustreznih programov (formalnih in neformalnih) kot tudi podjetja, zbornice, sindikati in različna združenja. Načeloma to vedenje nekako obstaja kot splošno vedenje, ni pa podprto s podatki, na katere bi se suvereno lahko oprli pri svojih odločitvah. Pri preprosti oceni tega stanja obstaja bojazen za neselektivno sprejemanje nekaterih stereotipov, ki bi jih spretno lahko izkoristili za pridobitne namene. Tudi ta raziskava Vpliv recesije ... bi morala za predloge ukrepov za reševanje brezposelnosti natančneje poznati podatke o navedenih potrebah in strategiji razvoja. Raziskava potreb po znanjih, spretnostih in razvitih sposobnostih bi pokazala aktualne potrebe delodajalcev. Te bi v nadaljevanju soočili z načrti razvoja podjetij in s strategijo razvoja dejavnosti tako v državi kot tudi primerjalno v skupnem evropskem prostoru. Upoštevati bi morali vsekakor tudi podatke o današnji razpoložljivosti človeških virov. Takšna so tudi priporočila Evropske komisije in izsledki projektov njihovega centra za razvoj poklicnega izobraževanja - CEDEFOP, saj v večini drugih držav Evropske unije tovrstni projekti potekajo že od leta 2000. Zagotovo se bomo morali v te procese dejavno vključiti tudi Slovenci. Željo in potrebo po tem so tudi pri nas že izrazili predstavniki posameznih panog.
 - Predlagamo, da se pristopi k izdelavi strokovnih podlag, ki naj bodo nadaljevanje te raziskave (Vpliv recesije ...) in naj temeljijo na strokovnih podlagah CEDEFOP, ki so nam že dosegljive, nenazadnje tudi zato, da se zagotovi primerljivost podatkov v EU, ki jo bo EU v prihodnje tudi pričakovala, hkrati pa v Sloveniji zagotovi podlaga za načrtovanje premoščanja primanjkljajev v znanju, spretnostih in razvitih sposobnostih med zahtevami trga dela in ponudbo izobrazbene in druge strokovne usposobljenosti vsega človeškega kapitala ter za potrebam ustrezno načrtovanje izobraževanja in usposabljanja tako brezposelnih kakor tudi zaposlenih. Izboljšalo bi se tudi načrtovanje štipendijske politike. Takšna raziskava pa bi pomenila tudi zunanjo spodbudo delodajalcem za premislek o njih samih, kje so v svojih prizadevanjih danes in kam želijo v prihodnje, saj mnogo podjetij nima niti srednjeročnih kaj šele dolgoročnih načrtov razvoja.
 - Dosedanje vlaganje v materialne pogoje za izobraževanje je ustvarilo dobre temelje tudi za prihodnost. Za namene zviševanja izobrazbene ravni prebivalcev ter usposabljanje in izpopolnjevanje zaposlenih in brezposelnih bi lahko izkoristili obstoječo infrastrukturo. Medpodjetniški izobraževalni centri (MIC), ki imajo sedaj večinoma nalogo izobraževanja mladine za poklic, naj v prihodnje postanejo poleg tega tudi po strokah dobro razporejena mreža ustanov za izobraževanje in središča za izobraževanje in usposabljanje ter izpopolnjevanje delavcev, tudi medpodjetniški inkubatorji za izboljšanje proizvodnje in inovacije v stroki. Te naloge bi morali ohraniti trajno, ne samo v času sedanje gospodarske krize – skratka, postati bi morali regijska razvojna središča za podjetja, saj bi v njih in z njimi lahko vzpostavili neposreden prenos znanja s fakultet na šole in v podjetja.

- Nekateri premisleki o utemeljenosti MIC:
 - V MIC bi lahko zagotovili izobraževanje z najnovejšo tehnologijo glede na strategijo razvoja Slovenije, panog in podjetij, zato bi bilo treba vlagati v nenehno posodabljanje opreme MIC-ev (že sprejet vladni sklep);
 - Že dijaki, ko končajo šolanje, so usposobljeni za delo s pogosto zastarelimi stroji in napravami, ki so sedaj na voljo na šolah in še posebej pri veliko delodajalcih, in nikoli ne pridejo v stik z novo tehnologijo – vsaj v tem delu nimajo osnove za razvojno usmerjeno in inovativno razmišljanje, kot to zahtevajo oz. predvidevajo programi SSI, PTI ..., zato se tudi kasneje, ko postanejo delavci, poklicno oz. strokovno ne morejo razvijati v dovolj veliki meri, saj nikoli niso imeli možnosti in priložnosti; v MIC-ih bi jih lahko skozi ves izobraževalni proces in kasneje v izpopolnjevanju znanja v stroki kot delavce izobraževali in usposabljali s tem ciljem.
 - Podjetja bi v primeru nabave novih strojev lahko usposabljanje izvajala izven proizvodnje.
 - V primeru, ko so delavci v podjetju t. i. viški, bi jih lahko izobraževali, usposabljali za nova delovna mesta v MIC-ih, saj bi tako ne motili procesa proizvodnje v podjetjih.
 - Usposabljanje za večjo fleksibilnost zaposlenih bi lahko vsaj nekaj časa (v začetni fazi) potekalo v MIC-ih.
 - Usposabljanje na delovnem mestu bi v velikem delu lahko potekalo v MIC-ih.
 - Izobraževanje in usposabljanje za nova delovna mesta bi lahko potekalo v MIC-ih.
 - Učitelji praktičnega pouka in strokovno-teoretičnih predmetov v MIC bi delovne obveznosti po programu morali neposredno sodelovati s podjetji – tako bi zagotovili tudi del strokovnega usposabljanja učiteljev v MIC, da ne bi postali za podjetja neuporabni, kot ti rada rečejo - »pošolani«. Po drugi strani pa bi morali biti nenehno v stiku z novostmi v stroki, to znanje pa bi pridobili v sodelovanju s fakultetami. Vsak učitelj mora nenehno posodabljati svoje znanje iz svoje stroke in mora biti vedno sposoben znanje posredovati slušateljem.
 - Tudi sicer je treba nujno pristopiti k načrtnemu izpopolnjevanju učiteljev vseh predmetov za to, da bodo bolj seznanjeni s potrebami dela in da bodo svoje delo s slušatelji (mladina in odrasli) lažje približali temu cilju izobraževalnih programov, kar je tudi priporočilo Evropske komisije. Delo učiteljskega tima je treba zasnovati po projektni in drugih sodobnih metodah, kajti le tako lahko uresničujejo cilje, ki zahtevajo poleg temeljnih znanj in spretnosti ter razvitih sposobnosti tudi usvajanje t. i. prečnih kompetenc in zagotavljanja višje ravni funkcionalne pismenosti slušateljev v vseh programih izobraževanja in usposabljanja.
 - MIC-e bi kadrovsko okrepili s strokovnjaki različnih strok – morebiti bi lahko bila delovna obveznost univerzitetnih predavateljev v enem delu vezana na delo v MIC-ih (predavanja, delavnice, reševanje konkretnih problemov v tehnologiji ...); MIC-i bi morali biti v stalni povezavi s stroko na fakultetah in tako s pomočjo strokovnjakov in strokovne literature slediti razvoju posamezne stroke.
 - MIC-i bi lahko dobili tudi vlogo medpodjetniških inkubatorjev za razvoj (tudi v povezavi s fakultetami), in za predloge za izboljšanje proizvodnje ter inovacije. Njihova prva dolžnost bi morala biti: biti vedno v korak z razvitostjo posameznih strok po znanju in po opremljenosti, da bi podjetja črpala informacije in znanje iz stroke na MIC-ih in da bi v njih izobraževala in izpopolnjevala svoje zaposlene.
 - V MIC-ih bi lahko izvajali kompetenčno zasnovane nove programe izobraževanja in usposabljanja težje zaposljivih skupin brezposelnih, kot so ženske, osipniki, starejši, invalidi, dalj časa brezposelni z že doseženo stopnjo izobrazbe ali brez nje ... Izvajanje UAPZ bi lahko potekalo prav v MIC.
 - MIC-i morajo postati centri za razvoj strok za poklicno izobraževanje in usposabljanje prihodnjih rodov. Pri tem se ne bi smeli ozirati na to, kako iz krize v

izobraževalnem sistemu načrtujejo druge države, ampak bi morali v ta ukrep samozavestno in inovativno, morda tudi kot zgled drugim. Kako do novih znanj za nova delovna mesta? Poklicno izobraževanje in usposabljanje je potrebno potegniti iz neperspektivnih podjetij. Učitelje strokovno-teoretičnih predmetov in praktičnega pouka pa ustrezno strokovno usposablјati, saj je bilo to doslej zelo prepuščeno njim samim, kar so pokazale tudi nekatere evalvacije izobraževanja v sedanjih programih formalnega izobraževanja.

- Materialni in kadrovski pogoji tako v šolah še bolj pa v podjetjih so prepogosto pod ravno zahtev, ki jih od kakovostnega izobraževanja in usposabljanja zahteva že sedanje stanje razvoja stroke, kaj šele napredek in razvoj stroke. Poklicno izobraževanje je v novih in prenovljenih programih naravnano k temu, da se dijaki čim bolj povezujejo s podjetji, kar je načeloma pravilen pristop, vendar je današnjem razvojnem stadiju podjetij ta pristop kot načelo manj ustrezen, seveda pa kljub temu dijaki morajo spoznati delo v podjetju, kar pa ponovno sili v premislek o spremembi programov poklicnega izobraževanja: s programom uvesti vsaj obvezne prakse za štipendiste pri štipenditorju, za vse dijake pa praktično delo izvajati po dogovoru, in sicer v MIC ali v perspektivnih podjetjih, ki lahko zagotavljajo ustrezno strokovno znanje.
2. Predlagamo ustanovitev regijskih izobraževalnih in razvojnih skupin, partnerstev. V te naj bi bili vključeni strokovnjaki posameznih, za regijo pomembnih strok, predstavniki lokalnih oblasti, socialnih partnerjev, zbornic, sindikatov, izobraževalcev in drugih zainteresiranih. Njihov namen bi bil:
- spremljanje stanja gospodarstva v regiji in obravnava načrtov za razvoj regije, občin, podjetij, ustanov ...;
 - primeru težav posameznega podjetja obravnava nastalega stanja in načrtovanje ukrepov, ki bi takšno stanje poslovnim strukturam pomagale reševati na različnih ravneh;
 - v primerih odpustov delavcev v posebej imenovani sestavi (pooblaščen skupina) le-tim razložiti nastalo situacijo in možnosti za njeno reševanje – takoj (ne jutri ali še kasneje) je delavcem treba predstaviti možnosti za reševanje stiske in jih motivirati za vključevanje v aktivnosti, negotovost in neinformiranost namreč stisko samo še povečujeta;
 - predlagati ukrepe, povezane z razvojem izobraževanja in usposabljanja delavcev v regiji – načrti, programi, izvedba, spremljanje, poročila ...;
 - koordinacija izpeljave ukrepov na državni ravni (zadolženi člani skupine), v podjetjih, ustanovah, MIC-ih, na šolah, ljudskih univerzah ... in poročanje o tem;
 - spodbujale udeležanja predlogov tehnoloških izboljšav in inovacij;
 - stalno spremljanje sodelovanja med podjetji in MIC-i;
 - načrtovanje razvoja MIC-ev glede na razvojne načrte države, regije, podjetij za potrebe po usposabljanju in izobraževanju zaposlenih;
 - koordiniranje razvojne in izobraževalne dejavnosti v regiji ... ter organizacijsko, strokovno in funkcionalno povezovanje z razvojnimi izobraževalnimi zavodi (CPI, ACS, ZRSŠ ...) ter preko njih z ministrstvi.
3. Statistični viri nas opominjajo, da je izobrazbena struktura slovenskega prebivalstva zelo neugodna za čas, ki ga živimo. Gospodarska recesija je še posebej izpostavila potrebo po več znanja in po novih delovnih mestih, ki bodo izhajala iz razvojno naravnane gospodarstva. Na eni strani imamo pomanjkanje poklicno bolj usposobljene delovne sile, po raziskavi o funkcionalni pismenosti tudi zastrašujoče dosežke na tem področju, saj je kar tri četrtine prebivalcev Slovenije v nacionalni raziskavi mednarodnih razsežnosti izkazalo slabšo oz. neustrezno raven funkcionalne pismenosti že leta 2000, po drugi strani pa se srečujemo s »preizobraženostjo«. To je hud razkorak, ki ga bo

težko premostiti. Res je, da trend vpisa današnjih mladih v srednje šole s splošnoizobraževalno vsebino (gimnazije) že leta narašča, po pričakovanjih se bo še povečeval. To bi lahko zmanjšalo težave zaradi ugotovljene slabše pismenosti, vendar raziskave ugotavljajo, da tudi diplomanti višjih stopenj izobrazbe pogosto dosegajo slabe rezultate pri merjenju funkcionalne pismenosti. Tradicionalna »pridnost rok« se umika okretnosti miselnih procesov in ustvarjalnosti kot zahtev sodobnega časa.

Želja mladine in tudi odraslih po doseganju višje ravni izobrazbe je stalna in vedno večja. Sposobni mladi želijo vedeti, znati več in se želijo uveljaviti. To v prihodnje zahteva mnogo več bolj zahtevnih delovnih mestih, ki pa jih naša razvitost gospodarstva ne ponuja v obilici. Danes se preizobraženost v podjetjih odraža tudi v prepogosto previsoko ocenjenih izobrazbenih zahtevah za zasedbo delovnih mest v podjetjih in ustanovah, kar v »boljših časih« ni bila posebna težava. Tudi to je en element, ki prispeva k preplačanost dela oz. prenizki dodani vrednosti.

Posledice stanja visoke nezaposljivosti mladih izobražencev za prihodnost našega razvoja niso obetavne. Odprta možnost za mobilnost v širšem evropskem prostoru v nobenem smislu ne bo več omejevala odliva strokovnjakov v druge države. Z nadaljevanjem takšnega trenda ohranjanja ravni razvoja gospodarskih dejavnosti pa nas čaka možen razplet, da bodo doma ostali manj strokovno usposobljeni in manj motivirani delavci, s katerimi ne bomo mogli v korak z razvojem novih znanosti ne glede na to, koliko vrhunskega znanja imamo na naših ustanovah. Dolgoročno naši državi lahko to zagotavlja zgolj uvrstitev gospodarstva na raven tretjerazrednih držav z nizko razvito zahtevnostjo proizvodnje, kamor bodo druge države investirale tako kot sedaj na vzhod.

Samo visoko razvito gospodarstvo lahko zadrži strokovnjake doma tako, za to jim moramo ponuditi dovolj zahtevno delo za možen strokovni in osebni razvoj.

Država mora v okviru zaposlitvene politike poskrbeti za to, da bodo mladi diplomanti lahko opravljali pripravništvo v izbranem podjetju tako, da poskrbi za subvencijo plač pripravnikov in nagrad mentorjev, hkrati pa da pripravnike s pogodbo zaveže, da se bodo za določeno obdobje prejemanje subvencije zaposlili v katerem koli slovenskem podjetju v Sloveniji. Takšno varovalko zadrževanja strokovnjakov v podjetju je imela tudi pogodba o štipendiranju. Navsezadnje pa bi temu institutu zaposlovanja lahko tudi rekli kreditiranje zaposlovanja mladih strokovnjakov. Vsi mladi diplomanti bi tako dobili vsaj minimalne vstopne zaposlitvene pogoje, po študiju bi njihova strokovnost rasla, motivacija za vstop v delo bi se povečala, mnogo izmed njih bi gotovo ostalo dalj časa v podjetju, kjer so opravili pripravništvo, ali pa celo stalno, morda bi tudi za stalno sprejeli delo, ki ni ravno eksplicitno povezano z njihovo temeljno izobrazbo. Takšna rešitev je gotovo priložnost za državo, da v veliki meri prepreči beg možganov. Ne glede na to, ali je smer izobrazbe diplomantov popolnoma ustrezna zahtevam dela, se moramo pri premisleku o tem problemu zavedati dejstva, da je lahko širša izobrazba (ne ozko strokovna) tudi prednost, če diplomanta vključimo v delovna področja, ki so jim zanimiva, jim pomenijo izziv, zato se jim lahko dovolj hitro tudi prilagodijo, naloge pa vidijo širše, iz drugačnih zornih kotov, kar je ta prednost. Načrtovanje vseživljenjskosti učenja in kariernega razvoja zaposlenih je orodje, ki lahko premosti morebitne vrzeli v strokovnih znanjih.

4. Sedanji vladni ukrepi so usmerjeni v npr. razbremenitev gospodarstva visokih stroškov dela, povečanje vlaganja v razvoj ..., hkrati bi bilo nujno spodbujati razvoj v smereh od znotraj navzven in od spodaj navzgor (from bottom to top), tako da razvijamo ustvarjalnost in inovativnost na vseh ravneh zahtevnosti del znotraj podjetij. Samo z ustvarjalno klimo v podjetjih in s spodbujanjem izobraževanja in usposabljanja, ustvarjalnosti, inovativnosti, podjetniškega načina razmišljanja ... bomo v podjetja vnesli nov zagon. Današnje upravljske strukture se pogosto ukvarjajo zgolj z upravljanjem,

premalo pa se v tem času dela na razvoju dejavnosti. Prav v tako kriznih časih, kot so današnji, je treba prizadevanja usmeriti ne samo v skrb za preživetje in obstoj podjetij (najprej seveda v to), ampak tudi in predvsem v njihov nadaljnji razvoj v nekriznih časih.

Predlagamo nov vseživljenjski pristop k ustvarjanju takšnega vzdušja v podjetjih, ki bo v ustvarjalnost pritegnila vse zaposlene, ne zgolj kadrov z visoko ali višjo izobrazbo: krožke za izboljšanje proizvodnje in krožke za izboljšanje kvalitete ali time za inovativnost ... to bi morala biti spodbuda v sistemu ukrepov aktivne politike zaposlovanja v smislu ohranjanja zaposlenosti in večje zaposljivosti za primer morebitne brezposelnosti. Predvidevamo, da seveda to povsod ni mogoče, kjer pa bi se timi oz. krožki »prijeli«, bi v podjetja zagotovo vnesli in trajno vzpostavili ustvarjalno klimo, občutek pripadnosti podjetju in čut odgovornosti za njegov razvoj, uveljavitev sposobnih posameznikov in njihovo napredovanje ... CPI naj pripravi strokovne podlage za pripravo te vrste krožkov, ki naj metodično temeljijo na že dobro uveljavljenih študijskih krožkih, ki jih je za namene vseživljenjskosti učenja vodil ACS in so bili financirani iz proračunskih sredstev.

Nadalje predlagamo:

- Imamo odličen verificiran izobraževalni programa – UŽU-MDM (Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Moje delovno mesto) in Splošnoizobraževalni modul, ki sta vezana na vsebine iz podjetij in ki udeležencem nudita možnost pridobiti splošna znanja na ravneh od osnovne šole do IV. stopnje izobrazbe splošnoizobraževalnih predmetov, lahko pa ga uporabimo zgolj za dvig ravni znanja in življenjske usposobljenosti delavcev z že doseženo stopnjo izobrazbe, ki je nižja od štiriletne srednje šole – ta programa bi bilo zaželeno izpeljati v vseh podjetjih in za vse delavce na čakanju zaradi razlogov, ki smo jih za zviševanje ravni pismenosti, fleksibilnosti delovne sile in motivacije za vključevanje v procese vseživljenjskega izobraževanja in učenja za manj izobražene delavce in brezposelne predlagali že v prejšnjih točkah.
- Imamo razvit sistem certificiranja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja z možnostjo pridobiti nacionalno poklicno kvalifikacijo, ki bi ga zelo učinkovito lahko izvajali v tem času; ta sistem je za posameznega udeleženca lahko samostojna rešitev, lahko pa se izpelje kot nadaljevanje UŽU-MDM ali Splošnoizobraževalnega modula, ki ju je razvil ACS, in v pridobivanje poklicne izobrazbe po modulih ali drugih delih. (X poklicnih kvalifikacij/NPK/modulov izobraževalnih programov + Splošnoizobraževalni modul = poklicna izobrazba). NPK ima dobre sistemske temelje. Dobro je, da je kompatibilen tudi s formalnim izobraževanjem za pridobitev poklicne izobrazbe. Potrebe po certificiranju znanj so velike, še posebej se je to pokazalo v času recesije, tudi s spodbujanjem ZRSZ za vključevanje brezposelnih v sistem pridobivanja NPK. Odzivnost sistema pa je slaba. Njegova pomanjkljivost je, da je zaradi zapletenosti postopkov v praksi premalo živ. Doslej se CPI ni ukvarjal s spodbujanjem izvajanja usposabljanj za ugotavljanje in potrjevanje znanj v sistemu NPK. Predlagamo, da se pristopi k analizi, koliko NPK se v praksi izvaja. Koliko je potreb poleg neposredno izraženih v pobudah, bi lahko vsaj v enem delu ugotovili iz raziskave o potrebah po izobraževanju in usposabljanju zaposlenih, velike potrebe pa je že izrazil tudi ZRSZ v okviru aktivne politike zaposlovanja.

Predlagamo, da CPI vzpostavi sistem vodenja mreže izvajalcev NPK v okviru nacionalno dogovorjenih pristojnosti in zase in za naročnika opravlja tudi evalvacije izpeljanih NPK. Potrebno je vzpostaviti pregledno mrežo izvajalcev NPK za vse deležnike. Poleg programa usposabljanja za svetovalce NPK predlagamo tudi pripravo programa usposabljanja za izvajalce NPK, svetovalne delavce na enotah ZRSZ, CSD, CIPS, MIC ..., saj je ta sistem premalo poznan v nekaterih delih strokovne javnosti, ki bi lahko spodbudila kandidate za pridobitev certifikatov. Tako bi

sistem odprli, ga naredili preglednejšega, dostopnejšega in mu pomagali do boljše uveljavitve v praksi. Skrb za mrežo izvajalcev bi moral prevzeti CPI in voditi tudi aktivnosti za razpise v letnem programu izobraževanja in usposabljanja prebivalcev tako na Ministrstvu za šolstvo in šport in na ministrstvu za delo, na katerem bi lahko kandidirali izvajalci usposabljanj udeležencev za NPK. Če bi bil urejen dostop do družbenih sredstev v ta namen, bi bilo za ta institut tudi več zanimanja.

Analiza potreb po znanjih in strokovni usposobljenosti za opravljanje del pri delodajalcih (predlagana v prejšnjih točkah), je tudi v tej povezavi temeljni dokument, izhodišče za ugotovitev potreb tudi po NPK. Poleg tega, da bi analiza zagotovila večjo preglednost potreb pri delodajalcih, je verodostojni temelj za dopolnjevanje kvalifikacijske strukture posameznih dejavnosti (sedanje in predvidene bodoče) ter je podlaga utemeljevanju potreb po izdelavi standardov in katalogov znanj in spretnosti v sistemu pridobivanja NPK.

- Vizija CPI je tudi razvoj sistema strokovnega doizobraževanja, usposabljanja, dousposabljanja in izpopolnjevanja zaposlenih. predlagamo, da se pristopi k uresničevanju tega dela vizije, ki naj zajema tudi implementacijo sistema ter stalno zagotavlja pomoč delodajalcem in njihovih zaposlenim, nudi baze podatkov in informacij politiki za odločanje, ustanovam za izobraževanje odraslih, združenjem, zbornicam, sindikatom pa v strokovno pomoč. Dobra osnova za takšno dejavnost v Sloveniji je že do sedaj izgrajena izobraževalna infrastruktura, ki pa bi jo bilo možno funkcionalno uporabiti za nove naloge. Cilj teh nalog ne bi smel biti ustanavljanje novih inštitucij, ampak najprej prepoznavanje potreb po tovrstni delavnosti, v nadaljevanju pa bi morali izkoristiti in funkcionalno uporabiti vse institucionalne, infrastrukturne in finančne možnosti, ki že delujejo, pogosto nepovezano in neusklajeno; in ker so pogosto tržne narave, je ponudba usmerjena preveč v smer zagotavljanja finančne uspešnosti ponudnikov storitev, pri čemer pogosto trpi vsebinska ustreznost glede na potrebe dela (morebiti manj pedagoško strokovna plat). Center za poklicno izobraževanje je tudi edina razvojna inštitucija za poklicno in strokovno izobraževanje in usposabljanje v Sloveniji, ki ima dovolj znanja in podatkov, informacij in pristojnosti, mrež izobraževalnih organizacij, zbornic, sindikatov in mednarodnih referenc, ki bi jih lahko takoj uporabila tudi za nove naloge.
5. V okviru aktivne politike zaposlovanja (APZ) bi morali omogočiti posameznikom, ki so podjetni in imajo razvit socialni čut ter etični odnos do drugih in drugačnih, za samostojno življenje manj sposobnih ali celo nesposobnih ljudi (bolniki, invalidi, starejši, otroci ...), da postanejo t. i. »etični podjetniki« v sistemu socialnega podjetništva. To področje storitev je v naši državi, razen institucionalne rešitve v domovih za starejše občane in pomoči, ki jo CSD izvajajo na domovih, preveč nepokrito, potrebe pa so izjemne, saj se sedaj s temi storitvami ukvarjajo posamezniki na tržni osnovi, kar veliki večini pomoči potrebnim onemogoča dostop do storitev pod njim dosegljivimi pogoji. Z vzpostavitvijo etičnega podjetništva bi država ponudila roko dvakrat – za zmanjšanje števila brezposelnih, saj bi nabor podjetnikov lahko opravili med brezposelnimi (še posebej bi bila ta dejavnost zanimiva za nekatere kategorije težje zaposljivih oseb, pri tem pa mislim predvsem na starejše brezposelne, na ženske in tudi druge, ter pomagala bi reševati socialne stiske mnogih državljanov).

Pogoje za pridobitev dovoljenja za odprtje dejavnosti etičnega podjetnika bi morali natančneje določiti v okviru programa izobraževanja in usposabljanja, ki naj bi poleg stopnje izobrazbe opredeljeval tudi zahteve po izobrazbi za vodenje tovrstne dejavnosti. Poleg izobrazbenih zahtev bi morali oceniti tudi njihove osebnostne lastnosti, ki bi bile ustrezen pogoj za vodenje tako zahtevne in specifične dejavnosti. To bi v ceni storitev morala vsaj v določenem delu subvencionirati tudi država, saj bi jo to razbremenilo na drug način. Ti podjetniki bi zaposlili sami sebe in še koga ter ponujali storitve, ki bi:

- razbremenile čakalne vrste za domove za starejše, saj bi podaljšalo bivanje starejših na njihovih domovih,
- omogočile družinam, ki imajo sedaj težave zaradi organizacije oskrbe svojih sorodnikov, da zaživijo normalno, sproščeno družinsko in delovno življenje;
- bolnim omogočile oskrbo in stik z realnim svetom,
- invalidom omogočile preskrbo in oskrbo,
- ljudem, ki so sami, pomenile druženje in pomoč v stiski,
- bolnikom, ki morajo zelo zgodaj po raznih posegih in zdravljenjih zapustiti bolnišnice, pomagale pri negi, oskrbi in okrevanju,
- staršem ponudile varstvo otrok pri podaljšanju njihovih službenih obveznostih,
- omogočile vodenje otrok v šole, vrtce in nazaj domov,
- pomagale pri učenju otrok in vodenju na priložnostne aktivnosti,
- pomagale morda tudi pri organiziranju prostovoljstva za dejavnosti v svojih prostorih ali v prostorih odprtih, okolju dostopnih šol,
- namesto zaposlenih staršev vodile otroka k zdravniku, da staršem ni treba v bolnišniško odsotnost z dela,
- marsikdo pa bi si lahko privoščil tudi plačilo zgolj družbe, bližine sočloveka, skupnega branja, pogovora ...

Pri vzpostavitvi sistema bi se za usposabljanje podjetnikov in njihovih morebitnih zaposlenih lahko oprli na usposabljanje v sistemu pridobivanja NPK. Z etičnim podjetništvom bi lahko aktivirali tudi nekatere v APZ nepokrite ukrepe, kot na primer: Spodbujanje novega zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb – prejemnikov DSP, Pomoč pri zaposlovanju dolgotrajno brezposelnih žensk 2, Projekti zaposlitvenih programov pri neprofitnih delodajalcih, Subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu ter osebne asistencije. Predlog je pripravljen na osnovi našega razumevanja ukrepov glede na njihovo poimenovanje, pri tem pa predvidevamo, da je lahko vsebinsko zasnovan tudi tako, da morebiti ne sodi prav v ta sklop.

Ukrepi APZ so nedvomno veliko pripomogli k premoščanju težav, ki jih je na področje brezposelnosti prinesla recesija. Pri tem pa bi bilo morebiti treba premisliti o nadaljnjih korakih:

- Zelo pomembno je, da vemo, za kaj, katero delo želimo izobraževati in usposablјati, da bodo ukrepi tudi dolgoročno učinkoviti.
- Za dolgoročne rešitve z vidika načrtovanja razvoja gospodarstva v smislu Izhodne strategije Slovenije je neperspektivno usposabljanje na delovnem mestu za podjetja, katerih raven proizvodnje je z zelo nizko dodano vrednostjo, morda tudi že za npr. IV. stopnjo strokovne izobrazbe (po sedanjih zahtevnostih programov).
- Organizacije za izobraževanje odraslih so pogosto profitne organizacije, tudi javni zavodi pogosto delujejo tako. Z namenom zagotavljanja ustreznosti in kvalitete izvedenih izobraževanj in usposabljanj bi bilo treba sprejeti kriterije in merila za izbor organizacij, ki lahko izvajajo izobraževanje in usposabljanje odraslih s pomočjo državnih proračunskih sredstev za APZ. Danes je ponudba izobraževalnih vsebin praviloma zelo ozka, in sicer je poudarek na mehkih vsebinah, ki so namenjene osebnostni rasti (učenju tujih jezikov, komunikacijske veščine, IKT ...). Evalvacije učinkov izvedb ni, so le tiste, ki jih posredujejo vključeni v izobraževanje, kar pa je le pogojno ustrezno. Evalvacije izobraževanja in učenja bi morale izpelјati službe za izobraževanje pri ZRSZ, CPI, CSD in o tem poročati financerju ter predlagati novosti, spremembe, nadgrajevanje ...
- Ukrepov v okviru izobraževanja in usposabljanja za večje zaposlovanje ne bi več smeli ločevati od ukrepov za vzdrževanje zaposlenosti in razvoj podjetij.
- Dobro so zastavljeni ukrepi APZ, saj pokrivajo široko paleto možnosti za pomoč brezposelnim. Predlagamo, da se pristopi k načrtovanju, izdelavi in organizaciji

programov usposabljanja za konkurenčnost in zaposljivost. Tukaj ne razumemo zgolj usvajanje mehkih vsebin, ampak tudi usposabljanje za delo v delovnem procesu, ki pa bi se lahko izvajal v okviru sprejetih predlaganih programskih usmeritev delovanja MIC-ev. CPI bi pri tem lahko odigral pomembno vlogo.

- Pa da ne bomo kot tista mala ribica, ki sredi oceana sprašuje: »Oprostite, ali mi lahko poveste, kje je ocean, prosim?« Vse, kar imamo izdelano, je dovršeno. V ničemer nismo slabši kot druge evropske države – naša infrastruktura in naša pamet sta enako razviti kot drugod, kar manjka vsem, ne samo nam, je, da je potrebno vse to, kar že imamo znati združevati in smiselno uporabiti v novih okoliščinah. Včasih je potrebno samo malo odpreti vrata teritorijev drugih ministrstev in sešteti ena in ena. (Povzeto po Ana Kranjc, 2010).

6. Lizbonska strategija za rast delovnih mest in ustvarjanje na znanju temelječe družbe države članice spodbuja k zagotavljanju sistemskih in drugih podlag za uresničevanje zastavljenih ciljev. Ne samo to, za njo Bordojski sporazum prinaša spoznanje, da je nujno bolje povezati izobraževanje in delovna mesta. Sporazum državam nalaga, da opravijo premislek o tem, kako se bodo gospodarsko razvijale in s tem, katera delovna mesta bodo v bodoče aktualna in kakšne bodo zahteve po izobrazbi in usposobljenosti za uspešno opravljanje nalog. Preprosto povedano: vedeti moramo, kaj imamo, s čim lahko računamo in kaj s temi tako materialnimi kot tudi človeškimi viri lahko storimo. Za vsako strateško načrtovanje je potrebno razpolagati s podatki o tem, kaj od prebivalcev oz. od države pričakuje gospodarski razvoj in kakšno imamo dano ponudbo delovne sile glede na izobrazbo in usposobljenost, ki nastaja neodvisno od zahtev gospodarstva.

Podobnega premisleka v Sloveniji še nismo opravili. Podatke in informacije, ki bi jih s takšnim raziskovanjem pridobili, pa nujno potrebujejo:

- snovalci politike,
- socialni partnerji,
- upravljavske in nadzorne strukture ter lastniki podjetij,
- načrtovalci razvoja šolstva in zaposlovanja,
- načrtovalci in izvajalci izobraževanja odraslih in mladine,
- razvojne agencije ...

Predlagam, da v letu 2010 pričnemo z aktivnostmi o ugotavljanju potreb po izobraževanju in usposabljanju v podjetjih v dogovorjenem obsegu (pilotno) – aplikativno raziskavo za izdelavo strokovnih podlag, ki bo podlaga za nadaljnje odločitve. Ugotovitve raziskave (metodologija, orodja, rezultati, informacije, predlogi ukrepov in izdelani in izpeljani programi) bi bile uporabne za nadaljnje raziskovanje – nacionalno raziskavo, hkrati pa bi bile nepogrešljiva podlaga politiki za načrtovanje ustreznih podpor in ukrepov za pomoč razvoju.

5.4 Še nekateri drugi premisleki:

- Vladni ukrepi so razvojno usmerjeni in kot celostni ukrep za gospodarstvo nedvomno pomenijo razmišljanje v pravo smer, namreč: dopuščajo razvoj zdravih jeder in silijo v prestrukturiranje tista podjetja, katerih proizvodnja temelji zgolj na delih z nizko dodano vrednostjo, ki je namenjena pridobitništvu upravljavske strukture na kratek rok. Predlagam, da se CPI vključi kot svetovala služba pri načrtovanju konkretnih izvedbenih načrtov za izpeljavo strategije, saj se je pri predlogih ukrepov IU treba opreti neposredno na načrte izvedbe strategije.
- Brezposelnim iz preteklih dveh let se bodo pridružili še tisti iz letošnjega leta, ker država ne bo več podpirala ohranjanja delovnih mest, ki so neperspektivna. Za vse te brezposelne bo treba nameniti veliko podpore za pridobivanje novega ali dodatnega strokovnega znanja, prizadevanj in sredstev, da jim bomo omogočili zaposlitev v

nanovo razvijajočem se gospodarstvu. Prav tako se bo v še večji meri pokazala potreba po razvoju in nadgrajevanju znanj za tiste, ki bodo ostali zaposleni in se bodo morali usposablјati zaradi potreb, izhajajočih iz razvojnih načrtov podjetij. Temeljni cilj Lizbonske strategije se bo tako začel uresničevati. Tukaj mora CPI v sodelovanju z drugimi institucijami odigrati ključno vlogo.

- Nimamo spremljanja razvoja novih zahtev po znanjih spretnostih in razvitih sposobnostih za kakovostno delo v razvijajoči se dejavnosti podjetij. Poklicno izobraževanje in usposabljanje bo moralo prevzeti vodilno vlogo in odgovornost za razvoj, načrtovanje in vodenje prenovljenega strokovnega izobraževanja in usposabljanja za potrebe razvoja gospodarstva. Poklicno izobraževanje, ki temelji zgolj na obstoječih programih, pri tem pa v okviru praktičnega izobraževanja deluje v slabo tehnološko opremljenih pogojih tako v šolah kot v podjetjih, ne bo več zagotavljalo znanj in veščin, ki jih bo zahteval razvoj stroke. Zahtevana bodo nova znanja, pojavljala se bodo nova delovna mesta! Če hočemo slediti trendom Evropske unije, v kar ne moremo dvomiti, se moramo vključiti v prizadevanja Evropske komisije z namenom slediti izsledkom novih prizadevanj stroke na področju razvoja poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter zagotavljanju prenosa znanja in implementacije dobrih praks v našo državo v pomoč sedanjim in bodočim zaposlenim za ustrezna znanja, spretnosti in kompetence. S temi prizadevanji bomo pomagali zviševati raven zaposlenosti ter zaposljivosti aktivnega dela prebivalcev.
- Ko sem pri pregledovanju strateških razvojnih dokumentov Slovenije poskušala najti zagotavljanje kadrovskega pogojev za uresničevanje razvojnih prioritet, tega dela nisem našla. Uspeh načrtovanja razvoja pa ne more brez osnove gonilne sile tega načrta – to je ljudi. Kakšno potico bomo spekli (proizvodnja, projekt, infrastruktura ...), je odvisno od sestavin, ki jih bomo vanjo »vgradili« - vedno pa imamo možnost izbire, kajti ljudje smo tisti, ki sestavine gojimo in vzgajamo, zamesimo in spečemo. Osnovni pristop k načrtovanju kadrovskega preboja za uresničevanje strateških ciljev pa so kadri in njihov razvoj je treba načrtovati vzporedno z drugimi načrti, kamor vstopajo ljudje kot bistveni del uresničevanja procesa. Vlaganje v ljudi za strateški kadrovske preboj je nujno. Načrtovanje bi moralo potekati na medvladni in ne na ministrskih ravneh, kjer se že prilagajajo načrti posameznim pogledom in interesom.
- CSD in ZRSZ vsak za svoje področje delovanja potrebujejo močne in usposobljene službe za izobraževanje. Ljudje, ki potrebujejo pomoč teh ustanov, bi morali biti vključeni v izobraževanje za namen, ki ga država zanje nudi v okviru načrtov VŽU, zviševanja ravni pismenosti in APZ. Morda je res, da s tem ne bomo dosegli dviga izobrazbene ravni prebivalcev, čeprav lahko tudi, bomo pa tudi s tem korakom soustvarjali pozitivno družbeno klimo, ki bo poudarjala pomen izobraževanja in vseživljenjskega učenja in napredka tako družbe kot tudi posameznika, ki se mora učiti za vsako svojo novo vlogo v življenju (rejništvo, prostovoljstvo, terapijske skupine ...). Pogosto uporabnikov teh storitev ne uspemo pritegniti v nobeno obliko izobraževanja. Ko bodo ljudje sprejeli dejstvo, da potrebujejo izobraževanje za svoje lastno vedenje in prepričanje in ravnanje, bo šele nastala podlaga za ustvarjanje vseučne družbe in družbe, katere razvoj temelji na znanju, kar je temeljni cilj Lizbonske pogodbe.
- Kolektivne pogodbe bi morale za vse zaposlene od delodajalca zahtevati določeno število dni plačanega dopusta na leto za strokovno usposabljanje in izpopolnjevanje vseh delavcev, ne samo vodilnih, vodstvenih in strokovnih kadrov, ki bi ga moral zahtevati delodajalec. Če ta ne vidi potrebe po tem, pa bi le-to naj predlagal oz. zahteval posameznik ali sindikat podjetja, saj morajo zaposleni imeti možnost skrbeti za svoj razvoj ne glede na potrebe dela – kot je zapisano že v prejšnjih točkah

(zviševanje ravni življenjske uspešnosti, mobilnost, fleksibilnost, poklicno izobraževanje ...).

- Država naj bi zagotovila davčne olajšave za investiranje v izobraževanje in usposabljanje brezposelnim (olajšave za posameznike), v primeru investicij v IU zaposlenih pa tudi delodajalcem.

Sistem celotnega svetovnega gospodarstva temelji na teoriji kapitala, ne samo to, na konceptu mrežnega marketinga, ki živi tako dolgo, dokler kapital lahko bogati kapital – kaj pa zdaj, ko se fiktivni sistem ruši? Postavimo se na svoje noge in uživajmo le tisto, kar ustvarimo. Kriza nam je pokazala, da je dolgoročno prava samo ta pot. Zato je nujno vlaganje v zdrave temelje dejavnosti, ki pomenijo za ljudi »kruh«, zdravje, socialno varnost, srečo in napredek ... Pri tem pa nikakor ne moremo začeti drugje, kot pri podjetjih, ki delujejo, ki so se obdržala in se razvijajo ter prisluhniti novim potrebam razvoja, jih raziskati in jih spodbujati. Bančništvo je lahko samo v funkciji podpore razvoju gospodarstva, ne more in ne sme pa ga krojiti. Razvoj smo ljudje.

6 LITERATURA IN VIRI

Eurostat – Population and social conditions – Education and training, 2009. Luxembourg: Eurostat. Dosegljivo na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat – Population and social conditions – Living conditions and social protection, 2010. Luxembourg: Eurostat. Dosegljivo na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat – Population and social conditions – Labour market, 2009. Luxembourg: Eurostat. Dosegljivo na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Fretwell, D. H., Colombano, J., E. (2000). *Adult continuing education: an integral part of lifelong learning*. World bank discussion paper No. 22062. Washington: Human development network education department, The World bank.

Dosegljivo na: http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1099079911871/Adult_Continuing_Edu.pdf.

Slovenska izhodna strategija (2010–2013). (Februar 2010). Dosegljivo na: http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/za_novinarje/IZHODNA_STRATEGIJA.pdf.

Javno povabilo k prijavi za sofinanciranje šolnin za zmanjšanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2007/2008, 2008/2009 in 2009/2010. (2009). Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje. Dosegljivo na: http://www.sklad-kadri.si/datoteke/Razpisi/75-javno-povabilo/besedilo_javnega_povabila.pdf.

Kajzer, Alenka. (2009). *Odziv trga dela na recesijo v Sloveniji*. IB Revija 3-4/2009 [online]. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj. Dosegljivo na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/ib/2009/IB3-4-09.pdf#6.

Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013. (2007). Ljubljana: Vlada R Slovenije. Dosegljivo na: http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlr.gov.si/pageuploads/KOHEZIJA/kohezija-200207/op-ess_vlada-150207_koncno.pdf.

Poročilo o razvoju 2009. (maj 2009). Ljubljana: Urad za makroekonomska gibanja in razvoj. Dosegljivo na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2009/por2009.pdf.

Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010. (2004). Dosegljivo na: <http://www.uradnilist.si/1/objava.jsp?urlid=200470&stevilka=3149>.

Santiago, P., Tremblay, K., Basri, E., Arnal, E. (2008). *Tertiary education for the knowledge society*. Paris: OECD.

Smernice strategije razvoja temeljnih spretnosti zaposlenih. (2007). Ljubljana, Andragoški center Slovenije. Dosegljivo na: http://arhiv.acs.si/publikacije/Smernice_strategije_razvoja_temeljnih_spretnosti_zaposlenih.pdf in <http://www.acs.si/pismenost>.

Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij. (Bruselj, 16. 12. 2008). *Nova znanja in spretnosti za nova delovna mesta napovedovanje in usklajevanje potreb trga dela ter znanja in spretnosti*. Komisija

evropskih skupnosti [com(2008) 868 konč.]. Dosegljivo na:
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/com868_sl.pdf.

Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2007/2008 in začetek šolskega leta 2008/2009. (2009). Prva objava 29. 4. 2009. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dosegljivo na <http://www.stat.si>.

Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2006/2007 in začetek šolskega leta 2007/2008. (2008). Prva objava 24. 4. 2008. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dosegljivo na <http://www.stat.si>.

Statistične informacije: Srednje izobraževanje. (2001). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Srednje izobraževanje. (2002). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Srednješolsko izobraževanje. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Srednješolsko izobraževanje. (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.

Skupno poročilo Sveta in Komisije o napredku pri izvajanju delovnega programa »Izobraževanje in usposabljanje 2010« - sprejetje sporočila. (Bruselj, 18. januar 2010). Svet Evropske unije[5394/10]. Dosegljivo na:
<http://register.consilium.europa.eu/pdf/sl/10/st05/st05394.sl10.pdf>.

Temple J. (2001). *Growth effects of education and social capital in the OECD countries.* Pariz: OECD. Dostopno tudi na: <http://www.oecd.org/dataoecd/26/45/18452154.pdf>.

Ukrepi države za zaposlovanje ter transferji in subvencije posameznikom in družinam. (2009). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Dosegljivo na:
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/ukrepi_zaposl_transferji_200309.pdf.

Vocational education and training – key to the future. Lisbon-Copenhagen-Maastricht: mobilising for 2010. Cedefop: 2004.

Vossensteyn, H. (2007). *Challenges in student financing: State financial support to students – a worldwide perspective.* Prispevek na konferenci »Funding, equity and efficiency«, 21.–24. 11. 2007, Portorož.

Woessmann L. in Schultz, G. (2006). *Efficiency and equity in European education and training systems. Analytical report for the European Commission.* Evropska komisija, European expert network on economics of education (EENEE). Dostopno tudi na:
<http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/eene.pdf>.